VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2013

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA

Vážení přátelé,

dostává se Vám do rukou výroční zpráva Vojenského historického ústavu Praha za rok 2013.
V tomto roce jsme si připomněli některá významná výročí spojená s vojenskou minulostí naší země. Důležitou roli hrálo především sedmdesáté výročí bojů u Sokolova, které představovaly první zásadní vystoupení československých vojáků na východní frontě během druhé světové války. K dalším náleží i sedmdesáté páté výročí nechvalně proslulé Mnichovské dohody. V roce 2013 také uplynulo čtyřicet pět let od obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy.
Sokolovské výročí bylo ze strany Vojenského historického ústavu Praha připomenuto několika akcemi. Uspořádali jsme reprezentativní seminář na dané téma, kterého se účastnilo široké pole historiků a odborníků, přítomni byli i někteří vojáci-pamětníci, kteří východní frontou prošli. V březnu 2013 byla v Armádním muzeu Žižkov otevřena výstava Sokolovo – Afghánistán, která připomínala nasazení československých a českých vojáků v zahraničních akcích a misích od roku 1943 až do dnešních dnů. Sokolovu se věnovala i výstava před Generálním štábem AČR v Praze 6, VHÚ se podílel i na nové podobě Muzea bojového přátelství přímo v ukrajinském Sokolovu.
V Armádním muzeu Žižkov byl k výročí Mnichovské dohody vystaven text této úmluvy, v belgickém Bruselu, v budově Evropského parlamentu, se konala námi připravená výstava Zapomenutá evropská oběť, jež připomněla tragiku Mnichova i zahraničním zájemcům. Srpnovou okupaci z roku 1968 zpřítomnila přímo na Václavském náměstí v Praze výstava fotografií a textů, rovněž připravená v rámci aktivit VHÚ. V červnu 2013 jsme si také připomněli sté výročí narození parašutisty-hrdiny Jana Kubiše v jeho rodném domě v Dolních Vilémovicích, který byl poprvé představen v rekonstruované podobě veřejnosti.
Významným výstavním počinem byla expozice Gešer Ad Halom – Most Až sem, jež v Armádním muzeu Žižkov připomněla 65. výročí bojů izraelské armády, vybavené československými stíhacími letouny, s arabskými vojsky. V květnu byla také v USA zahájena

putovní výstava Akce: Důvěrné Izrael, která mapovala československou pomoc Izraeli koncem 40. let 20. století. Tato výstava byla předvedena i české veřejnosti v rámci putování divadelního Vlaku Lustig.
V roce 2013 jsme mohli veřejnosti poprvé představit některé zcela unikátní sbírkové předměty. K nim patřil v první řadě zrenovovaný československý předválečný tank LT-35, který byl na Tankovém dni ve Vojenském technickém muzeu Lešany předveden v dynamických ukázkách, při jízdě. Mezi zcela nové přírůstky se zařadil i sovětský bombardér z druhé světové války Pe-2, který byl do sbírek Leteckého muzea Kbely získán ze zahraničí. I nadále pokračuje sběr artefaktů a dokumentů, které se vztahují k působení našich mírových jednotek v zahraničí po roce 1990. Tyto přírůstky také operativně vystavujeme v expozicích Armádního muzea Žižkov.
Během roku 2013 probíhalo i náročné stěhování exponátů ze sbírek VHÚ umístěných v Armádním muzeu Žižkov do zcela nových prostor, do moderních depozitářů v areálu Vojenského technického muzea Lešany.
K úspěšným patřily v roce 2013 i četné akce pořádané pro nejširší veřejnost: ať už se jedná o Tankový, Dětský či otevírací den ve Vojenském technickém muzeu Lešany, otevírací den či Pražská muzejní noc v Leteckém muzeu Kbely, případně Den veteránů v Armádním muzeu Žižkov. V roce 2013 se nadále těšil zájmu ze strany středních i základních škol edukativní program „Operace Historikon“ pořádaný VHÚ.
Vojenský historický ústav Praha v roce 2013 úspěšně rozvíjel i svoji vědeckou činnost. Vedle již zmíněného semináře věnovaného bojům u Sokolova pokračovali autoři v práci na nejrůznějších studiích, kterým se posléze dostalo i knižní podoby. Ať už jde o reprezentativní publikaci věnovanou Hradní stráži, další díl z řady knih mapujících historii čs. armády (1918-1932), nebo o knihu přibližující existenci protektorátního vládního vojska. I nadále se nám daří udržovat vysokou úroveň publikačních výstupů našich specialistů, jejichž texty jsou v odborných i širších kruzích ceněny pro svoji původnost, spolehlivost a tematickou originalitu.
Chtěl bych v této souvislosti poděkovat všem pracovníkům VHÚ Praha, kteří přispěli svým dílem k tomu, že rok 2013 byl plodný a úspěšný. Velice děkuji Ministerstvu obrany, jehož vstřícný přístup vytváří dobré podmínky pro naši činnost a rozvoj. Zvláštní poděkování patří všem kolegům z Armády České republiky, vědeckých institucí, muzeí a klubů vojenské historie. Poděkování patří také všem státním i soukromým subjektům, které nás podporují. A samozřejmě velký dík patří i desítkám tisíců návštěvníků našich muzeí, kteří nám zachovávají přízeň.

Ředitel Vojenského historického ústavu Praha, plk. Mgr. Aleš Knížek

OBSAH

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA ……

1.1 Služby veřejnosti ……

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA ……

2.1 Organizační struktura a personální obsazení ……

3 HISTORIE VHÚ PRAHA ……

3.1 Vznik Památníku osvobození ……

3.2 Útlum a nový rozvoj ……

4 KOMISE VHÚ PRAHA ……

4.1 Komise vojenských tradic a symboliky ……

4.2 Výstavní komise ……

4.3 Sbírková komise a akviziční činnost ……

4.3.1 Reprezentativní výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2013 ……

5 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY ……

5.1 Sbírkové fondy VHÚ Praha……

5.2 Oddělení správy muzejních sbírek ……

5.3 Preventivní ochrana a ošetření sbírek……

6 KNIHOVNA VHÚ PRAHA ……

6.1 Historie knihovny VHÚ Praha ……

6.2 Fondy knihovny VHÚ Praha ……

6.3 Činnost knihovny VHÚ Praha v roce 2013 ……

7 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST
7.1 Výzkumné projekty
7.2 Seminář pořádaný VHÚ Praha
7.3 Konference s účastí pracovníků VHÚ Praha a přednášková činnost

8 PREZENTAČNÍ ČINNOST
8.1 Kalendárium
8.2 Návštěvnost
8.3 Armádní muzeum Žižkov
8.3.1 Historie
8.3.2 Stálá expozice
8.3.3 Výstavy
8.3.4 Nádvoří muzea
8.3.5 Akce pro veřejnost
8.3.6 Edukativní program - Operace Historikon
8.4 Letecké muzeum Kbely
8.4.1 Historie
8.4.2 Stálá expozice
8.4.3 Výstava
8.4.4 Akce pro veřejnost
8.5 Vojenské technické muzeum Lešany
8.5.1 Historie
8.5.2 Stálá expozice
8.5.3 Akce pro veřejnost
8.6 Ostatní expozice VHÚ Praha
8.7 Další výstavní činnost VHÚ Praha
8.8 Časopis Historie a Vojenství
8.9 Webové stránky VHÚ Praha

9 VYDAVATELSKÁ ČINNOST

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je muzejní, vědeckovýzkumné a knihovní zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jeho posláním je – ve smyslu platných legislativních norem – soustavně a cílevědomě shromažďovat písemné a hmotné památky především k dějinám českého i československého vojenství a armády, odborně o tyto fondy a sbírky pečovat, vědecky je zkoumat, zpracovávat a zpřístupňovat je veřejnosti.
Výsledky této práce prezentuje VHÚ Praha především v muzejní a výstavní činnosti, dále v knihovnických službách, v knižních a časopiseckých publikacích, na vědeckých konferencích a seminářích, v historickém servisu vojenským útvarům, ústavům a zařízením a ve službách veřejnosti.
Nejdůležitější součástí VHÚ Praha jsou muzea a výstavní prostory. Jde o Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely, Vojenské technické muzeum Lešany a další externí výstavní prostory. Vědeckovýzkumná činnost VHÚ je prioritně zaměřena na zkoumání a dokumentaci historie českého a československého vojenství včetně problematiky I., II. a III. odboje.
VHÚ Praha je členem komisí Mezinárodního výboru muzeí (ICOM) a Mezinárodní asociace muzeí zbraní a vojenské historie (IAMAM) při UNESCO. Vojenskou historii reprezentuje v zahraničí Česká komise pro vojenské dějiny, která je členem Mezinárodního komitétu pro vojenské dějiny (CIHM).
Hlavním úkolem VHÚ Praha je péče o muzejní sbírky podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. VHÚ Praha odborně zpracovává sbírky a zpřístupňuje je veřejnosti ve stálých expozicích a příležitostných výstavách. Provádí také restaurování a konzervování sbírkových předmětů. Ze zákona je garantem udílení povolení k vývozu militarií. Je zároveň garantem ochrany v oblasti vojenské historie v rámci Armády ČR i mimo ni. Komise Vojenských tradic a symboliky vytváří, posuzuje a schvaluje jednotlivé znaky a bojové prapory vojenských útvarů a zařízení v Armádě ČR. VHÚ Praha dále poskytuje odborné služby státním orgánům, právnickým a fyzickým osobám, zpracovává vědecké studie a expertizy.

1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI

Vojenský historický ústav Praha poskytuje veřejnosti za podmínek stanovených obecně závaznými a interními právními předpisy zejména následující služby spočívající v:

- bezplatném přístupu do muzeí VHÚ;
- pořádání či spolupořádání tematických či stálých expozic nebo výstav sbírkových předmětů;
- pořádání pravidelných i nepravidelných muzejních programů;
- pořádání tematických přednášek a konferencí;
- veřejném předvádění sbírkových předmětů, jejich vzhledu popřípadě funkce, na akcích pořádaných nebo spolupořádaných VHÚ;
- výpůjčkách sbírkových předmětů, za přesně stanovených podmínek;
- pořádání kulturních a vzdělávacích programů;
- vydávání periodika Historie a vojenství;
- vydávání neperiodických publikací, sborníků a edic;
- zpřístupňování knihovních dokumentů ze specializovaného knihovního fondu VHÚ a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb;
- poskytování informací o sbírkách, které spravuje, o připravovaných expozicích, výstavách, muzejních programech a vlastní ediční činnost;
- zpracování odborných posudků, expertiz, stanovisek a pojednání v oborech své činnosti s využitím sbírek, které spravuje poskytování informačních služeb souvisejících s předmětem činnosti;
- vydávání osvědčení podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, k vývozu předmětů kulturní hodnoty z území České republiky na dobu určitou nebo trvale.

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je organizačně tvořen ředitelstvím a pěti specializovanými odbory.

2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura vojenského zařízení VHÚ Praha a personální obsazení ke dni 31. 12. 2013:

ŘEDITELSTVÍ VHÚ PRAHA
Ředitel VHÚ Praha: plk. Mgr. Aleš Knížek
Zástupci ředitele VHÚ Praha: Mgr. Jan Mareš, plk. Ing. Jaroslav Beneš, plk. Mgr. Pavel Löffler

ODBOR MUZEÍ
Ředitel: plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.
Zástupce ředitele: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Oddělení správy muzejních sbírek
Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Jan Fedosejev
Zástupce vedoucího oddělení: Ing. Jiří Frýba

Oddělení sbírkových fondů
Vedoucí oddělení: Mgr. et Mgr. Zdeněk Polčák
Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jan Šach

Oddělení restaurování a konzervování
Vedoucí oddělení: Petr Moudrý

ODBOR HISTORICKO DOKUMENTAČNÍ
Ředitel odboru: PhDr. Jiří Rajlich
Zástupce ředitele odboru: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenské historie
Vedoucí oddělení: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenských knihoven
Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Munzar
Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Ilona Rožánková

Oddělení výuky a vzdělávání
Vedoucí oddělení: Mgr. Pavel Paleček, Ph.D.

ODBOR ZAHRANIČNÍCH AKTIVIT, KOMUNIKACE A PROPAGACE
Ředitel odboru: plk. Mgr. Pavel Löffler
Zástupce ředitele: Bc. Hana Tesařová

Oddělení monitoringu zahraničních operací
Vedoucí oddělení: mjr. Mgr. Josef Turek

Oddělení komunikace a vztahů s veřejností
Vedoucí oddělení: Bc. Hana Tesařová

ODBOR PREZENTAČNÍ A PRODUKČNÍ
Ředitel odboru: Ludovít Kiš
Zástupce ředitele: Daniel Zavoral

Oddělení prezentační
Vedoucí oddělení: Daniel Zavoral
Zástupce vedoucího oddělení: Libor Petrů

Oddělení produkční
Vedoucí oddělení: Ing. Andrej Havroš
Zástupce vedoucího oddělení: Olga Endlová

Oddělení grafické
Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Král
Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jaroslav Pajer

ODBOR PROVOZNĚ EKONOMICKÝ
Ředitel odboru: plk. Ing. Jaroslav Beneš
Zástupce ředitele: Ing. Jiří Kocmich

Oddělení zabezpečení
Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Kocmich

Oddělení ostrahy
Vedoucí oddělení: Ing. Václav Brůžek

3 HISTORIE VHÚ PRAHA

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 si byli jeho nejvyšší představitelé, v čele s prezidentem republiky T. G. Masarykem, velmi dobře vědomi nutnosti vytyčit a rozvíjet politické i vojenské tradice republiky, vědecky je zpracovat a zachytit je také v muzejní expozici.
Již v roce 1919 byl při Ministerstvu národní obrany zřízen Památník odboje, který zpočátku působil jako poradní sbor při soustřeďování písemných a hmotných památek na čs. odboj v období 1. světové války. Jak množství památek rostlo, zejména v souvislosti s návratem legionářů z Ruska, přestávala jeho skromná organizační struktura vyhovovat. Proto došlo k přeměně poradního sboru na oddělení MNO a poté na samostatnou instituci, Archiv legií.
Archiv našel dočasně útočiště v budově Národního muzea a jeho sbírky byly provizorně umístěny na různých místech v Praze. Muzejní předměty se soustřeďovaly na zámku v Troji, tzv. obrazárna legií v letohrádku Hvězda, fotoarchiv a filmový archiv v Trojické ulici. V roce 1919 byl také založen Archiv národního osvobození, o rok později Vojenský archiv RČS a Vojenské muzeum RČS, které bylo zřízeno při Čs. vojenském ústavu vědeckém a soustřeďovalo památky vzniklé před rokem 1914.

3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ

V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav s novým názvem Památník osvobození. Instituce byla umístěna v nově postaveném komplexu budov na úpatí Vítkova, jen část vojensko-historických muzejních sbírek zůstala v budově Invalidovny v Karlíně.
Areál budov na úpatí vrchu Vítkova byl vybudován v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Jana Zázvorky (1884–1963), bývalého čs. legionáře v Rusku. Na vrcholu Vítkova současně probíhala výstavba Pantheonu národního osvobození, před nímž měla stát jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova od sochaře Bohumila Kafky. Patheon měl být slavnostně otevřen 28. října 1938, vzhledem k politické situaci k tomu již nedošlo. Definitivně byl dokončen a otevřen v roce 1950. V této době však měl již zcela jiné poslání.

Historie vyměřila Památníku osvobození pouhou jednu dekádu existence. Tato instituce přesto velmi úspěšně stavěla na zakladatelském úsilí svých předchůdců. Neuzavírala se do sebe, plně se otevírala veřejnosti. K ní směřovala své muzejní a publikační aktivity. Sledovala moderní trendy vojensky zaměřeného muzejnictví a historického výzkumu. Tím si vybudovala pevné postavení v české meziválečné kulturně-společenské sféře. Četní zahraniční hosté šířili její věhlas i ve vzdálené cizině. Na konci 30. let, v období zvýšeného ohrožení republiky, posilovala vlastenecké cítění české společnosti odkazem na tradice národního odboje z let 1914–1918. Po Mnichovu, když se zpochybňovaly dosavadní jistoty, nadále reprezentovala morální základy, z nichž v roce 1918 vyvěrala vůle po vzniku samostatného státu.
Po nacistické okupaci českých zemí v roce 1939 se Památník osvobození stal předmětem likvidačních zásahů. Byl označen za nositele "legionářské ideologie" a jako součást rušeného MNO byl celý areál (administrativní část, budovy muzea a archivu) prohlášen za majetek německého wehrmachtu. V srpnu 1939 komplex budov zabralo gestapo a byla zde umístěna tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungstelle, která spravovala záležitosti muzejní, archivní a knihovní. Její součást tvořilo oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag).
Toto muzeum, jež mělo být odbočkou německého Vojenského muzea ve Vídni, bylo od roku 1940 budováno ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, kam se přestěhovaly i muzejní sbírky ze Žižkova a z Karlína. Na sklonku války Němci část sbírkových předmětů vyvezli za hranice, ale po válce se je, až na výjimky, podařilo získat zpět.
Během okupace byli někteří vedoucí pracovníci Památníku zatčeni a uvězněni, mnozí bývalí zaměstnanci, kteří zůstali na svobodě, se zapojili do odboje.

3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ

Po roce 1945 se přímým pokračovatelem bývalého Památníku osvobození stal nově zřízený Vojenský historický ústav (rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum) zaměřený na problematiku I. a II. národního odboje.
Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal další zlom v historii ústavu. Nový politický režim pohlížel s odporem nejen na legionářské tradice I. odboje, ale i na účast čs. vojáků v bojích na západní frontě během 2. světové války (II. odboj). Stejně jako v celé společnosti prošel také VHÚ důkladnou personální čistkou. Z nositele legionářských tradic se, pod vedením Hlavní politické správy ČSLA, VHÚ stal v čs. armádě ideologickým pracovištěm Komunistické strany Československa.
Odklon od komunistické ideologie a od marxisticko-leninského výkladu dějin a úsilí pravdivěji vyložit novodobou historii Československa v krátkém období druhé poloviny 60. let měl po vpádu vojsk Varšavského paktu v srpnu 1968 za následek nové rozsáhlé čistky v celém ústavu. Řada pracovníků včetně odborně nejschopnějších byla propuštěna a Vojenský historický ústav se opět stal ideologickou institucí.

Vědeckovýzkumnou práci týkající se vojenské historie odsunulo nové velení ústavu do pozadí ve prospěch sociálně politických výzkumů. Také muzea postupně omezovala svoji odbornou a vědeckou činnost a plnila převážně společenskou objednávku ve formě angažovaných výstav.
Pádem komunistického režimu se před VHÚ otevřela možnost reformovat se ve skutečnou vědeckou instituci zabývající se vojenskou historií a vojenským uměním s těsnými vazbami na obdobná zařízení stojící mimo armádu.
Po listopadu 1989 prošel ústav zásadní restrukturalizací. V březnu 1990 byl Vojenský historický ústav zrušen a na jeho základě zřízen Historický ústav Československé armády. V souvislosti s rozpadem společného státu došlo ke změně názvu instituce na Historický ústav Armády České republiky.
Klíčovým vědeckým pracovištěm se stal znovu vytvořený Památník dějin národního odboje (od r. 1992 Památník odboje), zabývající se hlavním a profilujícím tématem ústavu – výzkumem dějin politického i vojenského odboje v letech 1. a 2. světové války. Zaměření jeho činnosti nebylo zvoleno náhodně. Národní odboj byl považován za rozhodující státní, demokratickou a vlasteneckou tradici našich národů, za hlavní historický a myšlenkový zdroj a dominantu československé státní identity a nejdůležitější zdroj bojových tradic armády.
Základní vědecký výzkum byl zaměřen také na období a procesy bezprostředně předcházející a následující prvnímu a druhému odboji a procesy nerozlučně spjaté s odbojem.
K významné změně došlo k 1. dubnu 2003, kdy se instituce vrátila k tradičnímu názvu Vojenský historický ústav. V důsledku značné redukce pracovníků musely být přehodnoceny vědecko-výzkumné úkoly a mnohé další aktivity. Situaci se však podařilo velmi záhy stabilizovat, o čemž svědčí mimo jiné i vydávání časopisu Historie a vojenství od roku 2004 ve zcela nové úpravě, postupné rozšiřování výzkumných úkolů, nejprve o období III. odboje a poté o činnost příslušníků AČR v misích OSN, NATO a EU, značné rozšíření a revitalizace stálých expozic v muzeích VHÚ a množství krátkodobých výstav.

4 KOMISE VHÚ PRAHA

4.1 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY

VHÚ Praha je instituce zaměřující se nejen na připomínání a uchovávání slavných vojenských tradic, ale také na udržování kontinuity české a československé vojenské symboliky v mnoha podobách. Právě k tomuto účelu byla v roce 2002 zřízena „Komise vojenských tradic a symboliky“, která neodmyslitelně patří k hlavním činnostem VHÚ Praha a v poslední době k nejvytíženějším poradním orgánům ředitele.

Celá činnost komise směřuje k dodržování tradic a symboliky s ohledem na nejslavnější část moderní historii naší armády, tj. k období 1914 – 1945. VHÚ Praha je jediné pracoviště Ministerstva obrany ČR, které je oprávněno schvalovat, navrhovat a vytvářet veškeré podklady v oblasti symboliky, heraldiky, vexiologie a faleristiky týkající se Ministerstva obrany ČR. Komise tedy posuzuje a zpracovává grafické návrhy, analýzy i rozbory týkající se širokého spektra vojenské symboliky - patří sem tvorba znaků jednotlivých útvarů, ale také praporů, medailí, odznaků, log atd. Komise do dnešní doby posuzovala stovky nejrůznějších armádních symbolů, vytvořila nebo se podílela na tvorbě desítek nových znaků různých útvarů Armády ČR. Vytvořila i další desítky grafických návrhů a prací - z těch nejviditelnějších je to například vnější podoba některých armádních letadel, včetně dvou Airbusů A 320, které slouží i k přepravě prezidenta. Činnost komise se po roce 2002 rozběhla natolik, že jejích služeb začala využívat i Policie ČR, která si posléze podle jejího vzoru vytvořila i vlastní orgán zabývající se policejní symbolikou.
Komise vojenských tradic a symboliky je interdisciplinárně obsazena odborníky z různých oblastí. Jejími členy jsou historik, kurátor sbírek stejnokrojů, falerista, heraldik a výtvarník.

S příchodem roku 2013 byli členové Komise přesvědčeni, že tento rok nebude tak rušný jako léta minulá. Naprostá většina útvarů a zařízení AČR měla svoje bojové prapory a rukávové znaky zavedeny, tudíž očekávali běžnou agendu, týkající se spíše pamětních

odznaků a drobné znakotvorby. Nástup zásadních organizačních změn MO však přinesl další vlnu úprav názvů a znaků jednotlivých organizačních celků.
Patrně nejdůležitějším úkolem, na němž Komise pracovala, bylo vytvoření nových znaků pro Velitelství vzdušných sil a Velitelství pozemních sil. V oblasti znakotvorby byly další úkoly do značné míry ovlivněny výše zmíněnými organizačními změnami a byly převážně dvojího druhu. Administrativně se musely provést převody znaků zanikajících organizačních celků na celky nově vzniklé (např. 34. základna komunikačních a informačních systémů na Agenturu komunikačních a informačních systémů, Centrum řízení kryptografické ochrany na Agenturu bezpečnosti informací, Vojenský úřad pro právní zastupování na Agenturu pro právní zastupování a mnoho dalších). V některých případech však bylo nutné vytvořit nový znak (např. znak Agentury lidských zdrojů, Agenturu personalistiky a další).
AČR není jediným zadavatelem Komise, v roce 2013 se Komise podílela i na tvorbě pro Policii ČR a pro Generální inspekci ozbrojených sborů, pro kterou např. vytvořila znak Taktické skupiny GIBS.
Dalším oborem, v němž Komise působí, je vexilologie. V roce 2013 se vexilologická tvorba omezila na tvorbu stuh k bojovým praporům. Některé útvary a zařízení, kterým byl udělen bojový prapor, byly v souvislosti s organizačními změnami přejmenovány. Proto byl bojový prapor doplněn stuhou s novým názvem organizačního celku.
Na poli faleristiky se Komise zabývala především tvorbou a úpravami pamětních odznaků na stuze, např. pro jednotku MAT, 7. úkolové uskupení AČR ISAF, ČsOL Horácko, ČsOL Přerov, pro město Mohelnice a mnohé další. Byla také navržena grafická podoba stužky pro medaili ministra obrany ČR „Za službu v zahraničí – Afrika“ a štítky na tuto stužku se jmény zemí, kde působí či budou působit naši vojáci. Dalším důležitým úkolem byla pro Komisi výzva k novému ztvárnění odznaků pro letecký personál.
Kromě výše zmíněných příkladů Komise v roce 2013 řešila dalších více než padesát grafických návrhů, stanovisek, expertiz či posudků pro resort Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra či pro potřeby zájmových organizací, spolků a jednotlivých osob.

Nový znak Velitelství vzdušných sil

Pilotní odznak

Odznak Řízení letového provozu – FAC

Odznak Radiotechnického zabezpečení

Znak strážní roty Bagrám

Nový znak Velitelství pozemních sil

Štítky na stuhu–Afrika

4.2 VÝSTAVNÍ KOMISE

Výstavní komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro expoziční činnost. Komise projednává následující pohyby sbírkového fondu: expoziční využití v rámci vlastních výstavních projektů VHÚ Praha, zápůjčky, badatelské využití pro účely vědecké, popř. vzdělávací, převzetí sbírek do dočasného užívání. Dále také komise rozhoduje o vývozních povoleních militárií.

Během roku 2013 se výstavní komise sešla 9x a řešila 257 žádostí ohledně badatelského zpřístupnění sbírkových předmětů, prodloužení výpůjčních lhůt stávajících smluv nebo zapůjčení sbírkových předmětů do krátkodobých výstav.

V roce 2013 komise rozhodla o následujícím:

Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů zapůjčených jinému zařízení	**171**
z toho do zahraniční	10
Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených od jiného zařízení	**0**
Prodloužení stávajících zápůjček	**29**
Udělení vývozních povolení	**73**
trvalých	72
dočasných	1

4.3 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST

Sbírková komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro sbírkotvornou činnost. Komise projednává všechny změny sbírkového fondu: nákup, výměna, dar, bezúplatný převod ze státního majetku, vyřazení sbírkového předmětu apod.

V roce 2013 přibylo do sbírek VHÚ Praha 3 116 sbírkových předmětů, z nichž bylo zaevidováno celkem 695 přírůstkových čísel.

Předměty byly získány nákupem, darem či převodem od vojenských útvarů v následujících počtech:

Nákupy	1 378
Dary	1 440
Převody	291
Vlastní	3
Výměny	4

Akviziční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha za rok 2013:

I. Chladné zbraně a zbroj	13
II. Palné zbraně do roku 1870	11
III. Krátké palné zbraně po roce 1870	31

IV. Dlouhé palné zbraně po roce 1870	5
V. Automatické zbraně	57
VI. Dělostřelecký materiál a optika	9
VII. Střelivo	0
VIII. Stejnokroje a výstroj	232
IX. Bodáky	1
X. Archeologie	0
XI. Faleristika	145
XII. Malby a plastiky	34
XIII. Varia	1 847
XIV. Vexilologie	13
XV. Cínové figurky	0
XVI. Spojovací materiál	71
XVII. Letecký materiál	56
XVIII. Chemický materiál	2

XIX. Historická fotografie	358
XX. Těžká bojová a automobilní technika	49
XXI. Ženijní materiál	5
XXII. Týlový materiál	60
XXIII. Hudebniny	2
XXIV. Kosmonautika	0
XXV. Padáky	3
XXVI. Meteorologie	0
XXVII. Filmotéka	61
XXVIII. Modely	0
XXIX. Grafika	51
XXX. Dary	0

4.3.1 Reprezentativní výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2013

Do sbírek Leteckého materiálu a Kosmonautiky přibyly v tomto roce vzácné sbírkové předměty:

- Letoun Petljakov Pe-2, výr. č. 2/225, trupového čísla 33. Jeden z nejvýznamnějších letounů 2. světové války, který byl stavěn v obrovských sériích (bylo postaveno na 11 500 kusů) a pomohl Rudé armádě k rozhodnému vítězství na východní frontě. Získaný exponát, trupového čísla 33, má za sebou pohnutý osud a tomu odpovídá i jeho stav. Během pokračovací války s Finskem byl 2. prosince 1943 v průběhu útoku zasažen protiletadlovou palbou a jeho posádka musela nouzově přistát na zamrzlém jezeře Koškajavr v Murmanské oblasti. Ačkoliv všichni letci šťastně vyvázli a letoun byl poškozen jen středně, jeho vrak byl ponechán na místě. Vyproštěn byl až v říjnu 1996 a získalo jej norské letecké muzeum v Bodo. Letoun je v podstatě kompletní, chybí pouze motory M-105 a vrtule. Do sbírek VHÚ Praha byl získán výměnou.
- Letoun Zlín Z-526 AFS, výr. č. 1310, imatrikulace SP-ELD, který byl jednomístný, jednomotorový, samonosný dolnoplošník, původně určený speciálně pro leteckou akrobacii. Hlavní změnou oproti předešlým verzím bylo nové, kratší křídlo s dvojitými křidélky, které významně zlepšilo obratnost stroje. Letoun v.č. 1310 byl vyroben v roce 1973. Od roku 1975 byl provozován polským aeroklubem, kde sloužil akrobatické reprezentaci do té doby, než převzali modernější akrobatické stroje. Po té byl využíván při nižších soutěžích a ke cvičným účelům. Vystřídal několik regionálních aeroklubů. Na závěr kariéry působil krátce u známé akrobatické skupiny Želazny a nakonec dosloužil v Aeroklubu Nadwišlaňskim, letiště Lisie Katy, kde dolétal v červnu 2005. Do sbírek VHÚ Praha byl získán nákupem od soukromníka.
- Prototyp kluzáku XL-13 Blaník, výr. č. 02, imatrikulace OK-6201. Jedná se o prototyp světoznámého celokovového kluzáku čs. konstrukce L-13 Blaník. Tento stroj vznikl spolu se sesterským kusem v prototypových dílnách Výzkumného a zkušebního leteckého ústavu Praha v roce 1956. Je zajímavé, že první lety provedl s imatrikulací OK-6202 a byl původně určen pro Mistrovství světa v plachtění ve francouzském Saint Jean. Při pozemní přepravě na závody dne 19. června 1956 byl však u Norimberka těžce poškozen a vrátil se do VZLÚ ke generální opravě. Ta byla provedena bleskovým tempem a byly k ní použity díly z mezitím také poškozeného prvního prototypu. Poté byl do Francie přepraven letecky a mistrovství se zúčastnil, ale již jako OK-6201. Tento stroj po testech ve VZLÚ a doporučení zúčastněných stran, aby byla zahájena sériová výroba, byl předán Svazarmu k dlouhodobým zkouškám a létal po celé republice, později hlavně na Slovensku. Koncem šedesátých let minulého stolení se dostal do AK Letňany, kde byl motorizován zástavbou pomocného motoru M-151 (modifikovaný dvouválec Trabant) na pylonu. Takto upravený stroj pak létal v Letňanech a později v Bubovicích a byl častým hostem leteckých dní u nás. V aeroklubu Beroun-Bubovice také prototyp dolétal. To již byla motorová zástavba demontována a byl používán jako klasický dvoumístný větroň. Poslední let byl zaznamenán dne 14. července 1990. Poté byl stroj rozebrán a uložen v hangáru. V průběhu roku 2013 bylo dohodnuto se zástupci Aeroklubu Beroun jeho bezplatné předání do sbírek Leteckého muzea VHÚ Praha, pro plánovanou expozici sportovního letectví.

- Hvězdicový motor Bristol Hercules 759, výr. č. 184 041. Jeden z nejrozšířenějších britských hvězdicových motorů. Čtrnáctiválcový motor se šoupátkovým rozvodem o výkonu 1 230 kW (1 671 k), určený pro francouzské letouny Nord 2501 Noratlas, vyráběný v padesátých letech také licenčně ve Francii u firmy SNECMA. Motor byl uložen ve speciálním ocelovém kontejneru i s původními krycími plechy pro letoun Noratlas. Do sbírek VHÚ Praha byl získán výměnou.
- Turbohřídelový motor Turboméca Bastan VI. CI, výr. č. 92. Turboméca Bastan byl motor vyvinutý ve Francii v roce 1957 pro malá dopravní letadla a vrtulníky. Ranné modely měly výkon 485 kW (659 k), který byl ale postupně zvyšován. Letové zkoušky některých modelů Bastan byly provedeny na Lockheedu Constellation. Hlavní použití motoru bylo na Aérospatiale N 262 (Nord 262), což bylo malé dvoumotorové dopravní letadlo. Do sbírek VHÚ Praha byl získán výměnou.
- Libellen-Oktant, výr. č. 538857. Německý libelový oktant C. Plath, který sloužil k určení polohy letounu pomocí hvězd, nebo slunce. K získání zeměpisné polohy letadla potřeboval letec znát výšku známého nebeského tělesa od horizontu ve známé době. Poloha letounu se pak podle těchto údajů určovala z tabulek. Pro správné určení polohy bylo třeba co nejpřesněji změřit úhel, který svírala daná hvězda s horizontem. To umožňoval zmíněný oktant, který pomyslný horizont nahrazoval správnou polohou bublinky libely zabudované v přístroji. Celý přístroj bylo možno uvnitř osvítit žárovkami, napájenými z palubní sítě letounu, nebo vloženou baterií. Pomocí systému polopropustných zrcadel a hranolů bylo možné natočit zrcadla tak, aby pozorovatel sjednotil ve svém zorném poli hvězdu i bublinku libely. V tom okamžiku mohl na tělese oktantu odečíst úhel hvězdy nad horizontem. Stupnice podobných přístrojů mohly být děleny jako čtvrtina kruhu-kvadranty, nebo šestina kruhu-sextanty a nakonec jako osmina kruhu-oktanty, princip měření byl obdobný. Oktant C. Plath měl ještě zařízení pro korekci změny polohy hvězdy při delším měření, které bylo nutné pro přesnější zaměření zvoleného tělesa. Měření oktantem bylo podmíněno dobrou viditelností oblohy, a zkušeností s obsluhou při manipulaci za letu. Přístroj ve velmi dobrém stavu byl do sbírek VHÚ Praha získán nákupem od soukromníka.
- Letecký sextant A-10 A, S/N AF 44-2102. Americký letecký libelový sextant, sloužící k určení polohy letounu pomocí hvězd, nebo slunce. K určení zeměpisné polohy letadla potřebuje letec znát výšku známé hvězdy od horizontu ve známé době. Poloha letounu se pak podle těchto údajů určuje z tabulek. Pro správné určení polohy je třeba co nejpřesněji změřit úhel, který svírá daná hvězda s horizontem. To umožňuje zmíněný sextant, který pomyslný horizont nahrazuje správnou polohou bublinky v libele zabudované v něm. Celý přístroj je možno uvnitř osvítit žárovkami, napájenými z baterie. Pomocí systému polopropustných zrcadel a hranolů lze natočit zrcadla tak, aby pozorovatel sjednotil ve svém zorném poli hvězdu i bublinku libely. V tom okamžiku může na vloženém kotouči sextantu odečíst úhel hvězdy nad horizontem. Měření sextantem je podmíněno dobrou viditelností oblohy. Jedná se o zařízení, které vyžaduje zkušenosti a zručnost při měření za letu. Do sbírek VHÚ byl získán darem od soukromníka.
- Navigační počítadlo Mk.III H, Ref.N. 6B/250. Standardní britské navigační počítadlo pro výpočet letových parametrů, používané letci v druhé polovině minulého století. Počítadlo umožňovalo stanovit čas letu na danou vzdálenost s ohledem na snos větru, teplotu vzdušniny a operační výšku. Alternativně umožňuje i výpočet dalších veličin, jako dobu stoupání do letové hladiny, nebo spotřebu paliva. Computor byl do sbírek VHÚ Praha získán darem od soukromníka.

▪ Odznaky Interkosmos. Tři kovové odznaky, ražené v roce 1978 sovětskou stranou při příležitosti letu mezinárodní posádky ve složení velitel Alexej Alexandrovič Gubarev a kosmonaut-výzkumník Vladimír Remek v kosmické lodi Sojuz-28. Do sbírek VHÚ Praha byly získány darem od soukromníka.

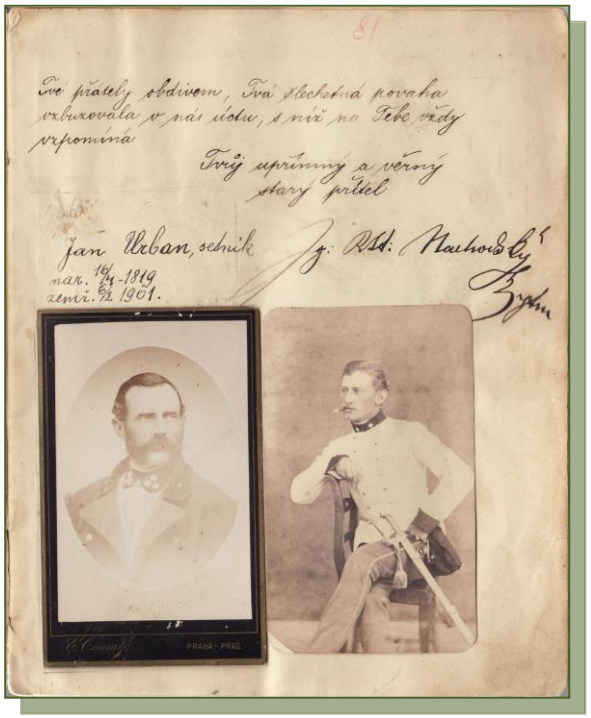

Sbírku VHÚ Praha také rozšířil deník Jana Urbana z válek v Itálii. Budoucí hejtman Jan Urban (1819 – 1901) se narodil v polabských Telčicích (okr. Pardubice) do nemajetné rolnické rodiny, ve svých 21 letech byl odveden do rakouské armády a záhy odešel s pěším plukem č. 21 do Itálie. Vojenskému životu brzy přivykl, díky svému nadání a přirozené inteligenci rychle stoupal ve vojenských hodnostech. Válka roku 1848 zastihla Jana Urbana již jako poddůstojníka a zápisky ze slavného tažení maršála Radeckého tvoří samotné jádro deníku. Armádu Jan Urban opustil ze zdravotních důvodů roku 1865 a po návratu do rodných Telčic strávil zbytek života jako vážený občan často zvaný do šlechtické společnosti.

Darovaný deník je zkráceným překladem nedochovaného německého originálu, který Jan Urban na sklonku života na žádost příbuzných přepisoval do češtiny. Bohužel v průběhu přepisování autora ranila mrtvice a český překlad tak zůstal nedokončen. Navzdory tomu, že stav deníku je spíše horší a ani autor nebyl uvyklý českému pravopisu, jsou záznamy dobře čitelné a svým badatelským potenciálem významně obohacují sbírkový fond VHÚ. Deník věnoval do sbírek VHÚ Praha potomek autora.

Do sbírek VHÚ Praha se podařilo získat tři pamětní odznaky na stuze se vztahem k působení Armády České republiky v Afghánistánu, povolené k nošení na vojenském stejnokroji. Stuhy a stužky jednotlivých odznaků mají vzájemně odlišné kombinace zvolených barev, avšak součástí stuh všech tří exemplářů jsou barvy národních trikolor České republiky a Afghánistánu.

Jedná se o dva exempláře pamětního odznaku 1. úkolového uskupení v ISAF za období 2011-2012, na jehož aversu je vnitřní plocha hvězdy ohraničena do kruhu, v levé dolní části je znázorněn znak 601. skupiny speciálních sil, navazující na siluetu Afghánistánu v pravé části. Ve spodní části kruhu je umístěn jednořádkový nápis "ISAF SOF". Revers nese v plasticky sníženém kruhu vyražené číslo odznaku a vycentrovaný čtyřřádkový nápis "SPECIÁLNÍ SÍLY / AČR / AFGHÁNISTÁN / 2011-2012".

Druhý je pamětní odznak 1st Military Advisor Team – Czech MAT Logar. Na aversu je vyobrazena hořící pochodeň, vnější horní opis nese text "1ST MILITARY ADVISOR TEAM", dolní "MARCH 2013 – OCTOBER 2013". Vnitřní horní opis nese text "CZECH MAT LOGAR", dolní arabské litery. Na reversu je znázorněna siluetu Afghánistánu s označením lokace provincie Lógar a znakem dvou zkřížených pušek s bajonety (44. lehký motorizovaný prapor Generála Josefa Ereta). Horní opis nese text "ISAF", dolní "HLEDIŽ A DRŽ SE KAŽDÝ ŠIKU SVÉHO". Na spodní straně odznaku je na hraně vyraženo číslo odznaku.

Posledním z trojice je pamětní odznak 7. úkolového uskupení v ISAF – Czech Task Force, na jehož aversu se nachází kráčející český lev, horní opis nese text "CZECH TASK FORCE ISAF", dolní arabské litery. Na reversu je znázorněna siluetu Afghánistánu s lipovým lístkem, označujícím lokaci provincie Lógar, v dolní části kruhu je vyraženo číslo odznaku. Horní opis nese text "7. ÚKOLOVÉ USKUPENÍ ISAF", dolní "ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY".

5 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

5.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha spravuje v souladu se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů sbírku evidovanou v CES MK ČR.

Sbírka VHÚ Praha je jako celek zapsána v Centrální evidenci sbírek (CES) vedené Ministerstvem kultury ČR.

Počty evidenčních záznamů zapsaných do CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. 12. 2013:

I. Chladné zbraně a zbroj	3 541
II. Palné zbraně do roku 1870	2 330
III. Krátké palné zbraně po roce 1870	2 528

IV. Dlouhé palné zbraně po roce 1870	2 368
V. Automatické zbraně	2 685
VI. Dělostřelecký materiál a optika	2 686
VII. Střelivo	6 717
VIII. Stejnokroje a výstroj	15 561
IX. Bodáky	1 037
X. Archeologie	2 153
XI. Faleristika	13 831
XII. Malby a plastiky	8 225
XIII. Varia	41 041
XIV. Vexilologie	1 432
XV. Cínové figurky	11 472
XVI. Spojovací materiál	1 638
XVII. Letecký materiál	1 916
XVIII. Chemický materiál	794

XIX. Historická fotografie	0
XX. Těžká bojová a automobilní technika	1 238
XXI. Ženijní materiál	215
XXII. Týlový materiál	1 377
XXIII. Hudebniny	1 444
XXIV. Kosmonautika	87
XXV. Padáky	261
XXVI. Meteorologie	167
XXVII. Filmotéka	18 019
XXVIII. Modely	1 286
XXIX. Grafika	38 270
XXX. Dary	938

5.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK

Oddělení správy muzejních sbírek naplňovalo, tak jako v předchozích letech, opatření a úkoly týkající se zabezpečení komplexní péče o sbírkové předměty, ať už vystavované v expozicích, nebo uložené v depozitářích VHÚ Praha.

Hlavním úkolem bylo ve spolupráci s ostatními odděleními muzejního odboru podílet se na šetrném a bezpečném přestěhování sbírkových předmětů z depozitářů Armádního muzea na Žižkově do nově zkonstruovaných depozitářů v areálu Hlavního depozitáře Lešany. Na začátku roku 2013 byl spuštěn tříměsíční zkušební provoz tří moderních depozitárních budov umožňujících dlouhodobé uložení sbírkových předmětů a knihovního fondu. V měsíci dubnu se spustila největší stěhovací akce v novodobé historii VHÚ Praha. Tisíce sbírkových předmětů bylo potřeba vyjmout z depozitářů, očistit a zabalit tak, aby je bylo možno co nejšetrněji přesunout do nově zhotovených budov v Lešanech. Vše probíhalo v souladu s plánem stěhování, který byl zpracován na konci roku 2012. Během stěhování asistovala Vojenská policie. Stěhování jako takové probíhalo vlastními silami a prostředky za účasti všech kurátorů, správců depozitářů a expozic. Do konce roku 2013 se podařilo přestěhovat do HD Lešany 90 % sbírkových předmětů uložených doposud v depozitářích AM Žižkov. O novém uložení sbírkových předmětů se v září 2013 osobně přesvědčili ministr obrany ČR a náčelník Generálního štábu AČR. V nových prostorách budou sbírky a knihy uloženy v adekvátních podmínkách zabezpečujících dlouhodobé uložení.

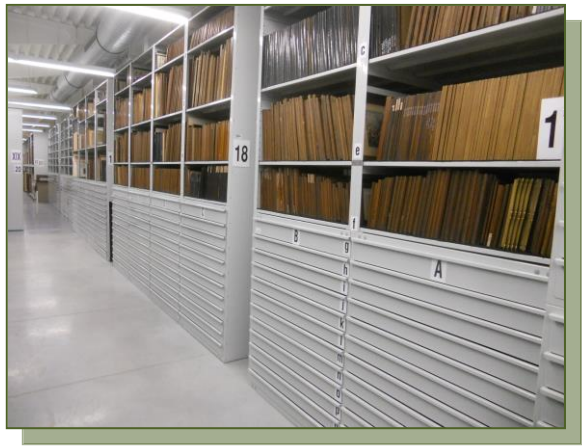

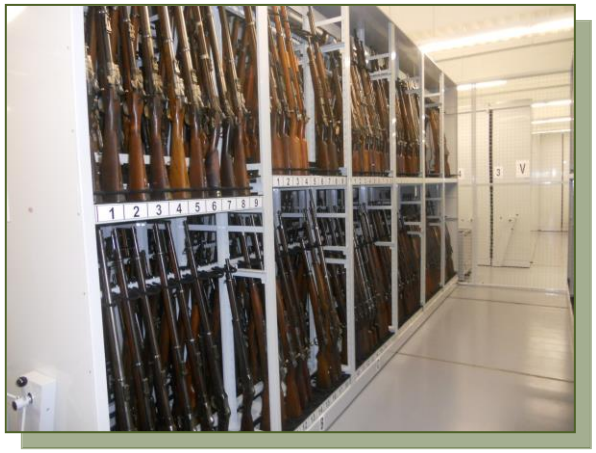

Převoz sbírkových předmětů a jejich uložení v novém depozitáři ve VTM Lešany

Budovy jsou vybaveny klimatizačními jednotkami, které zabezpečují potřebnou konstantní teplotu a relativní vlhkost. Zároveň jsou budovy monitorovány kamerovým systémem, chráněny dvojitým oplocením a střeženy psy a elektronickým zabezpečovacím systémem. V neposlední řadě jsou budovy zabezpečeny speciálním protipožárním systémem na bázi dusíku. Princip tohoto zařízení spočívá v tom, že je-li v depozitáři protipožárními senzory zjištěn kouř nebo oheň, je do depozitního prostoru natlačen dusík. Tím je z prostoru hoření vytlačen kyslík, čímž dojde k zastavení chemické reakce a oheň tak uhasne. Hašení dusíkem nevyvolává žádnou chemickou reakci a nedochází tak k vytváření vedlejších škodlivých produktů. Navíc toto zařízení nepředstavuje žádné nebezpečí ani pro lidi, ani pro ekologii. Díky novým depozitářům tak byly vytvořeny podmínky pro komplexní rekonstrukci Armádního muzea na Žižkově, kde by mělo dojít nejen k opravě samotných budov a vytvoření nové rozsáhlé interaktivní expozice, ale zároveň také ke zdvojnásobení výstavních prostor, k instalaci moderních klimatizačních, protipožárních a zabezpečovacích systémů a tím tak k vytvoření nového a moderního vojensko-historicko-kulturního centra evropské úrovně, mapujícího historii vojenství a české státnosti od středověku až do současnosti.
Dalším splněným úkolem Oddělení správy muzejních sbírek bylo rozšíření expozice, která se nachází v Raketové hale Vojenského technického muzea Lešany. V této hale bylo nově zbudováno osm vitrín, ve kterých jsou vystaveny sbírkové předměty Vojenského historického ústavu Praha se zaměřením na historii raket a raketového vojska.

V neposlední řadě se oddělení podílelo na přípravě a provedení hlavních akcí pro veřejnost ve všech muzeích VHÚ Praha. Těmito akcemi bylo jako každoročně Slavnostní zahájení sezóny v Leteckém muzeu Praha Kbely, Slavnostní zahájení sezóny ve Vojenském technickém muzeu Lešany ve znamení „20 let s AČR“, Tankový den ve Vojenském technickém muzeu Lešany, Muzejní noc v Armádním muzeu Žižkov a Leteckém muzeu Kbely, Dětský den ve Vojenském technickém muzeu Lešany a Den veteránů v Armádním muzeu na Žižkově.

5.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK

Odborné restaurátorské a konzervátorské práce sbírkových předmětů byly prováděny především na pracovištích VHÚ Praha a dále pouze specializovanými firmami. Restaurátorské dílny VHÚ Praha se specializují oborově. Pracoviště v Armádním muzeu Žižkov se zabývá restaurováním či konzervací převážně ručních palných a chladných zbraní. V Leteckém muzeu Kbely restaurují a rekonstruují letecký materiál a na pracovišti Vojenského Technického muzea v Lešanech probíhají rekonstrukce a restaurování předmětů z fondů automobilní, tankové a dělostřelecké techniky. V roce 2013 proběhla především ochrana a revize předmětů, které

se přesouvaly do nového centrálního depozitáře ve VTM Lešany. Jednalo se doslova o zpracování několika tisíc převážně chladných, palných a dřevcových zbraní.

Jednou ze zbraní, která prošla před uložením do nového depozitáře restaurováním je perkusní dvojka s esovitě v krku prohnutou pažbou. Palné zbraně s vyhnutím jsou určeny pro střelce s vadou oka. Majitel si ji zasazoval do pravého ramene, ale mířil zdravým levým okem. Průhyb pažeb u jednotlivých zbraní je rozdílný, zřejmě podle tvaru hlavy majitele, zda ji měl kulatou či protaženou oválnou. Dvojka má damaškové hlavně s velmi dobře zachovalým temně hnědým zabarvením. Pouze v některých částech je povrchová úprava částečně setřelá, případně s ulpělými ostrůvky zatmavlé koroze. Ta nemůže být odstraněna, protože by došlo k nevratnému poškození zabarvení materiálu, ale bude citlivě stabilizována a přizpůsobena sému okolí. Lišta je opatřena signaturu výrobce: F: KAHLER IN BRAUNAU. Komorové šrouby jsou částečně zdobené rytinou rostlinného ornamentu s orámováním pásky ze žlutého kovu. Také oba zámky mají totožný styl výzdoby i signaturu. Na ploše pravé zámkové desky pod kohoutem je vyryto FRANZ a na opačné levé desce KAHLER. Rozviliny ornamentu zde ještě doplňují figury lišky a loveckého psa. Na spodní straně předpažbí v místě pro příčný hlavňový klínek je do masivu dřeva zapuštěný štítek z bílého kovu s vyrytými iniciálami vlastníka: P.B.S.

Ostatní kovové součásti mají podobnou, velmi citlivě provedenou výzdobu a celá zbraň působí jako velmi dobře harmonicky zvládnutý umělecko-řemeslný celek.

Veškeré plochy zámků i garnitury byly pokryty ostrůvky koroze a zdegradovanými konzervačními prostředky (vosky s částicemi prachu), které zabarvily kov do hnědého odstínu. Snad nejvíce ulpěla koroze okolo základny perkusních pistonů, kde bývá plocha narušena vlivem používání roznětek a také okolo šroubů spodní plochy botky. Povrch pažby vyrobené z kvalitního ořechového masivu s výraznou kresbou letorostů je vlivem používání celý pokrytý četnými jamkami, vrypy a zatvrdlými konzervačními prostředky v

podobě ztmavlých nepravidelných ploch. Snad největší nedostatek pušky je fakt, že jí zcela schází hlavňový klínek, který zajišťuje svazek hlavní v předpažbí. Zbraň byla uložena v depozitáři vodorovně, ale při manipulaci se hlavně uvolnily ze zapažbení a tím neustále hrozilo nevratné poškození.
Restaurování začalo fotodokumentací celku a jednotlivých, převážně porušených částí. Dále byla vyhledána vzhledově podobná zbraň s kompletním předpažbím, podle kterého lze zrekonstruovat tvar hlavice klínku. Jeho rozměry jsou dané průchozími otvory v oválných podložkách a šířkou předpažbí. Veškeré kovové součásti, mimo svazku hlavní byly postupně opatrně zbaveny vrstev konzervačního vosku s prachem a ostrůvků koroze. Zdobené části po očistění mají téměř dokonalý povrch. Pouze v horní části botky okolo velké zapuštěné hlavy šroubu je dříve, při výrobě vyleštěná plocha narušena jamkovou korozí.
Okolo pásků ze žlutého kovu odstranění koroze proběhlo velmi citlivě. U tausií nelze použít jakýkoliv chemický prostředek, který narušuje korozní krustu. Měkký kov může mít podkorodovanou základnu, která nabobtná a tím dojde k uvolnění výzdoby měkkým drátkem.
Následovala výroba nového klínku. Těleso klínku se mírně zužuje, jeho hlavice přesně kopíruje úhel plochy předpažbí, které je zároveň zaoblené. Plocha hlavice je fazetovaná a povrchově upravena aby korespondovala s ostatními díly garnitury.
Damaškové hlavně byly při výrobě chemicky upraveny. Tím je u celku dosaženo kresebného efektu nestejnoměrně probarvených pásků. Místně a to převážně v zádlabu předpažbí napadla koroze povrch v podobě tmavších nepravidelných ploch. Korozní krusta byla částečně odstraněna potěrem vzlínavou směsí oleje a odkartáčováním pomocí kartáčku s měkkým silonovým vlasem. Pracovní proces trval zhruba týden, než byl výsledek uspokojivý. Dále jsou hlavně stabilizovány tanátem a je na nich vytvořena poloitura jako ochrana proti otěru. Zapažbení zbraně z ořechového dřeva mělo zásadní porušení před pravým zámkem. Oslabená hrana vybrání pro hlavně se v minulosti odlomila v délce asi 50 milimetrů. Poškození bylo opraveno směsí klíhu, který postupně degradoval a drolil se. Uvolněný hlavňový svazek zřejmě přispěl k opětnému porušení opravy. Nejprve byl dokonale napařením odstraněn klíh. Domořeno místo praskliny podle odstínu pažby a vše opět vylepeno směsí zabarveného dvousložkového lepidla. Po opracování spoje je celý povrch pažby vyčištěn od konzervačních prostředků, domořen a je na něm obnovena původní šelaková úprava. Po celkové montáži je na kovové součásti zbraně nanesena ochranná vrstva vosku pro dlouhodobé uložení v depozitáři.

Dále se konzervovaly předměty určené pro zápůjčky jiným institucím a převážně zbraně, které pochází z nových akvizic.
Žižkovské pracoviště konzervace a restaurování sbírek po celý rok odborně proškolovalo žáky Střední uměleckoprůmyslové školy a Vyšší odborné školy v Turnově.

Počet předmětů zrestaurovaných a zkonzervovaných v roce 2013:

Počet zkonzervovaných sbírkových předmětů	**2 130**
smluvně	0
vlastní kapacitou	2 130
Počet zrestaurovaných sbírkových předmětů	**380**
smluvně	318
vlastní kapacitou	62

6 KNIHOVNA VHÚ PRAHA

6.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha prošla za dobu své existence několika organizačními proměnami. Za její předchůdkyně se dají považovat tři instituce, které vznikly v prvním a druhém desetiletí 20. století.

První institucí byl Archiv národního osvobození, který byl zřízen v roce 1919 při Zemském archivu. V říjnu téhož roku byl založen ministerstvem obrany Památník odboje za účelem shromažďování materiálů a dokumentů, které s sebou přiváželi vracející se českoslovenští legionáři. Práce Archivu národního osvobození a Památníku odboje byla v podstatě shodná a duplikovala se, proto byl předložen návrh na rozdělení úloh jednotlivých institucí. V roce 1924 byl založen Vojenský archiv Republiky československé (RČS), který vznikl ze zrušeného archivu tehdejšího ministerstva obrany. Ve stejném roce bylo zřízeno Vojenské museum, jehož vybudování bylo již v roce 1920 svěřeno Vědeckému ústavu vojenskému.

V roce 1926 došlo k odloučení Vojenského musea od Vědeckého ústavu vojenského a následně k jeho přičlenění k Vojenskému archivu RČS. V roce 1926 tedy existovaly tři instituce s velmi podobným zaměřením a úkoly. Dne 28. října 1929 byly všechny tři sloučeny v jednu – v Památník osvobození, který byl umístěn na vrch Vítkov a zahrnoval dvě budovy: na úpatí byla vystavěna účelová budova a na vrcholu budova Mauzolea a Pantheonu s monumentální sochou Jana Žižky z Trocnova (socha byla osazena až po 2. světové válce). V roce 1929 byly knihovna Archivu národního osvobození a Knihovna Památníku odboje sloučeny do jedné instituce, ale obě knihovny ještě pracovaly odděleně.

Dne 9. září 1939 byl Památník osvobození na rozkaz říšského protektora německou tajnou policií uzavřen a zapečetěn. O zaměstnance ústavu – vojáky i civilisty – se z větší části postaralo ministerstvo školství, které jim zajistilo nová působiště. V době

protektorátu se ze sbírek knih Památníku osvobození a z dokumentů svezených sem ze zrušených českých útvarů a ústavů stala pražská pobočka berlínské Heeresbücherei.
S poválečnou obnovou ústavu bylo současně započato rovněž s rekonstrukcí obou knihoven. Práce spojená se shromažďováním rozptýlených sbírek včetně nábytku vyžadovala značnou námahu i čas, stejně tak jako zajišťování stavu a úplnosti navrácených fondů, které bylo značně ztíženo neúplností evidenčních záznamů. U Knihovny Vojenského historického musea byla práce navíc komplikována ztrátou přírůstkových seznamů. Ale již v roce 1946 začala knihovna plnit své základní úkoly.
V roce 1945 byl na základech Památníku osvobození založen Vojenský historický ústav, který převzal knihovní fondy do své správy a dále je rozšiřoval. V roce 1965 došlo ke sloučení Knihovny VHÚ a Knihovny Vojenského historického musea. V poválečném období směřovala do fondů vojenské muzejní knihovny také část dokumentů ze svozů ze zrušených zámeckých knihoven. V roce 1969 byla ke Knihovně VHÚ přidružena Knihovna Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a po šesti letech došlo k jejich sloučení.
Po roce 1989 začala novodobá éra knihovny. Za zmínku stojí zejména zpřístupnění dosavadních tzv. prohibit (šlo především o literaturu legionářskou, o literaturu o prvním a druhém odboji a západním odboji) a doplňování fondů o literaturu zaměřenou na československé legie a západní odboj.
Fond i prostory Knihovny VHÚ Praha byly významně rozšířeny v roce 2008, kdy Vojenský historický ústav převzal po zrušené Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS) bývalou Ústřední odbornou knihovnu MO ČR, sídlící v budově někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze-Bubenči. Fond této knihovny byl budován od 60. let minulého století pod hlavičkou tehdejšího Technického informačního střediska MNO a později Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA (do r. 1991). Než přešla pod AVIS, spadala knihovna v 90. letech pod Ústav vojenských vědeckých informací (1991–1994) a Ústav obranných studií AČR (1995–1997).
Po začlenění výše zmíněné knihovny byly v rámci Knihovny VHÚ Praha vytvořeny dva samostatné referáty (Referát historických fondů a Referát speciálních fondů), které byly od 1. 10. 2012 sloučeny do jediné integrované knihovny se dvěma detašovanými pracovišti na Žižkově a v Rooseveltově ulici v Praze-Bubenči.

6.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha má ve svém fondu téměř 200 000 knihovních jednotek. Obsahově je fond zaměřen převážně na vojenskou historii 20. století (tuzemskou i zahraniční) a soudobou vojenskou problematiku. Výběrově jsou zde zastoupeny dokumenty z oblasti společenských a humanitních věd. Dále jsou ve fondu uchovávány staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy týkající se historie i současnosti vojenství. Fond knihovny představuje ojedinělou sbírku, která má vysokou kulturní hodnotu celoevropského významu.

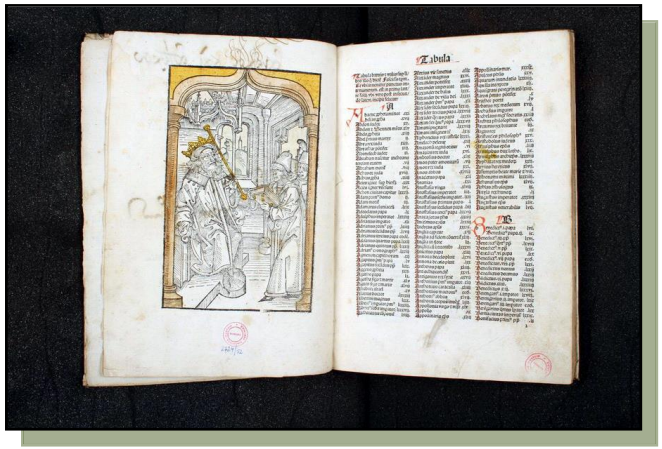

Staré tisky
Sbírka starých tisků ze 16. až 18. století obsahuje přes 8000 titulů. K tomuto fondu jsou přidruženy dokonce také tři inkunábule z poslední čtvrtiny 15. století. Ve fondu jazykově převažují tituly německé a francouzské, ale zastoupeny jsou též dokumenty v italštině, latině, angličtině, španělštině a češtině. Obsahově fond pokrývá oblast od obecné historie až po speciální vojenské obory, od antiky až do 18. století.

Rukopisy
Fond rukopisů obsahuje především deníky, příručky a reglementa od 16. až do 20. století, kdy jádro tvoří dokumenty z 18. a 19. století. Obsahově pokrývá stejné oblasti jako fond starých tisků.

Vojensko-historické literatury 19. a počátku 20. století
Fond zahrnuje dokumenty vydané mezi lety 1801 a 1920. V současnosti obsahuje necelých 15 500 svazků (původně fond čítal přibližně 36 000 svazků, ale po povodních v roce 2002 muselo být asi 20 000 svazků odepsáno).

Nový fond – od roku 1921 do současnosti
Fond čítá asi 85 000 svazků a obsahuje jak dokumenty tuzemské, tak zahraniční provenience. Tento fond představuje jádro Knihovny VHÚ Praha. Téměř kompletně je zastoupena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o vývoji a vzniku československé, resp. české armády od jejího vzniku až do současnosti. Ve fondu se dále nacházejí dokumenty o vojenství,

vojenské historii a organizaci, fortifikačních a zbraňových systémech. Výběrově je zde dostupná literatura všeobecně historických a společenských věd. Tento fond není uzavřen a je neustále doplňován.

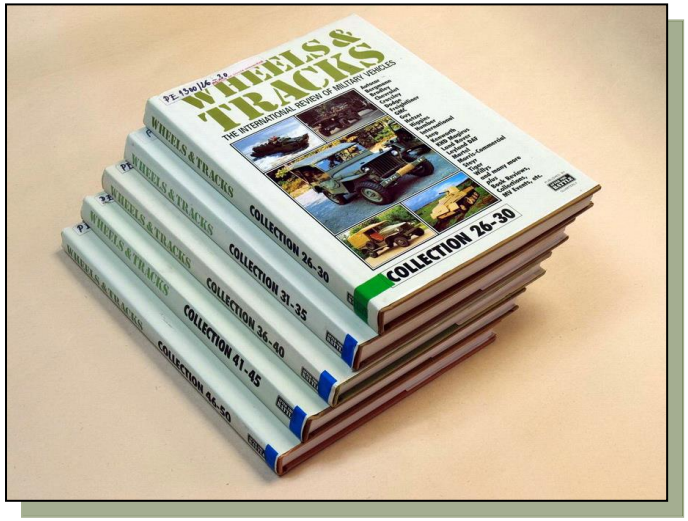

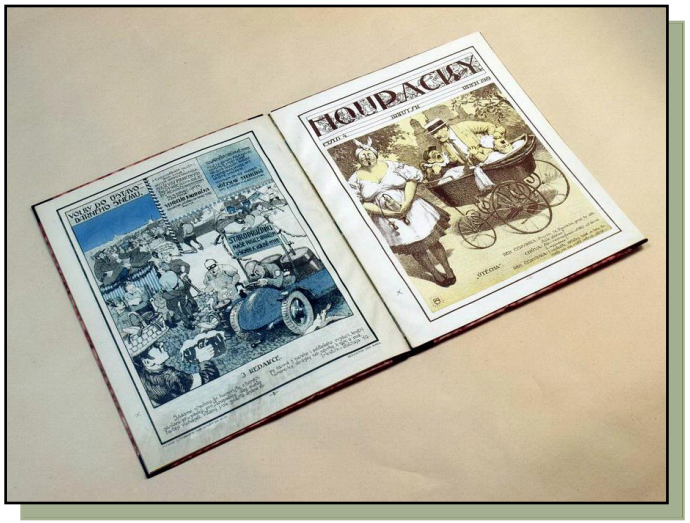

Fond zaměřený na soudobé vojenství a obrannou politiku

Poslední knižní fond, který je dostupný na pracovišti v Rooseveltově ulici, má v současné době přes 30 000 svazků. Významně jsou zde zastoupeny rozsáhlé vojenské encyklopedie z mnoha zemí světa, vojenské ročenky, knižní produkce Ministerstva obrany ČR nebo specializované slovníky. Kromě současného vojenství je fond tematicky zaměřený na mezinárodní vztahy, bezpečnostní problematiku a obsahuje také literaturu, jež se zabývá řízením lidských zdrojů či výpočetní technikou.

Periodika – vojenská historie

Fond periodik zabývajících se vojenskou historií čítá přes 2000 titulů, což představuje téměř 27 000 svazků. Nejstarší časopisy pocházejí z konce 18. století a jde zejména o rakousko-uherskou, německou a francouzskou produkci. Jádro sbírky tvoří noviny a časopisy z 20. století, a to vojenské i nevojenské. Ve fondu se nacházejí i unikátní tisky dokumentující I. a II. československý odboj (domácí i zahraniční).

Periodika – soudobá vojenská problematika

Fond periodik dostupný v knihovně v Rooseveltově ulici čítá přibližně 240 titulů. Většinu z nich tvoří prestižní zahraniční časopisy ze Spojených států, Anglie, Německa či Francie. Často se jedná o tituly, které nelze sehnat v jiné tuzemské knihovně. Významně je však zastoupena i česká produkce, jejíž jádro tvoří periodika vydávaná pod hlavičkou Ministerstva obrany ČR.

Topografické a vojenské mapy a plány

Fond map obsahuje asi 14 000 jednotek ve více než 2000 souborech, které časově pokrývají 17. až 20. století. V tomto fondu se nacházejí jak mapy (topografické, vojenské, obecné i speciální), tak atlasy a fortifikační plány.

Fond mikrofilmů a mikrofiší
Fond mikrofiší a mikrofilmů obsahuje 262 jednotek. Jsou na nich uložena především legionářská periodika a časopisy z období 2. světové války.

Fond dokumentů na CD-ROMech a videokazetách
Na kompaktních discích jsou uloženy některé digitalizované staré tisky a periodika z období 2. světové války. Dále jsou také zpřístupněny některé encyklopedie, slovníky a výukové programy.

6.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2013

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb. a usnesením vlády ČR č. 28/2012 o Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015 se Knihovna VHÚ věnovala následujícím odborným činnostem.
Rok 2013 se nesl ve znamení stěhování knihovny, z tohoto důvodu byla většina ostatních prací pozastavena či omezena.

1. Obsahová revize fondů v depozitáři v Karlíně
Již od roku 2012 probíhala obsahová revize knihovních fondů bývalého RSF deponovaných v depozitáři v Karlíně. V rámci této revize byly prověřeny na duplicitu, multiplicitu, zastaralost či odborné zaměření knihovny veškeré knihovní dokumenty uložené v depozitáři v Karlíně a na základě této kontroly byly zpracovány seznamy návrhů k úbytku o celkovém počtu 13.169 knihovních jednotek. Tyto knihovní jednotky byly následně po schválení ředitelem VHÚ Praha vyřazeny a v souladu s platnou legislativou nabídnuty dalším institucím.

2. Stěhování knihovny
Po dokončení obsahové revize fondu knihovny uloženého v depozitáři v Karlíně přistoupili pracovníci knihovny k očistě zbývajících knihovních jednotek. Stěhování knihovních fondů do konzervačního depozitáře v Lešanech probíhalo svépomocí přiděleným vozidlem VHÚ v rozmezí od poloviny února do poloviny března. V posledních dvou březnových týdnech pak zaměstnanci knihovny s pomocí dalších pracovníků VHÚ Praha vystěhovali veškerý nábytek a další materiál, který byl částečně převezen na pracoviště v Rooseveltově ulici a částečně odstěhován do Lešan a předán k užívání OMS. Podařilo se splnit určený termín a do 31. 3. 2013 vyklidit prostory depozitáře v Karlíně.
Na základě rozhodnutí ředitele VHÚ Praha bylo již počátkem roku 2013 stanoveno, že Knihovna VHÚ Praha má do 31. 12. 2013 vyklidit také veškeré depozitáře na pracovišti Žižkov z důvodů rekonstrukce objektu. Termín začátku stěhování byl již v březnu 2013 stanoven na počátek června 2013. Od 3. června bylo zahájeno čištění a stěhování knihovních fondů. Tyto práce probíhaly až do 4. září 2013, přičemž stěhování nejvzácnějších dokumentů, tedy fondu starých tisků a rukopisů, proběhlo za spolupráce s Vojenskou

policií, která zajistila eskortu těchto cenných svazků do konzervačního depozitáře v Lešanech. Veškeré svazky byly zaměstnanci knihovny z jejich umístění v depozitních regálech postupně přemístěny do přípravné místnosti k očistě, balení a stěhování. Součástí stěhování fondů bylo i převezení lístkových katalogů knihovny. Stěhování dočasně narušilo dokončovací práce na retrospektivní konverzi a rekatalogizaci fondů, a proto byla nezpracovaná část fondů přestěhována na pracoviště v Rooseveltově ulici, kde práce pokračují. Do Lešan byl také přestěhován celý mapový fond o cca 15.000 evidenčních položkách a staré lístkové katalogy se dle využívanosti přestěhovaly dílem do Lešan a dílem do budovy v Rooseveltově ulici.
Po dokončení stěhování fondů bylo zahájeno přesun zaměstnanců knihovny a pracovních procesů.

3. Mimořádná revize a slučování fondů

Od listopadu 2013 zahájila knihovna práce na mimořádné revizi knihovních fondů po stěhování, která je nutnou přípravou na fyzické sloučení fondů obou bývalých referátů knihovny. Ty do podzimu předchozího roku působily jako samostatné knihovny evidované na MK ČR. Administrativní sloučení těchto referátů přineslo velké množství prací zahrnující také jejich fyzické sloučení, neboť dosavadní stav neodpovídal organizaci stavění knihovních fondů a neumožňoval rychlou a bezproblémovou orientaci v knihovních dokumentech. Taktéž byl neúsporný z hlediska využití svěřených prostor. Zatímco byly zahájeny práce na revizi, jakožto prvním kroku k fyzickému sloučení fondů, začali zaměstnanci knihovny také se slučováním pracovních procesů obou dříve samostatných referátů. Od listopadu 2013 do prosince 2013 proběhla příprava ke sloučení základní evidence knihovních jednotek uložené zákonem 257/2001 Sb., stejně jako byly učiněny všechny potřebné kroky ke sloučení procesů dalšího zpracování fondů.

4. Retrospektivní konverze a rekatalogizace

V roce 2013 pokračovala Knihovna VHÚ v intenzivní rekatalogizaci knihovních fondů K1 a K2 do elektronického systému. Na zpracování se podílelo sedm až osm externích pracovníků převážně z řad studentů Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK.
Knihovna pokračovala v rekatalogizaci starého fondu K2 zahrnujícího dokumenty z 19. a počátku 20. století.
V roce 2013 pokračovalo věcné zpracování fondů Knihovny VHÚ dle standardu PHNK/LCSH (Předmětová hesla Národní knihovny/Library of Congres Subject Headings). Knihovna takto spolupracuje s Národní knihovnou ČR na tvorbě mezinárodního slovníku věcných autorit stále jako jediná specializovaná knihovna, a upevnila tak svoji pozici pilotní instituce na poli spolupráce univerzálních a specializovaných knihoven v ČR řešících problematiku propojení věcných slovníků dle mezinárodních angloamerických pravidel. Na věcném zpracování fondů se podíleli dva, později jen jeden externí pracovník, neboť bylo třeba zintenzivnit jmenné zpracování fondů s ohledem na blížící se stěhování knihovny. Po dokončení jmenné rekatalogizace bude třeba opět navýšit počet externích pracovníků věnujících se věcnému zpracování fondů. Vedoucí OVK pokračoval vedle vlastního zpracování a koordinace prací externích pracovníků také v práci člena národní Pracovní skupiny pro věcné autority (koordinováno NK ČR), tedy komise, na jejíchž zasedáních jsou řešeny standardy věcného zpracování v celonárodním měřítku. Rovněž se zapojil do projektu INTERPI – interoperabilita paměťových institucí (primární řešitelé NK ČR a NA ČR).
Ke dni 31. 12. 2013 bylo převedeno do elektronické podoby 93.376 záznamů monografií, 8.876 starých tisků a rukopisů (velké navýšení počtu záznamů monografií odpovídá zvýšenému nasazení počtu externích pracovníků a zintenzívnění prací s ohledem na blízké stěhování knihovny), 30.148 kapitol v knize – příspěvků ve sborníku, 84.417 článků z časopisů, 985 periodik a 10.520

záznamů monografií s tematikou soudobého vojenství (viz výše, sloučení databází, import záznamů bývalého RSF). Roční přírůstek nosných záznamů za období leden – prosinec 2013 činí tedy plných 13.990 záznamů, tedy více, než činil přírůstek z předchozího roku, což je s ohledem na vytíženost zaměstnanců knihovny stěhováním skutečně obdivuhodný výkon. K tomu lze připočítat záznamy autorit věcných, jmenných, geografických, názvových, nakladatelských a korporativních, jež aktualizovaná verze systému KP-win SQL statisticky nevykazuje. Do statistiky není zahrnut počet již existujících záznamů, které byly opraveny a doplněny. Navýšení počtu zhotovených záznamů také odpovídá faktu, že se podařilo odstranit technické problémy s chodem automatizovaného systému, s výpadky serveru a elektřiny, čímž byly pracovní podmínky z hlediska IT optimalizovány. Za těchto okolností je možné s jistotou konstatovat, že při udržení stejného tempa zpracování bude možné dokončit retrospektivní jmenné zpracování fondů před plánovaným termínem a to do konce prvního pololetí roku 2014.

5. Služby

Toto je jediná oblast činností Knihovny VHÚ, v níž došlo s ohledem na stěhování knihovny k výrazným omezením. Od 3. 6. do konce roku 2013 byla knihovna uzavřena a standardní výpůjční služby neposkytovala. Přesto ve výjimečných případech poskytovala výpůjčky zaměstnancům VHÚ Praha a resortu MO obecně pro naléhavou služební potřebu. Na provozu knihovny se také výrazným způsobem projevil fakt, že během roku byl redukován počet tabulkových míst zaměstnanců z 9 na 7, což se na výši poskytovaných služeb nutně projevilo v negativním smyslu.

V roce 2013 pokračovala knihovna v poskytování služby MVS (meziknihovní výpůjční služby). Zároveň pro pracovníky Knihovny VHÚ trvala spolupráce s Národní knihovnou Praha na službě MMVS (mezinárodní meziknihovní výpůjční služba). Realizováno bylo 26 z 29 žádaných výpůjček MVS do Knihovny VHÚ Praha a 25 z 25 žádaných MVS z Knihovny VHÚ. Mezinárodních MVS bylo realizováno 22 z 25 žádaných do Knihovny VHÚ. S ohledem na stěhování Knihovny bylo realizováno také menší množství služeb MVS a MMVS, nicméně lze konstatovat, že tyto služby byly poskytovány zaměstnancům resortu MO i po uzavření knihovny.

Knihovna VHÚ pokračovala jednak v poskytování rešeršních a referenčních služeb (např. zpracovávání odborných rešerší), ale i ve zpracování tematických bibliografií. Knihovna, jako aktivní člen projektu Ptejte se knihovny, nadále poskytovala informační služby dle specifikací projektu. V projektu je zapojeno pouze 66 nejvýznamnějších knihoven v ČR. Je ovšem nutno konstatovat, že s ohledem na stěhování knihovny došlo i k omezení rešeršních a informačních služeb. Služby v rámci „Ptejte se knihovny“ byly od 3. 6. 2013 pozastaveny a na mailu knihovny byla od tohoto data nastavena automatická odpověď, neboť nebylo možno zodpovídat došlé dotazy v krátkém časovém horizontu. Přesto bylo i po zahájení stěhování pokračováno v poskytování rešeršních a referenčních služeb, i když se doba na zodpovídání dotazů poněkud prodloužila. Je třeba také zohlednit fakt, že této činnosti se do konce února věnoval jeden pracovník knihovny zaměstnaný na plný úvazek, zatímco od března došlo v rámci redukce personálního stavu knihovny ke zkrácení na úvazek poloviční. Přes e-mailovou schránku knihovny a bylo zodpovězeno 163 dotazů, což je de facto stejný počet jako v předchozím roce (168). V roce 2013 bylo do 3. 6. zodpovězeno jen 14 dotazů v rámci projektu Ptejte se knihovny (oproti 42 z předchozího roku). Za rok 2013 bylo také evidováno 240 poskytnutých informací. Tato statistika ukazuje, že se uživatelé služby naučili obracet na Knihovnu VHÚ přímo a nikoliv prostřednictvím projektu.

Roku 2013 byl zprovozněn on-line katalog knihovny přístupný prostřednictvím webových stránek VHÚ, což umožnilo uživatelům vyhledávat v dosud zpracovaných záznamech pracoviště Žižkov. V prosinci 2013 došlo ke sloučení databází, čímž se staly on-line

dostupnými také záznamy monografií pracoviště Rooseveltova (viz výše, slučování fondů)

Knihovna VHÚ nadále poskytovala nadstandardní servis v rámci výpůjčního protokolu, jakož i vysoce fundované odpovědi na čtenářské dotazy a asistenční služby u katalogů.

Nadále pokračovala meziknihovní výměnná služba, která zaznamenala v minulém roce mírný nárůst. Počet stabilních partnerů k výměně publikací vzrostl ze 17 na 19 tuzemských a výměna publikací s 21 zahraničními institucemi zůstala nezměněna.

6. Digitalizace

V roce 2013 pokračovala Knihovna VHÚ v digitalizaci periodik v projektu Historie a vojenství v dobovém tisku v rámci grantového podprogramu Kramerius, v programu VISK 7 (Ochranné reformátování dokumentů ohrožených degradací papíru). Jednalo se přesto o druhý největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 7, větší projekt podala jen Národní knihovna ČR. Celkem bylo zdigitalizováno 95.450 stran digitálních dokumentů. V roce 2013 probíhala digitalizace podle standardu NDK 2012, proto již v tomto roce nebylo prováděno mikrofilmování. Do projektu byly zařazeny tyto tituly periodik:

- Obrana lidu : list Československé armády, 1958-1962.
- Hlas revoluce, 1963-1970.
- Österreichische militärische Zeitschrift, 1860-1862 (třetí čtvrtletí)
- Za svobodné Československo, 1944-1945.
- a navazující Svobodné Československo, 1945-1946.
- Legie, 1925-1939.
- Svatováclavská stráž, 1937-1938.
- Partyzán, 1946-1949.
- Stodruhák, 1933-1938.
- Naše vojsko v SSSR, 1945-1951.
- Věstník Čsl. Legionářů-katolíků, 1926-1938.
- Sborník rotmistrů Československé armády, 1924-1929.
- Válka a revoluce: sborník vojenského historického ústavu, 1947-1951.
- Dokumenty naší národní revoluce, 1923-1925.
- Letec : čtrnáctideník pro zpopularisování československého letectví, 1925-1938.
- Sibiřská Pětka, 1925-1927.
- Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer : Personalangelegenheiten, 1914-1919.
- Vojenská výchova, 1946-1951.
- Sborník důstojníků ve výslužbě a vojenských pensistů branné moci, 1926-1933.

- Vojenské rozhledy = Revue militaire tchécoslovaque. 1920-1924.

V případě titulů Österreichische militärische Zeitschrift, Obrana lidu, Hlas revoluce, Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer a Vojenské rozhledy se jedná o periodika, s jejichž pokračující digitalizací se počítá pro rok 2014 a dále.

V roce 2013 pokračovala Knihovna VHÚ v digitalizaci rukopisů v projektu Historie a vojenství v dobových písemnostech v rámci grantového podprogramu Manuscriptorium, v programu VISK 6 (Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica pod patronací UNSECO). Jednalo se přesto o čtvrtý největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 6, přičemž dva z větších projektů podala Národní knihovna ČR. Počet svazků oproti předchozímu roku vzrostl na 13 svazků. Celkem bylo zdigitalizováno 2.397 stran rukopisů. Do projektu byly zařazeny tyto dokumenty:

- Fortificatio : Die Fortification lehret, wie man einen ieden Orth, mit gegen ein ander streichenden Linien und Winkeln beschliessen ... [rukopis] [S.l., 1651-1700]. 196 s.
- [Děla] [rukopis] [S.l., 17--]. 142 s.
- Anciennité Liste Sämmtlicher Herren Generals, Staabs und Oberofficiers, von Sr. königl. Maist. in Pohlen und Churfürstl. Durch. zu Sachssen habenden Corps Regimenter Cavallerie und Infanterie auch Festungs, Guarnisons und Creys Regimenter. [rukopis] [S.l., ante 1741]. 184 s.
- Rangsliste der Gesammten k. k. Generalität und Staabsofficiers. [rukopis] [S.l., ante 1801]. 214 s.
- Journal De ce qui m' est arrivé de plus marquant dans le voyage, que j´ ai fait au quartier – general de S. Mte le Roi de Prusse le 2. d` Octobre 1806, et jours suivans. [rukopis] [S.l., post 1806]. s. 314.
- Regulament: Zum Bau- Exerciren und Gebrauch deren Pionniers oder Laufbrucken. [rukopis] [S.l., 1776-1810?]. 100 s.
- VAUBAN, Sébastien Le Prestre. Atlas des Sieges. [rukopis] [S.l., 18--]. 110 s.
- [Soubor rukopisů a tisků týkajících se Ruska]. [rukopis] [S.l., 1732–1782]. 394 s. poznámka: 1. v konvolutu – Journal der Kriegs-operations kayserlichen Mayestät Armeé unter dem Befehl S. Erlauch. des Generals Feld Mareschall würcklichen Cammer Herrn Fürsten Alexanderen Michailowitz Galitzin. [S.l., 1767]. 276 s.
- [Plány opevnění] [rukopis] [S.l., 1701-1742]. 80 s.
- GLATTE, J. J. Recueil de Desseins de Fortifications, a la methode de Mr. Rimpler. [rukopis] [S.l., 1676-1750?]. 88 s.
- GLATTE, J. J. Plans de differentes desseins de fortification pour étre formé pres d`une Riviere. [rukopis] [S.l., 1676-1750?]. 64 s.
- Exercier-Plane, nach welchen bei einem Türkenkriege, die Commandanten und Generäle der verschidenen Corps und die ihnen untergebenen Truppen sich zu verhalten haben. [rukopis] [S.l., 1787-1791?]. 62 s.
- Pommersches Kriegs Journal 1711–1715. [rukopis] [S.l., 1711–1715]. 536 s.

Výběr dokumentů zahrnuje vzácné raně novověké rukopisy z Knihovny VHÚ. Tematicky lze digitalizované tituly rozdělit do tří kategorií:

- rukopisy zabývající se pevnostní architekturou a dělostřelectvem

- výběr z rukopisných válečných deníků
- výběr z rukopisných vojenských příruček, opisů vydaných vojenských předpisů a úředních záznamů, jakými jsou například schematismy či ranglisty

V roce 2013 Knihovna VHÚ pokračovala v provozování vlastního digitalizačního pracoviště, na kterém bylo jedním externím zaměstnancem digitalizováno 39 kompletních svazků o počtu 9.642 stran a 86 GB dat. Dále bylo digitalizováno značné množství jednotlivin (fotografie, rytiny atd.) pro badatelské, muzejní a publikační účely pracovníků VHÚ, jejichž objem tvořil v letošním roce jen 445 kusů o velikosti 6,9 GB dat. Pracovník digitalizačního zařízení také věnoval podstatnou část pracovní doby postprodukci již hotových dat, tedy úpravám obrazů, OCR a reformátování do podoby zpřístupnitelné čtenářům a v neposlední řadě se podílel na stěhování knihovny. Díky pracovníkům IT oddělení Knihovna získala datové uložiště, které je pro současné kapacity dostačující. Na druhou stranu se v roce 2013 nepodařilo obnovit provoz serveru pro zpřístupnění digitalizovaných dat v rámci lokální sítě.

7. Akvizice

V roce 2013 pokračovala Knihovna VHÚ v akviziční činnosti, takže bylo možné zajistit odpovídající nákup odborné literatury a specializovaných periodik. Celkový přírůstek fondu periodik zůstal na zhruba stejné úrovni jako v předchozím roce a tvořilo jej 151 titulů. Z tohoto počtu se ale nakoupilo pouze 15 titulů českých a 61 zahraničních titulů. Zbývající polovina celkového množství je získávána buď formou darů, nebo výměnou.
Přírůstek knižních publikací zůstal na obdobné úrovni jako v minulém roce a činil 1015 svazků. Z tohoto počtu byly jen dvě třetiny (676 kusů) publikací pořízeny formou nákupu. Ostatní získala Knihovna VHÚ formou výměn, darů či odpisů z jiných knihoven.

7 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST

Vedle muzejní činnosti je nedílnou součástí aktivit Vojenského historického ústavu Praha také práce vědeckovýzkumná. Ta je principiálně zaměřena na historii českého a československého vojenství, rámcově také na oblast evropského a světového vojenství a historii obecně. Důležitým předmětem zkoumání je i problematika českého a československého I., II. a III. odboje ve 20. století a zpracovávání personálií předních vojenských osobností.
Výsledky výzkumu byly prezentovány formou studií v odborných časopisech a sbornících, v monografiích, aktivní účastí na tuzemských a zahraničních konferencích a seminářích, v přednáškové a expertní činnosti a také formou výstav. VHÚ Praha se výraznou měrou prezentoval ve sdělovacích prostředcích, ve vystoupeních zprostředkoval širší veřejnosti výsledky výzkumu vojenských dějin a přispíval tak k vytváření pozitivního obrazu AČR ve společnosti.

7.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY

Zaměření a specifikace výzkumných projektů pracovníků VHÚ Praha za rok 2013:

- *Historie československých legií a problematika válečných hrobů*
- *České a československé vojenské dějiny*
- *Československá generalita*
- *Československo francouzské vztahy v oblasti vojenství z let 1926–1939*
- *Druhý odboj*
- *Československé exilové vojsko v 2. světové válce*
- *České květnové povstání a vojenské operace na československém území v roce 1945*
- *Dějiny československé zahraniční armády ve Velké Británii (1940–1946)*
- *Třetí odboj* a *politické persekuce 50. let se vztahem k vojenským osobám*
- *Historie československé armády*

- *Dějiny druhů vojsk*
- *Historie vývoje zbrojních systémů v Československu*
- *Historie vládního vojska*
- *Následky sovětské okupace 1968-1991*
- *Dějiny Vojenské kanceláře prezidenta republiky*
- *Využití fotografie jako historického pramene*

7.2 SEMINÁŘ POŘÁDANÝ VHÚ PRAHA

Ve středu 6. března se v hlavním sále budovy Ministerstva obrany konal seminář připomínající boje československých vojáků na východní frontě za druhé světové války. Výchozím bodem deseti referátů a jednoho komentovaného filmového souboru byla bitva u Sokolova, která se odehrála 8. března 1943.

Mezi významnými hosty v sále byli především pamětníci, přímí účastníci sokolovských bojů a další bývalí českoslovenští vojáci. Někdejší příslušníci vojenských sil si tak mohli opět oživit ty bojové události a okamžiky, které v jejich životech hrály bezesporu zásadní roli. Mezi hosty byla i dcera generála a pozdějšího prezidenta republiky Ludvíka Svobody Zoe Klusáková. Účastníky pozdravil také první tajemník velvyslanectví Ukrajiny Viktor Levkivskij.
Společným jmenovatelem první pětice příspěvků byly vojenské jednotky tehdejší doby, jejich výzbroj, akce a činnost. Jiří Plachý z VHÚ Praha hovořil na úvod o cestě podkarpatských Rusínů do řad československých jednotek, o jejich složitém údělu. Ivo Pejčoch v přednášce „Vznik tankového vojska na východě“ zmínil v souvislosti s nelehkým budováním československé tankové jednotky skutečnost, že na první tanky – posléze pojmenované Lidice a Ležáky – se pořádala i sbírka. První blok uzavřeli dva řečníci, kteří si vzali za téma německé jednotky v bojích u Sokolova. Tomáš Jakl z VHÚ využil některé německé archivy a nabídl pohled na boje z druhé strany. Podrobně také řešil otázku nasazení plamenometných vozidel v bojích. Aleš Binar se pak věnoval detailně nasazení německé 6. tankové divize u Sokolova, i on vycházel ze studia pramenů v německých archivech. Podle Binara bylo smyslem německého útoku ovládnout především Sokolovo, nikoli dostat se daleko za řeku.

Ve druhé části se řečníci věnovali konkrétním osobnostem, které do bojů u Sokolova zasáhly. Karel Straka z VHÚ hovořil o třech tehdy padlých velitelích rot a jejich předválečné vojenské dráze. Zmínil nadporučíky Jaroslava Loma-Lohrera, Jana Kudliče a Otakara Jaroše. Na pozdějšího ministra národní obrany Bohumíra Lomského-Lence (1914-1982) upřel svoji pozornost Prokop Tomek z VHÚ.

Lomský-Lenc v roce 1942 řídil v Buzuluku výcvik čs. jednotky, působil jako náčelník štábu a při bitvách u Kyjeva či Bílé Cerekve působil jako hlavní plánovač operací čs. jednotek.
František Hanzlík hovořil o souputníkovi nechvalně proslulého Bedřicha Reicina, Jaroslavu Procházkovi (1897-1980). Hanzlík se snažil dopátrat, jak je možné, že Procházka, pozdější armádní generál a náčelník generálního štábu, dokázal přežít především padesátá léta, během nichž většina jeho někdejších kolegů končila ve vězení či na popravišti.
Slovenský historik Jozef Bystrický se zaměřil na událost spojenou s přechodem slovenských vojáků vedených nadporučíkem Marcelym na sovětskou stranu, resp. k československým vojákům. Polemizoval s některými současnými slovenskými historiky, kteří tvrdí, že nešlo o záměrnou dezerci, ale o náhodu. Na konci druhé části semináře se Jan Šach z VHÚ pozastavil nad otázkou personálního naplnění velitelského sboru československé armády po roce 1945. Z jakých sfér se tehdejší důstojníci rekrutovali, kolik jich patřilo k vojákům s válečnou zkušeností, kolik bylo těch, kteří v armádě sloužili před rokem 1939 a během války nikoli atd.
Závěr celého semináře obstaral vděčný příspěvek Milana Hrubého z VHÚ, který sestavil z dostupných archivních filmových pořadů soubor dokumentující téma Sokolovo i další východní činnosti a boje.

7.3 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

Přehled aktivní účasti pracovníků VHÚ Praha na konferencích a přednášková činnost v roce 2013:

Tomáš JAKL

- Německé jednotky v boji o Sokolovo. Mezinárodní konference VHÚ „Od Sokolova ke Kyjevu 1943“, Praha.
- Milán Rastislav Štefánik ve fotografii. Mezinárodní konference „M. R. Štefánik a založení československých legií v Římě“, Řím.
- Praha jako nekropole ruské emigrace. Mezinárodní konference «Урал в годы Гражданской войны: современные проблемы истории, источниковедения и историографии», Perm.
- Účast Čechoslováků při osvobození Kyjeva. Konference MO ČR a ČSOL, Praha.
- Francouzský legionář Zdenko Waldhütter. Mezinárodní konference ČSOL „Československé legie v boji za samostatný stát a jejich odkaz v 21. století“, Praha.
- Fotografie jako historický pramen. Výběrová přednáška na Katedře PVH a AS.
- Boj o Sokolovo, Pardubice.
- Boj o Sokolovo, Jihlava.
- Na paměť bratří, padlých na Rusi - Výstavba pomníků padlým čs. dobrovolníkům v Rusku v letech 1918 až 1920. IDET, Brno

- Odborný komentář na leteckém dnu Aviatická pouť, Pardubice.
- Pomníky a hroby čs. legionářů, Valtice.
- Československé legie v Itálii, Tábor.

Jindřich MAREK
- Mezinárodní konference VHÚ „Od Sokolova ke Kyjevu 1943“, Praha.
- Konference k výročí bojů o Kyjev, Společnost Ludvíka Svobody a VHÚ Praha.
- Českoslovenští parašutisté v boji s nacistickými okupanty, Pedagogická fakulta UK, Praha.
- Československý voják v boji proti fašismu, Univerzita obrany, Brno.

ZDENĚK MUNZAR
- Rakouští důstojníci napoleonských válek, jejich poválečné osudy a stopy v historické paměti, Ústí nad Labem.
- Rakouští velitelé v bitvě u Chlumce a Přestanova na dvou kolokviích, Ústí nad Labem.
- Organizace a vybavení rakousko-uherských zdravotnických jednotek před 1. světovou válkou, Niměřice.

Ivo PEJČOCH
- Vznik československého tankového vojska na východní frontě. Konference Sokolovo-Kyjev 1943, Praha.
- Československé dělostřelecké tahače. Konference věda a technika v Československu 1918–1938. Národní technické muzeum, Praha.
- Boj u Sokolova a vznik čs. exilových sil v SSSR, Tábor.

Karel STRAKA
- Jaroš, Kudlič, Lom, padlí velitelé rot 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR a jejich vojenská služba ve vlasti. Mezinárodní konference VHÚ „Od Sokolova ke Kyjevu 1943“, Praha.
- An asymmetric alliance: The Renaissance of Czech-French military cooperation during the break-up of collective security (1932–1938). Výroční konference pracovní skupiny pro studium konfliktů. Národní akademie obrany G. S. Rakovskiho, Sofie.
- Czechoslovak and Polish Military Intelligence in the Context of Alliance with France in the 1930s. Konference Kontrwywiad II RP v systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa 1918–1939. Varšava.

- Podíl na výuce v Kurzu pro vyšší důstojníky na katedře celoživotního vzdělávání Univerzity obrany Brno. Téma přednášek:

Vojenská situace Československé republiky v meziválečném období s akcentem na rok 1938.
Edvard Beneš a obrana státu z přednáškového cyklu podíl významných osobností na výstavbě čs. armády z let 1918–1939.
Vojenská situace Československé republiky v roce 1938.

- Vojensko-strategická situace Československé republiky mezi dvěma světovými válkami pro seminář pracovníků Ústřední vojenské nemocnice, Praha.
- Kinematografie v nacistickém Německu, Letní filmová škola, Uherské Hradiště.
- Mobilizace československé branné moci v roce 1938, posádka Tábor.
- Počátky československého protinacistického odboje a Obrana národa (1939–1941), Pedagogická fakulta UK, Praha.

Prokop TOMEK

- Bohumír Lomský. Mezinárodní konference VHÚ „Od Sokolova ke Kyjevu 1943“, Praha.
- Letákové operace Svobodné Evropy v době studené války. Mezinárodní konference Rok 1953 v Československu. ÚSTR a Státní okresní archiv, České Budějovice.
- Transformace čs. armády po roce 1990. Konference Hledání národní obrany, Inveting the National Defence 1990-2004. Tallin.
- Referát Balonové operace Svobodné Evropy 1951-1956. 4. ročník leteckého historického semináře od balonu k transatlantickým letům. Národní technické muzem, Praha.
- Zahraniční rozhlasová propaganda před listopadem 1989. XXIII. Seminář k česko-slovenským vztahům. TU Liberec a ÚSTR.
- Reflexia vysielania Rádia Slobodná Európa v Československu. Politický exil z krajín strednej a východnej Európy. Motívy, stratégie, aktivity a perspektívy na Východe a Západe, 1945-1989. ÚPN Bratislava.
- Návrat agenta StB Josefa Hodice z Rakouska 1981. Konference o aktivitách čs. zpravodajských služeb na území Rakouska. ÚSTR a Rakouský institut pro studium následků války, Telč.

- Vliv zahraničního vysílání na veřejné mínění v cyklu duchovní a materiální kultura. FF UK Praha, Ústav českých dějin.
- Podmínky vzniku a nasazení čs. paraskupin v letech 1941-1945, posádka Tábor.
- Účast na prezentaci knih o BBC, České centrum Bratislava.
- Přednáška na téma akce Kameny pro studenty TU Liberec.
- Vysílání Hlasu Ameriky. Seminář Ústavu soudobých dějin.

8 PREZENTAČNÍ ČINNOST

Rok 2013 byl pro všechny zaměstnance VHÚ pracující se sbírkami velmi specifický. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, hned počátkem roku začalo dlouho připravované stěhování všech sbírkových předmětů z nevyhovujících prostor depozitářů Armádního muzea Žižkov do zcela nových vybudovaných v areálu v Lešanech. Tato náročná operace probíhala po celý rok a dokončena bude teprve v roce 2014. Z toho logicky vyplývá, že vzhledem k naprosté vytíženosti odborných pracovníků muzea a rovněž vzhledem k nedostupnosti stěhovaných sbírkových fondů, musela být v průběhu roku 2013 omezena výstavní činnost instituce.

8.1 KALENDÁRIUM

Březen

- výstava „Sokolovo“, Generální štáb AČR
- výstava „Sokolovo 1943 – Afghánistán 2013“, Armádní muzeum Žižkov
- seminář k příležitosti 70. výročí zahájení bojových operací československého vojska na východní frontě, Hlavní sál MO, Na Valech

Duben

- zahájení sezóny Leteckého muzea Kbely včetně vernisáže výstavy „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939-1945“
- výstava o výstroji a stejnokrojích rakousko-uherského jezdectva, Armádní muzeum Žižkov

Květen

- zahájení sezóny Vojenského technického muzea Lešany „20 let s AČR“

Červen

- výstava „Gešer Ad Halom – Most až sem“ zaměřená na československou vojenskou pomoc Státu Izrael, Armádní muzeum Žižkov
- připomínka 100. výročí narození Jana Kubiše, Dolní Vilémovice

Srpen

- vzpomínková akce při příležitosti 45. výročí srpnové okupace Československa v roce 1968, Václavské náměstí

Září

- Tankový den ve Vojenském technickém muzeu Lešany „75. výročí mobilizace v roce 1938“
- Pražská muzejní noc – účast Leteckého muzea Kbely a Armádního muzea Žižkov
- výstava „Zapomenutá evropská oběť“ věnovaná 75. výročí podpisu Mnichovské dohody, Evropský parlament v Bruselu
- Land Rover Day, Vojenské technické muzeum Lešany
- zapojení do akce „Vlak Lustig – vlak naděje“, představení výstavy „Důvěrné Izrael“, nádraží Praha Bubny
- Dětský den ve Vojenském technickém muzeu Lešany

Říjen

- výstava „20 let AČR: Minulost a perspektivy českých ozbrojených sil“, Hradčanské náměstí
- výstava „Osobnosti Prahy 6 v éře první republiky“, Písecká brána

Listopad

- Den válečných veteránů v Armádním muzeu Žižkov

Prosinec

- výstava hraček s vojenskou tématikou, Armádní muzeum Žižkov

8.2 NÁVŠTĚVNOST

Celková návštěvnost v roce 2013

Armádní muzeum Žižkov	85 000
Letecké muzeum Kbely	115 000
Vojenské technické muzeum Lešany	120 000

Speciálně doprovodné programy ke stálým expozicím VHÚ Praha

Speciálně doprovodných programů pořádaných v muzeích VHÚ Praha se zúčastnilo celkem 6 325 osob ve 228 skupinách, z toho:

Pro děti a mládež	169
Pro vojáky z povolání	32
Pro seniory	16
Pro zdravotně handicapované	11

8.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

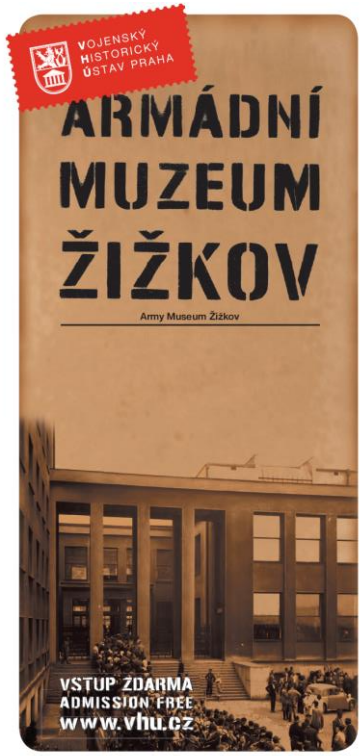

Armádní muzeum je umístěno v Praze na Žižkově v historických budovách Památníku osvobození. Expozice muzea je rozčleněna do pěti základních celků.

8.3.1 Historie

V budově patřící do komplexu původního Památníku osvobození na úpatí Vítkova je nyní situováno Armádní muzeum Žižkov. Ve své sedmdesátileté historii prošlo podobnými dějinnými peripetiemi jako celý stát. V současnosti jeho expozice prezentuje ve třech sálech historii čs. armády a odboje od počátku 1. světové války až do padesátých let 20. století.

Expozice v žižkovském muzeu byla v meziválečném období dělena do pěti časových úseků:

- od léta 1914 do konce roku 1915
- 1916 a zima 1916/1917
- od jara 1917 do jara 1918
- od jara 1918 do vzniku Československa, resp. do uzavření příměří
- od vzniku státu do roku 1920, do návratu posledních transportů čs. legionářů

Za nacistické okupace, v září 1939, zabralo celý areál Památníku osvobození gestapo a vzniklo zde oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag), a to v rámci tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle. Ta spravovala muzejní, archivní i knihovní záležitosti.

Muzejní exponáty ze Žižkova a Karlína přestěhovali Němci do Schwarzenberského paláce na Hradčanech, kde bylo od roku 1940 budováno německé Vojenské muzeum. Na sklonku války byly muzejní sbírky zčásti vyvezeny za hranice. Většinu se naštěstí podařilo získat zpět, některé exponáty však byly rozkradeny či zničeny.
Po válce bylo zřízeno Muzeum Památníku osvobození. Toto muzeum se zaměřilo na I. i II. odboj a bylo rozděleno na dvě základní části:

- období 1914–1918
- období 1939–1945

Po změně režimu v únoru 1948 byly stávající expozice Památníku osvobození v rozporu s komunistickou ideologií a jejím pohledem na legionářskou tradici. Proto se již záhy nové vedení ústavu, s novým náčelníkem VHÚ brig. gen. Čeňkem Hruškou (budoucím náčelníkem Hlavní politické správy čs. armády), rozhodlo muzeum uzavřít a zásadně přeinstalovat „nevyhovující" expozice Muzea Památníku osvobození. V roce 1951 se uskutečnila výstava „30 let Komunistické strany Československa". Po této výstavě se muzeum pro veřejnost opět uzavřelo a svůj další provoz obnovilo až v roce 1954 pod novým názvem Muzeum československé armády. Nově instalované expozice zachycovaly novodobou historii čs. armády a ČSLA (Československé lidové armády).
Po pádu komunistické moci v listopadu 1989 se muzeum na Žižkově mění na Muzeum odboje a České armády, nyní nese název Armádní muzeum Žižkov.

8.3.2 Stálá expozice

Stálá expozice Armádního muzea Žižkov je umístěna ve třech rozsáhlých sálech a v horním foyer muzea. Čtvrtý sál Armádního muzea je vyčleněn pro pořádání příležitostných výstav. Z těch nejúspěšnějších jmenujme alespoň „Naši dělostřelci včera a dnes", „Západní paravýsadky a domácí odboj", „Bitva u Sokolova 1943", „Invaze 1944", „Military Radio", „Atentát, Operace ANTHROPOID 1941–1942", „Doteky 2. světové války", „Mobilizace", „1945 - konec války v Čechách" či „Pod křídly Sokola". Součástí Armádního muzea je rovněž „Muzejní kino Vítkov", které promítá dobové dokumenty, filmové týdeníky, atd.

Stálá expozice Armádního muzea Žižkov je členěna následujícím způsobem:

Sál 1914–1918

Je věnován období 1. světové války a I. čs. vojenskému odboji. Výsledkem války, která výrazně změnila politickou mapu Evropy, bylo i zřízení samostatného československého státu, jedné z tzv. nástupnických zemí po rozpadu rakousko-uherské monarchie.

Kromě vývoje na domácí politické scéně a účasti českých a slovenských vojáků pod prapory habsburské monarchie je největší část této expozice věnována především úsilí čs. domácího a zahraničního odboje o zřízení vlastního státního útvaru. Vzhledem k charakteru muzea je akcentována především historie zahraničních ozbrojených útvarů, čs. legií. V tomto vojsku ještě neexistujícího státu bojovalo proti ústředním mocnostem v Srbsku, Rusku, Itálii a Francii více než 110 000 Čechů a Slováků, kteří tak zásadní měrou přispěli k dosažení čs. státní suverenity.

Kromě celé řady unikátních dobových stejnokrojů, chladných, lehkých a těžkých palných zbraní, praporů, řádů a vyznamenání a dalších sbírkových předmětů zde návštěvník nalezne např. výtvarná díla předních českých umělců Jana Štursy, Františka Kupky, Vincence Makovského, Otty Gutfreunda a Vojtěcha Preissiga. Součástí expozice jsou rovněž osobní památky na významné osobnosti z řad legionářů i politiků bojujících za samostatný stát. Unikátní předměty zde mimo jiné připomínají životní osudy Edvarda Beneše, Milana Rastislava Štefánika či gen. Rudolfa Medka, pozdějšího ředitele Památníku osvobození.

Sál 1918–1939

Soustřeďuje se na muzejní zmapování historického vývoje armády meziválečného Československa. V tomto období ČSR patřila sice k menším, ale politicky, ekonomicky a kulturně nejvyspělejším státům tehdejší Evropy. Jeho pozici na mezinárodní scéně však ztěžovala nejen geograficky exponovaná poloha v centru Evropy, ale i jeho národnostní struktura. Obě tyto okolnosti poznamenaly dvacetiletou existenci ČSR. Hned po svém vzniku musel nový stát čelit odstředivým snahám některých významných národnostních menšin, odvolávajících se na právo na sebeurčení. V roce 1919 se dokonce dostal i do ozbrojeného konfliktu se sousedním Polskem a především s Maďarskem, usilujícími o revizi státních hranic. V následujících letech však čs. stát osvědčil svou vitalitu a prosperitu, která trvala až do počátku 30. let, kdy jej naplno zasáhla světová hospodářská krize. Sál je

zakončen exponáty z let 1938 a 1939, kdy došlo k narušení státní integrity a posléze k postupnému zániku čs. státnosti.
Všechny tyto události dvaceti meziválečných let jsou bohatě dokumentovány velkým množstvím palných zbraní domácí i zahraniční konstrukce, stejnokrojů a dalších sbírkových předmětů. Za pozornost jistě stojí i osobní památky na náčelníky francouzské vojenské mise v ČSR, gen. Maurice Pellého a gen. Louise Fauchera, na významné čs. generály Stanislava Čečka, Aloise Eliáše, Rudolfa Medka a další osobnosti. Ke zcela unikátním patří i kolekce nejcennějších exponátů z muzejních sbírek VHÚ Praha, totiž nejvyšších zahraničních řádů udělených hlavám čs. státu, prezidentům T. G. Masarykovi a E. Benešovi, jakož i kompletní sbírka všech stupňů a skupin nejvyššího čs. Řádu Bílého lva.

Sál 1939–1945

Je věnován 2. světové válce a II. čs. vojenskému odboji. Návštěvníci se detailně seznámí s účasti Čechů a Slováků ve vojenských operacích na všech frontách tohoto dosud nejkrvavějšího válečného konfliktu, v domácím odboji a v dalších akcích, které měly za cíl obnovení čs. státní samostatnosti. Úvod sálu je věnován odchodům čs. vojákům do zahraničí a jejich zapojení do prvních budovaných vojenských jednotek, závěr pak Českému národnímu povstání a osvobození Československa.
I tento sál velmi bohatě dokumentuje sledované období velkým množstvím exponátů, od palných zbraní přes vojenské prapory, stejnokroje různé provenience až k řádům a vyznamenáním a dalším památkám. Nechybí ani velké množství modelů tehdejší vojenské techniky.
Z raritních vojenských stejnokrojů jmenujme alespoň generálskou uniformu významného legionáře a pozdějšího předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše, popraveného nacisty za spolupráci s odbojem, ale i vojenské stejnokroje prezidenta čs. exilové vlády Edvarda Beneše a ministra zahraničí Jana Masaryka.
Další unikátní „dotýkané“ předměty představují stejnokroje npor. Adolfa Opálky, velitele „pražských” parašutistů, kteří uskutečnili zdařilý atentát na zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Reinharda Heydricha; dále velitel 3ll. čs. bombardovací perutě RAF gen. Vladimíra Nedvěda, velitele čs. vojenské jednotky na Středním východě a pozdějšího gen. Karla Klapálka, velitele čs. vojenské jednotky v SSSR a pozdějšího prezidenta ČSSR gen. Ludvíka Svobody, hrdiny bitvy u Sokolova npor. Otakara Jaroše či kpt. Jána Nálepky, který přešel od slovenské Zajišťovací divize k sovětským partyzánům, v jejichž řadách později padl.
Mezi nejcennější vystavované předměty patří i osobní památky na Jana Kubiše, Josefa Gabčíka a další parašutisty, stejně jako na gen. Heliodora Píku, letce škpt. Aloise Vašátka, jednoho z nejvýznamnějších členů odbojové organizace Obrana národa škpt. Václava Morávka, hrdinu SSSR npor. Antonína Sochora a řadu dalších osobnosti II. čs. odboje.

K ilustrování průběhu 2. světové války a současně k pochopení začlenění čs. odboje do dobových vojenských a politických souvislostí slouží přehledy stěžejních událostí tohoto šestiletého období a zdařilá dioramata znázorňující klíčové vojenské operace v letech 1939–1945.

Horní foyer muzea

Čtvrtá část expozice je věnována perzekuci příslušníků čs. armády po únorovém státním převratu v roce 1948 a III. protikomunistickému odboji.

8.3.3 Výstavy

Pod křídly Sokola

Výstava mapující 150 let historie tělovýchovné i společenské organizace Sokol byla k vidění v Armádním muzeu Žižkov i v roce 2013. V době krátce po 2. světové válce čítala Česká obec sokolská na milión členů. I to svědčí o významu této organizace, která jako jedna z mála přežila prakticky všechny režimy, které se v českém prostoru za poslední století a půl vystřídaly. Dokazuje to i sílu základní sokolské myšlenky: pěstovat kulturu těla a ducha, přispívat k rozvoji harmonické osobnosti.

Expozice nazvaná „Pod křídly Sokola“ ukazovala, čím vším Sokol od roku 1862 prošel a jaké významné milníky tvořily jeho historii. Výstava prezentovala vedle tělocvičné historie Sokola významnou měrou i jeho vojenskou linii.

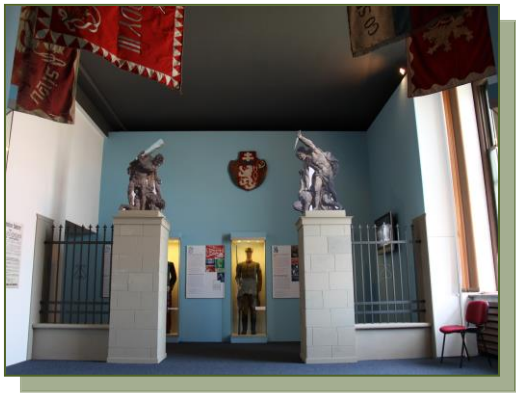

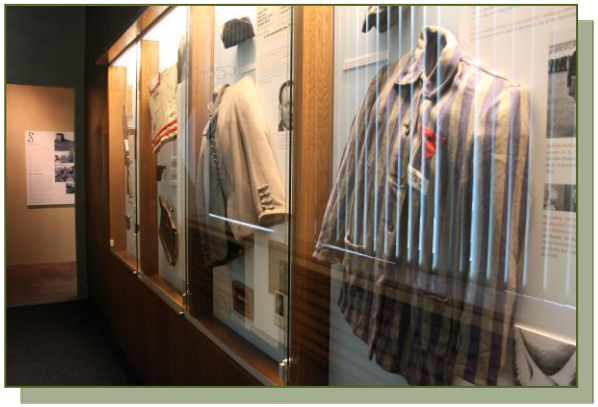

Sokolovo – Afghánistán 2013

V úterý 12. března 2013 se konala v Armádním muzeu Žižkov vernisáž výstavy Sokolovo – Afghánistán 2013. Tato výstava zahájila novou etapu ve výstavní činnosti VHÚ Praha. Návštěvníci dosud měli možnost se seznámit se sbírkovými předměty ve stálých expozicích nebo prostřednictvím rozsáhlejších výstavních projektů, které se konaly ve dvou až tříletých intervalech. Ve snaze zpřístupnit exponáty v co největší šíři se vedení ústavu rozhodlo pořádat krátkodobé, dvou až tříměsíční výstavy k výročím významných událostí československých novodobých vojenských dějin a u příležitosti životních výročí předních vojenských osobností.

Autoři výstavy – Josef Turek, Josef Daněk, Tomáš Jakl a Zdeněk Špitálník – se soustředili především na vystavení unikátních dotýkaných předmětů. V části věnované Afghánistánu se podařilo čtivou a přehlednou formou seznámit s historií nasazení našich

jednotek v této zemi. Výstava připomněla pestrou škálu činnosti našich jednotek. Vedle vedení bojových operací sloužících k eliminaci nepřátelských bojovníků, výcviku policistů a přípravy velitelských kádrů šlo o střežení a obranu nemocnic a mobilních ošetřoven, ochranu pracovníků našeho zastupitelského úřadu, ale i náročné přesuny v neschůdném vysokohorském terénu územími ovládanými nepřítelem, ochranu konvojů apod.
Část výstavy věnovaná bojům u Sokolova seznámila nejprve ve stručném přehledu se situací na východní frontě na počátku 1943 v místě nasazení praporu, podrobněji informovala o přípravě naší jednotky na obranu a o bojích u Sokolova.

Stejnokroje a výstroj rakousko-uherského jezdectva

Na začátku května byla v přízemí Armádního muzea Žižkov zpřístupněna malá výstava věnovaná stejnokrojům a výstroji rakousko-uherského jezdectva z období přelomu 19. a 20. století. Výstava tak pokračovala v tradici posledních let, kdy jsou v tomto prostoru návštěvníci pravidelně seznamováni se zajímavými sbírkovými předměty VHÚ či aktuálními událostmi ze života Armády České republiky. Autor výstavy Zdeněk Špitálník připravil malý průřez sbírkou VHÚ vztahující se k činnosti husarů, dragounů a hulánů. Zaměřil se přitom na jednotky z českých zemí.

Gešer ad Halom – Most Až sem

Dne 29. května byla v Armádním muzeu také zahájena výstava Gešer ad Halom – Most až sem, připomínající akci, při níž před 65 lety, 29. května 1948, podnikly první stíhací letouny izraelského letectva útok na egyptskou armádu postupující na Tel Aviv. Československé stroje Avia S-199 se tím nesmazatelně zapsaly do historie Státu Izrael. Do Izraele byly dodány bezprostředně před uvedeným útokem na palubách dopravních letounů v rámci leteckého mostu z žateckého letiště. Jejich útok zaskočil egyptskou armádu natolik, že zastavila svůj postup pouhých 35 kilometrů od Tel Avivu u mostu, který nese dodnes jméno podle této události: „Gešer ad Halom – Most Až sem".

Výstava přibližovala nejen příběh československé vojenské pomoci, ale poprvé představila návštěvníkům sbírkové předměty, které se podařilo získat z Izraele v nedávné době. Jde mimo jiné i o autentické zbraně z československých vojenských dodávek.

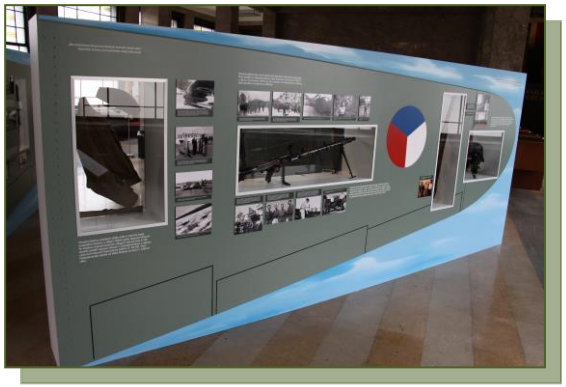

Hračky s vojenskou tématikou

V prosinci byla zahájena malá výstava v přízemí muzea věnovaná hračkám s vojenskou tématikou především z první poloviny 20. století. Soubor hraček byl sestaven ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha a z Muzea technických hraček Michala Widenského a Miroslava Smahy. Byly zde představeny modely tanků, vozidel, letadel i lodí, ale také soubory cínových vojáků tvořících celé jednotky. Skutečným unikátem byla například sestava „Vojenské cvičení Milovice 1936" ukazující tehdejší československou armádu při manévrech. Jedná se o figurky vojáků, techniku včetně tanku, železniční soupravy atd., vyrobené v Československu v letech 1932-1936, konkrétně od firem Stella, Merkur, Baťa

a.s., Durolin, ale také o německou firmu Maerklin. Dalším neobvyklým i unikátním exponátem byl dětský kozácký kroj, který byl vyroben v Československu ve dvacátých letech 20. století. Vedle něj bylo k vidění několik stolních deskových her – např. námořní a letecká bitva.

8.3.4 Nádvoří muzea

Unikátní výměna se odehrála v pondělí 13. května na nádvoří Armádního muzea Žižkov. Předválečný tank LTP dovezený z Peru uvolnil místo vojenskému vozidlu Humvee, které na Žižkov doputovalo v rámci výstavy, jež se bude věnovat působení českých vojáků v Afghánistánu.
Československý tank LTP vyrobený těsně před druhou světovou válkou a exportovaný do Peru se na nádvoří muzea dostal loni v létě, kdy byla završena deset let trvající jednání o získání tohoto unikátního exponátu do sbírek VHÚ Praha. Tank vzbudil v uplynulých měsících prakticky u každého návštěvníka muzea náležitý zájem a přispěl k oživení celého areálu. Nyní však nastal čas na výměnu. Tank LTP byl vyzdvižen pomocí jeřábu nad budovu muzea, aby mohl být odvezen do Vojenského technického muzea Lešany a připraven k celkové renovaci.
Jeho místo zaujal jiný exponát, který si jistě také vydobyde svoji pozornost u návštěvníků muzea. Jde o všeobecně známé vojenské vozidlo americké výroby Humvee, přesněji HMMWV – High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle (Vysoce mobilní víceúčelové kolové vozidlo). Američané tento vůz pro menší počet vojáků začali dodávat ke svým jednotkám v půlce 80. let 20. století, posléze bylo vozidlo prodáváno i dalším zemím. V tomto konkrétním případě pak jde o vůz, který sloužil u českých jednotek v afghánském Lógaru a česká armáda ho obdržela jako součást americké pomoci. Nyní je vozidlo součástí sbírek Vojenského historického ústavu Praha.

8.3.5 Akce pro veřejnost

Pražská muzejní noc

Jubilejní 10. ročník tradiční Pražské muzejní noci, který se měl původně uskutečnit 8. června, byl vzhledem k povodním přeložen na 14. září. Doprovodný program akce tvořila především dětská střelnice, v níž si děti i dospělí návštěvníci mohli vyzkoušet svou střeleckou mušku pod odborným dohledem pracovníků muzea. Uvnitř budovy se zájmu těšily především zbraně, které si návštěvníci mohli osahat, vzít do ruky. Anebo bylo možné vyzkoušet si vojenskou „plnou polní“, včetně ochranné vesty. Byla připravena i výtvarná soutěž, do které se zapojily zejména děti, které vytvořily desítky obrazů namalovaných křídou – většinou s vojenskou tematikou. Před muzeem pak diváci obdivovali stojící vojenské vozidlo Land Rover, se kterým sem dorazili příslušníci 44. lehkého motorizovaného praporu z Jindřichova Hradce.

Vedle speciálního programu muzeum nabídlo k návštěvě výstavní sály věnované 1. světové válce, meziválečnému období a 2. světové válce. Zájemci mohli shlédnout i výstavu “Pod křídly Sokola” nebo “Gešer ad Halom – Most Až sem”. Muzejní noc v Armádním muzeu Žižkov navštívilo přes 4 000 osob.

Den válečných veteránů

Již podruhé proběhl v Armádním muzeu Žižkov v Den válečných veteránů 11. listopadu speciální program. Účastnily se ho v dopoledních a poledních hodinách především děti a školní výpravy, odpoledne přicházeli i běžní návštěvníci. Zvláštní program byl ke Dni válečných veteránů poprvé připraven v loňském roce, letos se na nově vzniklou tradici navázalo a akce opět přilákala četné návštěvníky.

Velký zájem vzbudily především vědomostní soutěže, kterých se účastnili prakticky všichni, kteří dorazili do Armádního muzea Žižkov v rámci školních výprav. Byly jim nabídnuty pracovní listy z edukativního programu Historikon, které svým tematickým záběrem postihují historii českých zemí v průběhu 20. století. Listy jsou sestaveny tak, aby odpovídaly různým věkovým skupinám. Správné odpovědi mohli soutěžící nalézt při prohlídce jednotlivých sálů Armádního muzea Žižkov.

Komentované prohlídky muzea probíhaly s průvodcem každou celou hodinu, tu ostatně oznamoval i silný výstřel z malého historického děla, které bylo na nádvoří muzea. K nejvyhledávanějším patřila prohlídka s průvodcem v dobové uniformě – šlo o uniformu britské armády, kterou používali českoslovenští vojáci působící za druhé světové války na západní frontě.

Velkému zájmu se těšily i speciálně připravené ruční palné zbraně, které bylo možné osahat si v přízemí muzea.

8.3.6 Edukativní program - Operace Historikon

V Armádním muzeu Žižkov již tři roky probíhá vzdělávací program určený žákům a studentům nazvaný „Operace Historikon“. Mezi hlavní pilíře edukativního programu patří komentované prohlídky expozic muzea, které provádějí odborní pracovníci VHÚ Praha. Školám jsou také nabízeny pracovní listy, které byly vytvořeny ke všem výstavním sálům pro různé věkové kategorie. Další podstatnou součástí programu jsou přednášky k expozicím Armádního muzea. Každá škola si může před svou návštěvou vybrat z třinácti nabízených tematických okruhů týkajících se historického období 1914 – 1945. Mimo to je nabízena i přednáška vztahující se k historii armády ČR.

Zájem o edukativní program se v roce 2013 opět zvýšil. Od ledna do prosince 2012 absolvovalo program „Operace Historikon“ celkem 2 341 žáků základních škol, studentů gymnázií a středních odborných škol (o 327 osob více než v roce 2011). Vyjádřeno v absolutních hodnotách: 285 žáků prvního stupně ZŠ, 924 žáků druhého stupně ZŠ, 789 studentů středních odborných škol a 343 studentů gymnázií.

Od ledna do prosince 2013 absolvovalo edukativní program celkem 2 807 žáků základních škol, studentů gymnázií a středních odborných škol (o 466 osob více než v roce 2012).

Vyjádřeno v absolutních hodnotách: 513 žáků prvního stupně ZŠ, 1 267 žáků druhého stupně ZŠ, 716 studentů středních odborných škol a 311 studentů gymnázií.

Celkový počet žáků a studentů, kteří navštívili muzeum ve sledovaných letech je vyšší, v přehledu jsou započítáni jen ti žáci a studenti, jejichž pedagogové projevili zájem o komentované prohlídky expozic muzea a exkurzi si dopředu objednali.

EXKURZE 2012 DLE POČTU ŽÁKŮ A STUDENTŮ

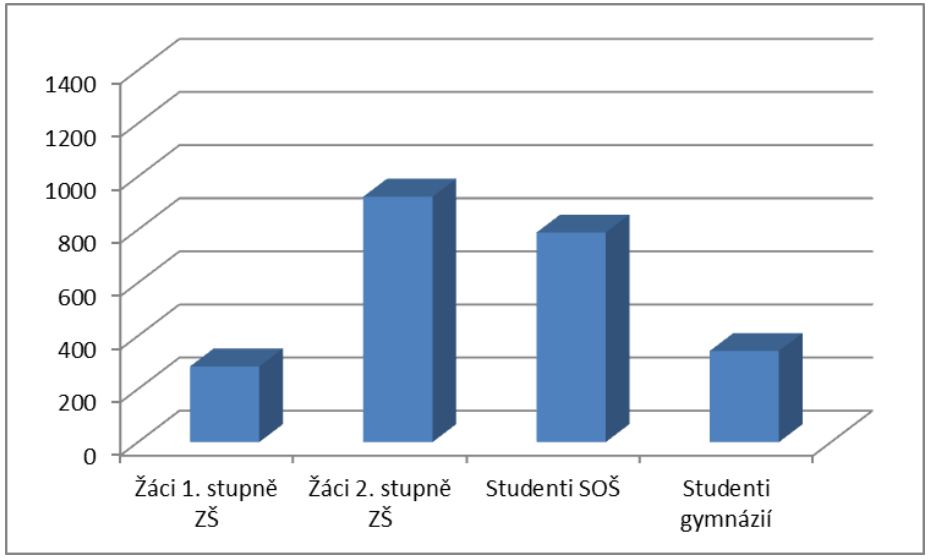

EXKURZE 2013 DLE POČTU ŽÁKŮ A STUDENTŮ

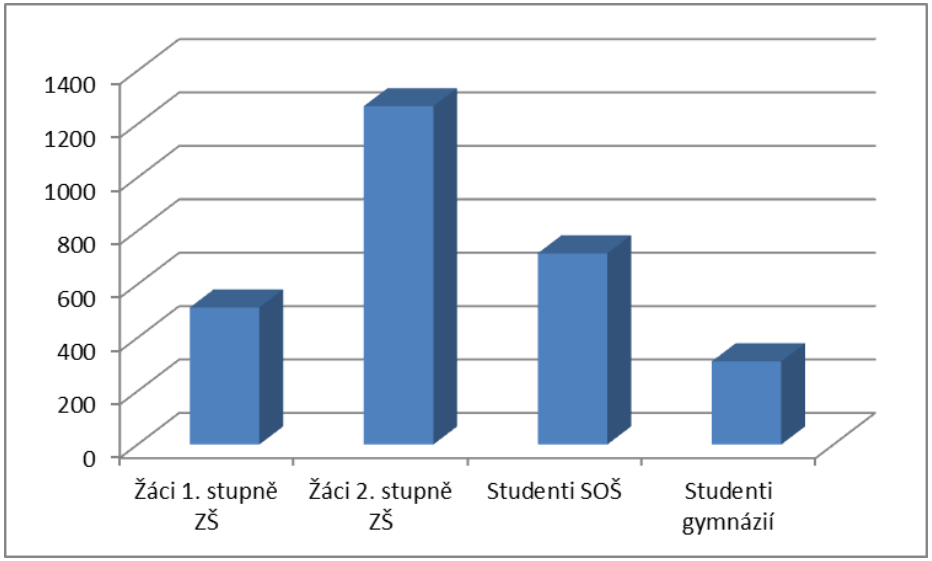

Interpretace: Z grafu vyplývá, že edukativního programu „Operace Historikon“ se nejvíce v obou sledovaných obdobích zúčastnili žáci druhých stupňů ZŠ. U této skupiny byl také v roce 2013 zaznamenán nejvyšší nárůst návštěvnosti, počet žáků z druhých stupňů ZŠ vzrostl v roce 2013 o celých 343 osob. V témže roce se edukativního programu také zúčastnilo o 227 více dětí z prvních stupňů ZŠ než v roce 2012.

Naopak mírný pokles v návštěvnosti oproti roku 2012 byl zaznamenán u studentů středních odborných škol (o 73 osob) a studentů gymnázií (o 32 osob). V obou případech se ale nejedná o statisticky významné snížení.

I přesto, že u některých skupin návštěvníků došlo oproti roku 2012 k mírnému poklesu, edukativní program „Operace Historikon“ absolvovalo v roce 2013 o 466 osob více než předchozí rok.

EXKURZE 2012 DLE TYPU ŠKOL

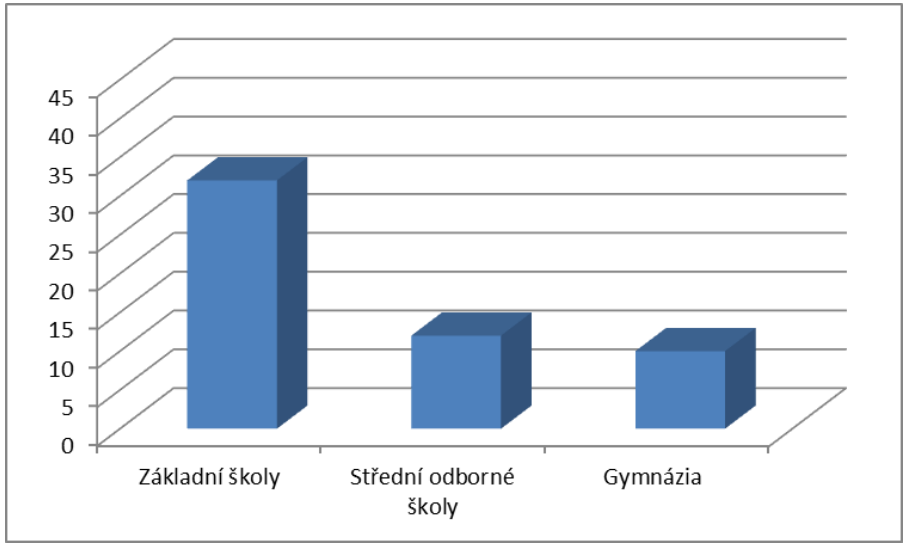

EXKURZE 2013 DLE TYPU ŠKOL

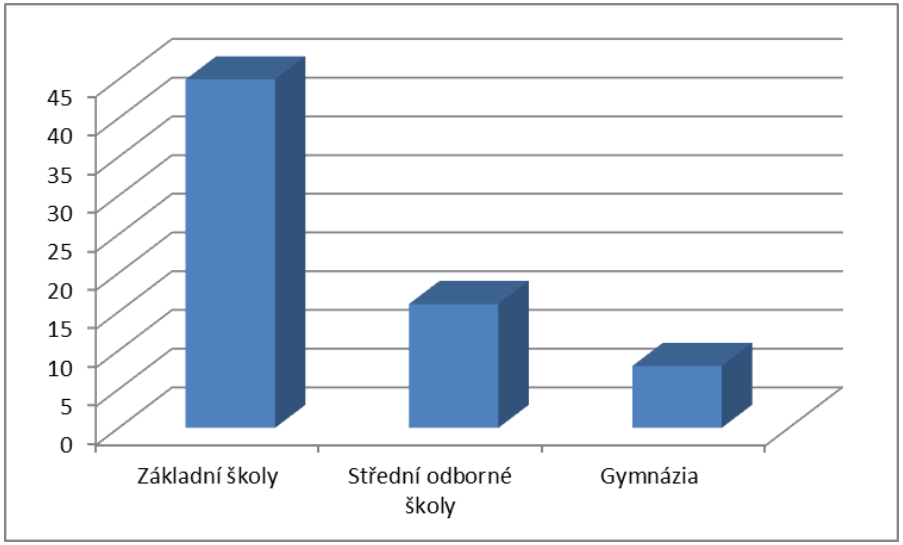

Poznámka: Do celkového počtu škol nebyly dvakrát započítány ty školy, které Armádní muzeum Žižkov navštívily v roce 2012 a 2013 opakovaně.

Interpretace: V roce 2012 se programu „Operace Historikon“ zúčastnilo celkem 54 škol: 32 základních škol, 10 gymnázií a 12 středních odborných škol. V roce 2013 se programu zúčastnilo celkem 71 škol: 47 základních škol, 8 gymnázií a 16 středních odborných škol. Vzhledem k umístění Armádního muzea Žižkov v návštěvnosti převládaly pražské školy.

Stejně jako v předchozích letech byl i v roce 2013 zaznamenán fakt, že řada škol, která již Armádní muzeum Žižkov navštívila se do něj tentýž rok opět vrátila (buď s jinou třídou, nebo se stejnou třídou na jiný program). Z výše uvedených výsledků vyplývá, že rok 2013 byl pro edukativní program VHÚ Praha z hlediska návštěvnosti úspěšnější, než rok předchozí.

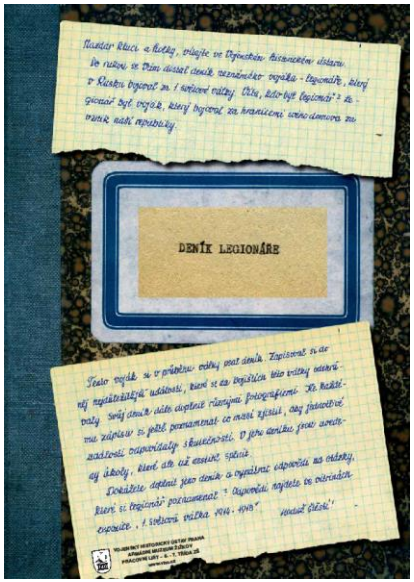

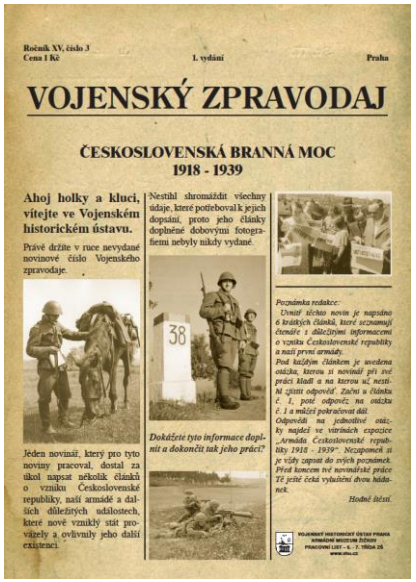

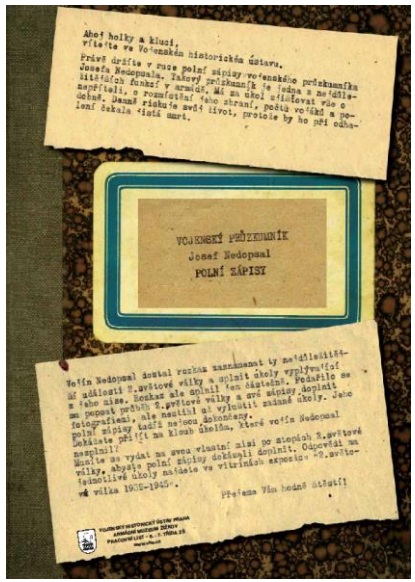

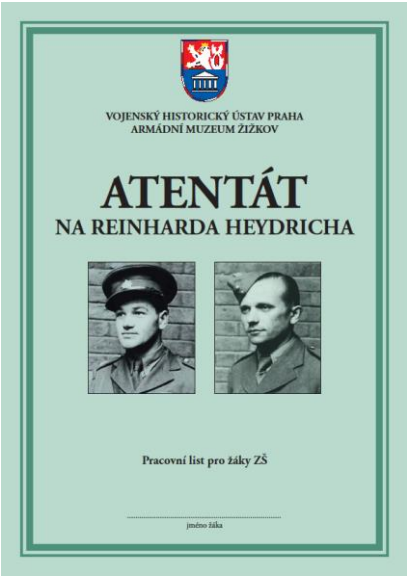

Titulní strany vybraných pracovních listů

8.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY

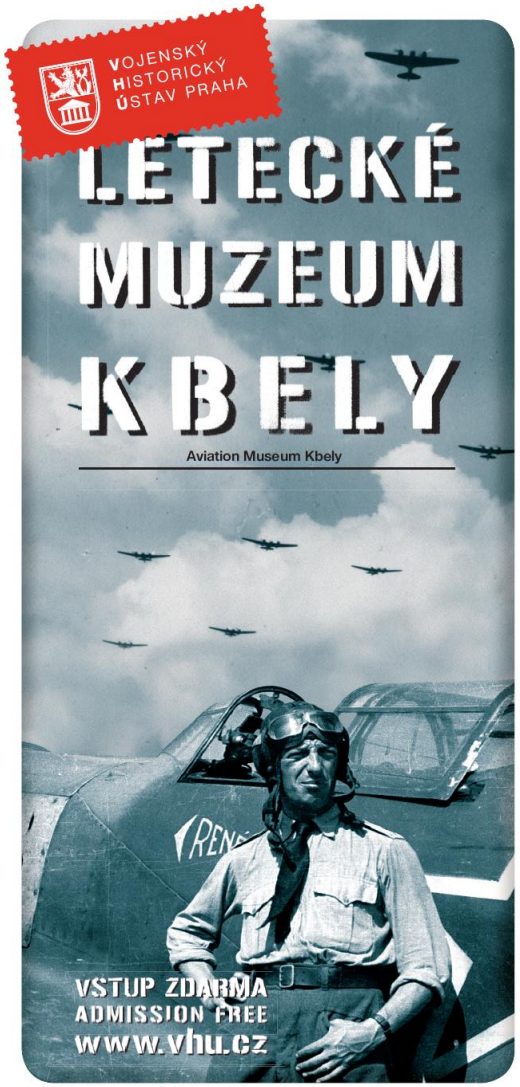

Muzeum bylo založeno v roce 1968 v areálu historického vojenského letiště Praha-Kbely, které bylo první leteckou základnou vybudovanou po vzniku Československa v roce 1918. Početností a kvalitou sbírek patří k největším leteckým muzeím v Evropě. V současnosti má ve sbírkách 275 letadel, z nichž 85 je vystaveno ve čtyřech krytých halách, 25 v nekrytých expozičních prostorech, 155 je uloženo v depozitářích a 10 letuschopných je provozováno. Řada letounů patří ke světovým unikátům. Expozice muzea se vztahuje bezprostředně k historii československého a českého letectví, zvláště vojenského. Pro srovnání jsou zde vystaveny také vybrané typy světově významných letadel a kromě toho i množství leteckých motorů, součásti draků letounů, výzbroj, výstroj, stejnokroje, prapory, vyznamenání a další památky, které se vztahují k historii československého a českého letectví.

8.4.1 Historie

V polovině 60. let se rozpoutala mezi odbornou leteckou veřejností živá diskuse o nutnosti zřídit specializované letecké muzeum, které by mapovalo vývoj československého letectví. Dosavadní letecké sbírky soustřeďovalo pouze Národní technické muzeum v Praze a Technické muzeum v Brně, zde ale nešlo o jejich jedinou náplň sbírkotvorné činnosti a funkci leteckého muzea vlastně pouze suplovala. Prostor tomuto tématu dal také časopis Letectví a kosmonautika, kde byla v roce 1965 uveřejněna celá řada úvah a výzev, mimo jiné i k záchraně letadel-veteránů, která se tehdy nacházela na různých místech naší vlasti, vesměs ve špatném technickém stavu.
Jako reakce na toto hnutí vznikla při NTM Letecká historická společnost, která si dala za cíl systematický sběr leteckých památek, jejich zpracování a renovaci trojrozměrných exponátů. Dalším mohutným impulzem byla anketa k letecké historii, kterou pořádal časopis Letectví a kosmonautika v roce 1966. V ní se k otázce vzniku leteckého muzea vyjadřovaly zainteresované osobnosti, mimo jiné i tehdejší náčelník Vojenského muzea VHÚ podplukovník

J. Šáda.
Postupně uzrála myšlenka zřídit leteckou expozici při Vojenském muzeu VHÚ pod vedením tehdy majora Ing. Jaroslava Janečky, který se o uvedenou problematiku již delší dobu intenzivně zajímal. Díky pochopení velení vojenského letectva, konkrétně jeho velitele generála Josefa Vosáhla, byli ze stavu Vojenského výzkumného ústavu VÚ 031 vyčleněni pracovníci pro leteckou skupinu Vojenského muzea.

Zrod ve Kbelích

Palčivý problém prostoru, kde by měly být sbírky soustřeďovány, se podařilo přes některé návrhy (jako třeba Bruselský pavilón na Výstavišti) vyřešit přidělením části hangáru č. 40 na letišti ve Kbelích. Jde o hangár, ve kterém je dnes instalována největší část expozice. Zde se počaly soustavně soustřeďovat trojrozměrné exponáty pocházející od vojenského letectva, různých muzeí a aeroklubů a již v září 1967 byla otevřena první improvizovaná výstava letadel. S vidinou blížícího se výročí vzniku československého státu v roce 1968, zainteresoval Ing. Jaroslav Janečka nejširší leteckou veřejnost, aby bylo možno vybudovat opravdu důstojnou leteckou výstavu. Na té se měly podílet letecké výrobní podniky, ČSA, ČslA, aerokluby a v neposlední řadě vojenské opravárenské závody.
Byl zřízen koordinační výstavní výbor, který měl zároveň uspořádat na letišti ve Kbelích velký letecký den. Mezitím již byl pro výstavu k dispozici celý hangár č. 40. Do tohoto úspěšně se rozvíjejícího úsilí vpadly jako blesk z čistého nebe události po 21. srpnu 1968, kdy naši republiku obsadila vojska států Varšavské smlouvy. Samo letiště ve Kbelích cizím letectvem obsazeno nebylo, neboť právě v té době probíhaly stavební práce na vzletové a přistávací dráze. Okupační vojska jej však obsadila po zemi a expoziční hangár byl dokonce několik dní střežen tanky.
Tyto skutečnosti se pochopitelně negativně promítly i do budování letecké výstavy. Byl například zcela zrušen dlouho připravovaný letecký den a termín zahájení výstavy posunut. I přes všechna negativa byla výstava slavnostně otevřena 11. října 1968 a zaznamenala obrovský úspěch. Bylo vystaveno 62 letadel, z nichž dvě třetiny již byly ve sbírkách Vojenského muzea. Uzavření expozice bylo vynuceno 15. prosince 1968 blížící se zimou. Od následujícího roku byla výstava otevřena již jako stálá sezonní expozice Vojenského muzea VHÚ a dala tak základ dnešním rozsáhlým sbírkám Leteckého muzea VHÚ.

V éře normalizace

V 70. letech probíhala postupná konsolidace situace v muzeu, přibývaly sbírky, intenzivně probíhaly opravy získaných exponátů, rostl počet pracovníků. Od poloviny 70. let se rovněž zrodila tradice představovat veřejnosti při slavnostním otevření a u příležitosti Dne letectva nové přírůstky do Leteckého muzea a jiné zajímavé exponáty včetně ukázek jejich funkce. Tato tradice je pokud možno dodržována dodnes.

Na konci 70. let byl vypracován odvážný projekt rozšíření Leteckého muzea, který by z něj udělal multifunkční středisko letectví v Československu. Byly vypracovány rozsáhlé studie a plány, opět z iniciativy plk. Jaroslava Janečky, které byly nadřízenými orgány schváleny, ale k jejich realizaci nikdy nedošlo. Tento projekt se však projednával až do počátku 80. let. Na jeho základě prosadil plk. Ing. Janečka velkorysou reinstalaci pro rok 1988. V tomto jubilejním roce dokázal přesvědčit nejvyšší místa o nutnosti rozšířit stávající prostory Leteckého muzea o další hangáry a hlavně celou přestavbu zafinancovat. Podařilo se získat tři starší hangáry vesměs velké historické hodnoty, ale ve velice špatném stavu.
Soustředěným úsilím jednotlivých správ FMNO se podařilo opravit hangár č. 18 z 1. světové války a hangár č. 17 z první republiky a uvést je do stavu vhodného pro expozice. Zároveň byly zbudovány i venkovní prostory pro rozměrnější exponáty. V té době Letecké muzeum vystavovalo kromě letadel také těžkou bojovou techniku a prostředky protivzdušné obrany státu. Nová podoba expozice byla veřejnosti představena 8. září 1988 zároveň s velkým leteckým dnem na letišti ve Kbelích.

V demokratických poměrech

V březnu roku 1990 odešel plk. Jaroslav Janečka do zaslouženého důchodu a jeho místo zaujal plk. gšt. Vladimír Remek. Shodou okolností došlo krátce potom k prudkému nárůstu sbírkových předmětů, hlavně těžké bojové techniky. Tento stav zcela paralyzoval činnost muzea, protože velká část z přibližně 550 kusů techniky rušených útvarů byla umístěna v prostorách Leteckého muzea.
Naštěstí se v roce 1992 podařilo získat nové depozitáře v rušeném vojenském výcvikovém prostoru Lešany. Tam se začala těžká bojová technika pomalu odvážet. Problémy s chodem muzea vyvrcholily na podzim roku 1994 propuštěním nebo přemístěním většiny z 12 stálých zaměstnanců Leteckého muzea. Dokonce se uvažovalo o stálém uzavření muzea a o nastolení v podstatě depozitního režimu. Nastalou krizi pomohl vyřešit Ing. J. Janečka, který se dočasně ujal vedení muzea a vypracoval novou koncepci pro další sezony.
Letecké muzeum bylo v roce 1995 zcela oproštěno od těžké bojové techniky a většiny protiletadlových prostředků, tyto exponáty byly přesunuty do nově vznikajícího Vojenského technického muzea v Lešanech. Letecké muzeum nově vzniklé prostory zcela využilo pro prezentaci československého letectví. V létě 1995 byla dokonce otevřena nová expoziční hala H-220, která byla převážně věnována historii ČSA. Nicméně velice vážná personální a prostorová situace přetrvávala. Přibývalo rozměrných exponátů a ubývalo pracovníků, kteří by je měli ošetřovat. Došlo také k vážnému poškození střešní krytiny hangáru H-18, takže musel být uzavřen a většina letadel byla vystěhována.

Rozvoj a nové hangáry

Zásadním zlomem v situaci Leteckého muzea byl nástup nového ředitele VHÚ pplk. Aleše Knížka v září 2002. Na všechna muzea VHÚ se přestalo nahlížet jako na obtížný přívěsek, ale naopak začala být chápána jako základní kámen smyslu činnosti této instituce. To se projevilo v okamžitém přílivu financí do nových projektů muzeí a hlavně ve zvýšeném důrazu na kvalitu sbírek a jejich evidenci.

Tak mohla být ve Kbelích již v říjnu 2003 otevřena zcela nová expozice v bývalém kinosále H-88. Tento hangár je vůbec jedním z prvních, který byl do Kbel přenesen z Chebu již v roce 1919. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru spatřit letouny, které v něm stály již ve dvacátých letech minulého století, ve zcela nově pojaté expozici.
Hned na jaře příštího roku byl obdobným způsobem zrekonstruován historický hangár H-18. V něm expozice plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až po rok 1938. Interiéry obou hangárů kladou důraz na celkový dojem a atmosféru doby, zároveň umožňují prohlídku vystavených exponátů bez rušivých momentů, což byla hlavní vada původních expozic. Dalším krokem byla v roce 2009 renovace obdobného historického hangáru H-87, kde je v současné době umístěna expozice 2. světové války. Nicméně stále přetrvávají problémy s umístěním exponátů, velká část je vystavena pod širým nebem a velice trpí povětrnostními vlivy. Leteckému muzeu stále chybí několik hangárů, aby mohlo důstojně prezentovat své sbírky.
V současné době má Letecké muzeum Kbely 2 251 sbírkových předmětů, které se váží k letectví, kosmonautice, parašutismu a meteorologii. Z těchto předmětů je však vystaveno v expozicích pouhých 298 kusů. V evidenci Leteckého muzea se nachází 278 letadel všech druhů, vystaveno je 124 strojů, a to nejen ve Kbelích. V expozici naleznete i oba typy prvních proudových stíhaček nasazených ve 2. světové válce, Me-262 Schwalbe, jako v jediném muzeu na světě! Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje 12 letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu.

8.4.2 Stálá expozice

Expozice Leteckého muzea se z původního jediného hangáru v roce 1968 postupně rozrostla na stávajících pět hangárů se stálými expozicemi, sál pro příležitostné výstavy a na rozsáhlé venkovní výstavní prostory. V současnosti je v jednotlivých hangárech a na venkovních plochách vystaveno celkem 128 letadel, téměř 50 motorů a desítky dalších částí letadel, jako jsou vrtule, přístrojové vybavení, letecká výzbroj a další komponenty. Kryté expozice jsou doplněny figurínami v dobové výstroji pro létající i pozemní personál, automobily a dalším vybavením nezbytným pro zabezpečení letového provozu.

Československé letectvo 1918–1924

Hangár zakladatele Leteckého muzea Kbely plukovníka Jaroslava Janečky

Hangár typu Hart je vůbec jeden z prvních postavených ve Kbelích, kam byl převezen z Chebu již v roce 1919. Během 2. světové války jej německá armáda přebudovala na kinosál a pro tyto účely se používal až do počátku 80. let minulého století. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru ve zcela nově pojaté expozici spatřit letouny, které v něm stály již ve 20. letech minulého století.

Hangár byl při slavnostním otevření pojmenován po zakladateli muzea plukovníku Ing. Jaroslavu Janečkovi. Ve druhém ročníku Národní soutěže muzeí získal Vojenský historický ústav za záchranu a zpřístupnění této památky cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní počin roku 2003.

K nejvýznamnějším exponátům patří francouzský stíhací letoun SPAD VII z období 1. světové války a první vojenský letoun československé konstrukce Letov Š-2. Expozice je doplněna ukázkou letecké dílny včetně dobového vybavení a součástí letadel.

Československé letectvo 1925–1938

Hangár spoluzakladatele Leteckého muzea Kbely Jana Sýkory

Historický hangár rakouské konstrukce typu Wagner, jeden z prvních, který byl postaven na kbelském letišti po vzniku Československa. Pro expoziční účely byl poprvé zprovozněn v roce 1988. Další opravy a vybudování nové expozice proběhly v roce 2004.

Při znovuotevření v roce 2004 byl hangár pojmenován po spoluzakladateli a dlouholetém restaurátorovi Leteckého muzea panu Janu Sýkorovi, díky jehož dovednosti a píli dnes můžeme obdivovat mnohé vystavené historické letouny.

Expozice v tomto objektu plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až do roku 1938. Ke strojům symbolizujícím vývoj a úspěchy našeho letectví patří především standardní československá stíhačka našeho letectva před 2. světovou válkou – Avia B-534, dále první dopravní letoun československé konstrukce Aero A-10, vítězný letoun II. ročníku rychlostních závodů o cenu prezidenta republiky – Aero A-18C dosahující maximální rychlosti 275 km/h, ale i další význačné typy domácí konstrukce a výroby.

Letectví 2. světové války

Hangár generála Karla Janouška

Jde o druhý hangár typu Wagner využívaný Leteckým muzeem a zároveň jeden ze tří hangárů tohoto typu dochovaných na letišti ve Kbelích. V průběhu let 2007 a 2008 utrpěl hangár devastující škody náporem větrných smrští Kyrill a Emma. Ve druhé polovině roku 2008 prošel generální opravou, po jejímž dokončení v něm byla vybudována nová stálá expozice 2. světové války.

Při příležitosti slavnostního otevření v červnu 2009 byl pojmenován po generálu Karlu Janouškovi, který v letech 1940–1945 působil ve funkci generálního inspektora československého letectva ve Velké Británii.
Expozice prezentuje zejména letouny a další předměty vztahující se k činnosti československých letců. Jde zejména o sovětské letouny – bitevní Iljušin Il-2m3 a stíhací Lavočkin La-7, dále britské cvičné stroje De Havilland DH-82 Tiger Moth a Norduyn Harvard Mk.II. či francouzský cvičný Morane Saulnier MS-230. Cennými exponáty jsou také německý proudový letoun Messerschmitt Me 262B a německá řízená puma Fritz X.

Proudové letouny 1. generace
Hangár č. 17 typu Pícha byl standardním hangárem československé konstrukce ve 30. letech minulého století. Na kbelském letišti se dodnes dochovalo několik hangárů tohoto typu. Hangár byl pro výstavní účely poprvé zprovozněn v roce 1988 a až do roku 2008 zde byly vystaveny letouny a další předměty z období 2. světové války.
Po opravě hangáru č. 87 v něm našly svoje místo stroje reprezentující proudové letouny 1. generace, z nichž některé vznikly již v letech 2. světové války a zbývající záhy po jejím skončení. V současné době jsou zde umístěny letouny Avia S-92 (v Československu sestavený Messerschmitt Me 262A), britské stíhačky Gloster Meteor F Mk.8 a De Havilland Vampire FB Mk.6, sovětský stíhací Jakovlev Jak-17 a americký cvičný Lockheed T-33.

Československé letectvo po roce 1945
Tento dosud největší expoziční hangár byl postaven po skončení 2. světové války na místě čtyřech bombardováním zničených hangárů typu Pícha. Od založení muzea až do roku 1988 byl jediným expozičním hangárem muzea.
Ve vstupním prostoru hangáru je instalována výstava Letadla a létání ve Kbelích, která připomíná slavné okamžiky našeho letectva v letech 1918–1938, období okupace i poválečný vývoj vojenského letectva s přihlédnutím k historii letiště a současnosti základny. V závěrečné části je shrnuta historie Leteckého muzea a pohled na jeho možný vývoj v budoucnosti.
V hangáru samotném se nachází téměř 60 letounů a množství dalších sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj československého vojenského, dopravního a sportovního letectví po roce 1945. Období budování vojenského letectva po 2. světové válce zastupují stíhací letouny Avia S a CS 199, dopravní Aero C-3A, bitevní Avia B-33 a některé další stroje. Mladší historii představují Jak-23, řada migů počínaje MiGem 15 a 17 přes MiG-19 až po MiG-21 a MiG-23. V expozici nechybějí ani proslulé československé konstrukce Aero Ae-45, Let L-200 Morava, československé vrtulníky, známé stroje Zlin a vrchol československého leteckého průmyslu Aero L-29 Delfín a L-39 Albatros.
Z prostorových důvodů jsou v tomto objektu připomenuty i meziválečné tradice československého letectví. Toto období zde reprezentuje akrobatický stroj Avia Ba-122 “krále vzduchu” Františka Nováka a jediný obojživelný letoun ČSA – Saunders Roe Cloud.

Závěr je věnován podílu Československa na kosmickém výzkumu. Vystavena je návratová kabina kosmické lodi Sojuz 28 spolu se skafandrem jediného československého kosmonauta Vladimíra Remka.

Venkovní expoziční prostor

Již od počátku existence muzea byly některé letouny, zejména pro jejich rozměry, vystaveny pod širým nebem. Také tato expozice prošla řadou proměn, naposledy v roce 2007. Nyní je rozdělena na několik částí.

V jedné jsou vystaveny dopravní a transportní letadla a vrtulníky. Vystavené stroje doplňují výstavu Letadla a létání ve Kbelích a zároveň dokumentují historii dopravního letectva Armády České republiky a zdejší 24. základny dopravního letectva. Dalším významným exponátem umístěným na ploše je první proudový letoun používaný ČSA – Tupolev Tu-104. Zároveň jde o nejrozměrnější stroj ve sbírkách muzea. Mezi další letouny vystavené venku patří stroje významných typů západní konstrukce, vystavené pro srovnání s technikou používanou naším letectvem. Závěrečná část je pak věnována bojovým letounům řady Mikojan-Gurjevič a Suchoj používaných československým a českým vojenským letectvem od počátků 50. let 20. století až do doby zcela nedávné.

Létající exponáty

Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje několik letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu. Mezi nejznámější patří dvouplošník Aero C-104S, aerotaxi L-200 Morava, Zlíny Z-126 a akrobatický Z-226. V akci je můžete spatřit například při zahájení sezony v Leteckém muzeu či během Tankového dne ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Bývají však i ozdobou dalších leteckých dnů.

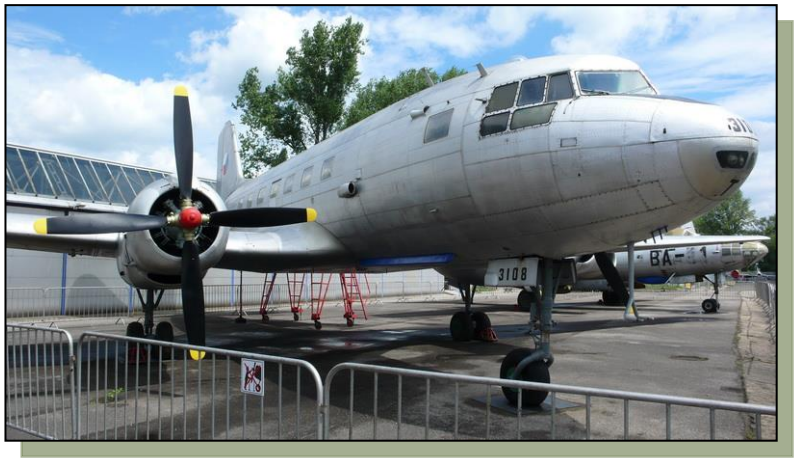

8.4.3 Výstava

Dne 27. dubna byla slavnostně zahájena výstava „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939 – 1945“ umístěná v hangáru č. 40. Autoři Jan Sýkora, Miroslav Khol a Alois Veselý představili jednu z méně známých, ale významných kapitol naší historie v období 2. světové války. Výstava seznamuje návštěvníky nejen se začleněním československého leteckého průmyslu do systému německého válečného zbrojení, ale i s přeměnou výrobních programů řady dalších továren, které se dosud leteckou výrobou vůbec nezabývaly. Kupříkladu i bývalé textilky nyní vyráběly součásti do letadel. Nejedná se o plný výčet všech aktivit, pouze o poukázání na vybrané záležitosti se zvláštním zřetelem k výrobě v oblasti Prahy. Výstava představuje celou řadu sbírkových předmětů, které se doposud ukrývaly v depozitářích. Bezpochyby nejzajímavější instalací je bokorys letounu Siebel Si-204 v měřítku 1:1 doplněný o jednotlivé součásti vyráběné na našem území. Expozice připomíná rovněž nálety na centra protektorátního leteckého průmyslu i odbojovou činnost českých dělníků a konstruktérů.

8.4.4 Akce pro veřejnost

Zahájení muzejní sezóny

Dne 27. dubna vstoupilo Letecké muzeum Kbely do své 45. muzejní sezóny dvěma slavnostními okamžiky. Tím prvním bylo slavnostní nahození motoru létající repliky historického letounu Be-50 Beta-Minor. Autor repliky osobně usedl do kokpitu letounu a dal návštěvníkům zavzpomínat na zlatou éru letectví v polovině 30. let minulého století. Další překvapení mělo podobu otevření

dříve zmíněné výstava o letecké výrobě na území Čech a Moravy v době Protektorátu. Návštěvníci akce si také mohli zblízka prohlédnout kabiny vrtulníku a velkého dopravního letadla.
Návštěvníkům bylo v Leteckém muzeu Kbely k dispozici celkem pět muzejních hangárů a rozsáhlé venkovní prostory, které ukazují vývoj českého i československého letectví během celého 20. století až do současnosti.

Pražská muzejní noc

Stejně jako v případě Armádního muzea Žižkov, i v Leteckém muzeu Kbely se Pražská muzejní noc konala z důvodu povodní v Praze v náhradním termínu 14. září. Vojenského historického ústavu se tato změna bohužel dotkla více než ostatních muzeí. Povodně totiž mimo jiné těžce poškodily technické zázemí Divadla pod Palmovkou. Dlouho připravovaná vzpomínka na slavný muzikál Jiřího Suchého „Kdyby tisíc klarinetů“, která měla proběhnout ve spolupráci s touto pražskou divadelní scénou právě v rámci muzejní noci ve Kbelích, tak musela být zrušena. Přesto noční Kbely zaplnilo v průběhu muzejní noci více než 12 500 návštěvníků. Přesně v 19:00 zahájila Pražskou muzejní noc dvojice letounů JAS-39 Gripen z čáslavské základny, kterou vystřídala ukázka historických letounů a vrtulníku Mi-8 s parašutisty kbelské základny. V rámci akce se také promítaly historické filmy s leteckou tématikou, které ve Kbelích budily značný zájem. V expozici věnované rokům 1939-1945 se odehrály i „živé obrazy“, které předvedli členové Klubu vojenské historie Skyriders. V dobových uniformách ukázali výstroj letců RAF.

8.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

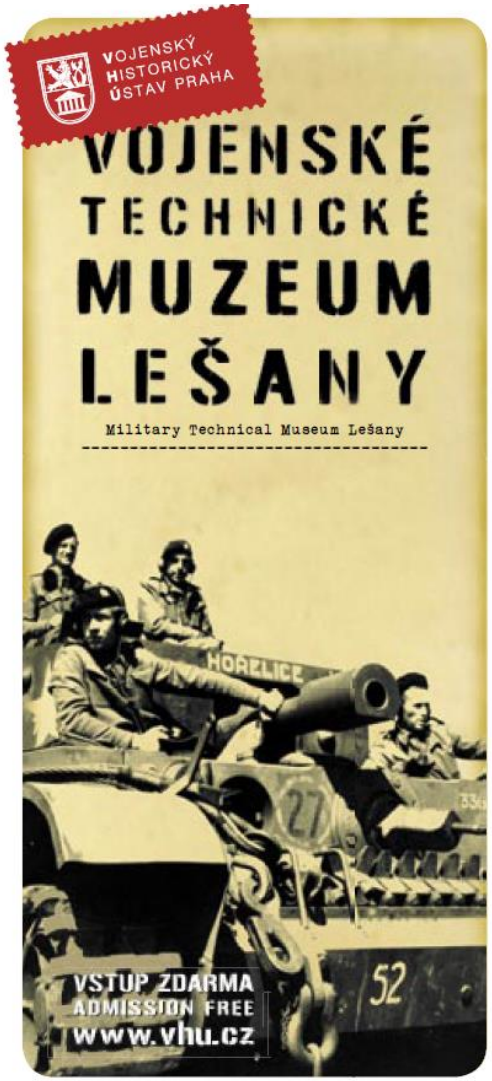

Mezi obcemi Krhanice a Lešany u Týnce nad Sázavou, v prostoru bývalých dělostřeleckých kasáren, se od roku 1996 nachází expozice Vojenského technického muzea. V současné době ji tvoří více než 700 historických tanků, kanonů, motocyklů, obrněných, nákladních a osobních vojenských vozidel, raketová technika, spojovací a ženijní prostředky a logistický materiál pocházející z období od roku 1890 až do současnosti.

8.5.1 Historie

Vojenské technické muzeum Lešany je nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Nachází se asi 40 km jižně od Prahy na levém břehu řeky Sázavy, poblíž malé vesnice Lešany, nedaleko Týnce nad Sázavou. Objekt, ve kterém sídlí muzeum, má zajímavou historii.
V letech 1943–1945 zde byla vybudována pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergrenadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.
Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948 i 1989
Po únorovém převratu, kdy nový komunistický režim začal tvrdě nakládat se všemi svými odpůrci, bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení tábora nucených prací v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v

rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války. Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob.
V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany. Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.
Kasárenské objekty byly přiděleny Historickému ústavu Armády České republiky v únoru 1995. Tomu předcházela jednání mezi vedením ústavu a Generálním štábem AČR o využití celého objektu, v němž již tou dobou byla, po redislokaci 217. protitankového pluku a 103. praporu chemické obrany na Slovensko v roce 1992, uložena část historické techniky. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Historickým ústavem AČR.
Dalším krokem bylo využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky široké veřejnosti. Touto fází úprav byla zahájena výstavba lešanského muzea. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Od první expozice k současnosti

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. Po roce 1999 se začal obraz muzea podstatně měnit. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962.
Kromě toho muzeum staví na tradicích a snaží se ukázat také technický um několika generací československých konstruktérů minulého století. V současné době jsou návštěvníkům sbírky prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky, ale také na volném prostranství.
Mezi nejcennější exponáty muzea patři zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO.
Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování do zcela původního stavu. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek.

Tradičními akcemi se stalo jarní zahájení návštěvnické sezony a Tankové dny pořádané na konci letních prázdnin. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru. Vzorem jsou od samého počátku britská muzea, která v současné době udávají tón ve vývoji světového muzejnictví v této oblasti.

8.5.2 Stálá expozice

Sbírky jsou široké veřejnosti prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky a na volném prostranství. Rozsahem a složením svých sbírek, v nichž je zastoupen nejeden světový unikát, se toto muzeum řadí mezi nejvýznamnější evropské instituce svého druhu.

Hala č. 1: období let 1918–1938

Hala původně sloužila pro garážování 122mm raketometů vz. 70 "GRAD", kterými byl vyzbrojen dělostřelecký pluk. Do současné podoby byla expozice přepracována v letech 1999–2000 a pro veřejnost zpřístupněna 27. května 2000. Po vstupu do haly se návštěvníci ocitnou na nádvoří bývalých kasáren rakousko-uherské armády, na kterém mohou vidět například 50cm minomet soustavy STOREK. Je to největší konstrukce brněnské Storkovy strojírny. Jediný vyrobený kus byl v letech 1917–1918 zkoušen rakousko-uherskou i německou armádou, do výzbroje však zaveden nebyl.

Dalšími zajímavými sbírkovými předměty v této části expozice jsou námořní a dělostřelecké miny. Dělostřelecká výzbroj východní fronty 1. světové války je prezentována ruským 107mm polním kanonem vyrobeným v Japonsku. Výzbroj československých legií bojujících v letech 1. světové války v Rusku je prezentována ruským 7,62cm horským kanonem vz. 09 z Putilovské zbrojovky. V další části expozice návštěvník prochází kolem dobové autodílny, spojovací ústředny a celé řady předválečných velitelských a nákladních automobilů a motocyklů, které jsou, včetně figurín ve stejnokrojích, zasazeny do věrného prostředí první republiky. Mezi nejcennější exponáty patří hasičský automobil PRAGA L, jehož podvozek byl vyroben v roce 1926.

Unikátní je především kolekce třínápravových vozidel PRAGA AV, ŠKODA 903 a TATRA 26/52, kterou nelze spatřit v žádném jiném muzeu. Dalším zajímavým exponátem je zásahový automobil PRAGA AN, který sloužil v roce 1938 u jednotek Stráže obrany státu. Po okupaci byl zabaven a používán gestapem. Předválečné střední vojenské nákladní automobily reprezentuje zejména PRAGA RV, která byla československou armádou objednána v roce 1935. Toto vozidlo mělo na svou dobu ojedinělé jízdní vlastnosti a jako jeden z nejmodernějších typů naší armády se stalo synonymem krizového období předmnichovského Československa.

Příznivci motocyklů zde najdou celou řadu různých předválečných značek, kterými byla vybavena československá armáda. Velmi zajímavý je např. robustní motocykl PRAGA BD 500 konstruktéra J. F. Kocha. Do výzbroje převzala československá armáda celkem 79 motocyklů tohoto typu. Vývoj československé tankové techniky ze začátku 30. let 20. století představuje tančík MU-4 ze Škody

Plzeň, který byl projektován a vyroben pro „útočnou vozbu“ v roce 1933. Do výzbroje československé armády nebyl zařazen z důvodu zavedení konkurenčního tančíku vz. 33 z ČKD Praha. Posledním přírůstkem této haly je dokonale zrenovovaný tančík PRAGA Stvr m/37, dodávaný do Švédska.

Hala č. 2: období let 1939–1943

Tato hala, podobně jako následující, původně sloužila pro garážování 152mm samohybných kanonových houfnic vz. 77 “DANA”, které byly ve výzbroji dělostřeleckých oddílů 9. dělostřeleckého pluku od začátku 80. let až do roku 1994. Do své současné podoby byla hala reinstalována v roce 2001. Tematicky je zde expozice rozčleněna do třech prostorů. V první části návštěvník prochází bunkrem, který symbolizuje obranná opatření Československa proti útoku ze strany Německa ve druhé polovině 30. let. Nejdůležitější částí těchto opatření byl právě pevnostní systém, který se budoval od roku 1935.

Práce na výstavbě opevnění v Československu byly ukončeny předčasně počátkem října 1938, poté co československá vláda na nátlak svých politických spojenců přijala tzv. „Mnichovskou dohodu“. „Lešanský bunkr“ je vybaven plynovými a dýmovými filtry, které byly vyrobeny firmou CHEMA v roce 1938. Výzbroj tvoří 7,92mm těžký kulomet ZB vz. 37. V roce 2009 byla tato část expozice doplněna o předválečný československý tank LT vz. 35. Po službě u Pluku útočné vozby 2 ve Vyškově (v období okupace v německé armádě pod označením PzKpfw 35(t)) se po ukončení války dostal jako součást válečné kořisti do USA (Aberdeen) a do své vlasti se vrátil až v říjnu 2008. Je důkazem vynikající úrovně československého předválečného průmyslu.

Druhá část haly je věnována období Protektorátu Čechy a Morava. Vystavené exponáty jsou včleněny do jednotlivých dioramat. Návštěvník zde najde kromě německých prostředků především protektorátní produkci největších českých zbrojovek a automobilek pro německou armádu. Prezentován je další příklad produkce tankové techniky od firmy ČKD (BMM – Böhmisch-Mährisch Maschinenfabrik). Její lehký tank LT vz. 38 byl zaveden do výzbroje československé armády a po okupaci byl vyráběn pod označením PzKpfw 38(t) pro německý wehrmacht.

Od roku 1944 zahájila BMM výrobu stíhače tanku pod označením Jagdpanzer 38(t) „Hetzer“. Vystavený stíhač se dostal zpět do expozice v roce 2006, po téměř ročním restaurování. Následující část expozice je věnována vozidlům z protektorátní produkce Škody Mladá Boleslav a Tatra Kopřivnice. V garáži návštěvník uvidí dřevěnou kabinu těžkého nákladního automobilu TATRA-111, která se pro potřeby německé armády vyráběla už v roce 1942. Velmi cenným exponátem je ŠKODA typ 956. Toto vozidlo s pohonem 4×4 i přes nesporné kvality nebylo sériově vyráběno.

Poslední část expozice připomíná účast českých a slovenských dobrovolníků v bojích v severní Africe. Československé jednotky (Čs. pěší prapor 11. – Východní, později reorganizovaný na Čs. 200. lehký protiletadlový pluk – Východní) proslul hlavně svým statečným bojem v obleženém libyjském Tobrúku. Vystavený automobil BEDFORD MWC 15-cwt je jednou z několika málo dochovaných tzv. „water tanks“, které sloužily na severoafrickém bojišti. Jednotky německého Afrika-Korpsu představuje vozidlo HORCH 108 s

lafetovaným protiletadlovým kanonem vz. 38. Německého spojence, italskou armádu, připomíná dělostřelecký tahač SPA TL 37 automobilky FIAT. Automobil byl pro použití v poušti poměrně komplikovaný a trpěl častými poruchami.

Hala č. 3: období let 1944–1945

Poprvé mohli návštěvníci zhlédnout halu v této podobě na konci května 2002. Tematicky je expozice rozdělena do dvou částí. V první, která má bílý podklad, jsou instalována dioramata, symbolizující boje v zimních podmínkách na východní frontě. Návštěvník zde najde celou řadu exponátů z výzbroje německé armády, jako například unikátní 10,5cm bezzákluzový kanon L.G. 42, který byl v malém počtu vyráběn především pro německé výsadkové jednotky a pro útvary Luftwaffe.

Vedle je německý 15cm raketomet NEBELWERFER, který používal rotační rakety zajímavé konstrukce – přední část byla tvořena raketovým motorem uzavřeným tryskovým dnem s 26 šikmými tryskami, v zadní části byla umístěna bojová hlavice. Před ním stojí kolopásový motocykl NSU-HK 101, který byl schopen jízdy i ve velmi těžkém terénu. Sovětské samohybné dělostřelectvo je zastoupené samohybným kanonem SU-76 a 152mm kanonovou houfnicí ISU-152, která se na frontě objevila až v závěru 2. světové války.

Návštěvník zde také může vidět jednu z nejobávanějších zbraní – raketomet „Kaťuša“ s označením BM-13 umístěný na podvozku amerického vozidla STUDEBAKER US-6. Mezi nejcennější exponáty této haly patří technika, která byla ve výzbroji 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož základ byl formován v roce 1942 v sovětském Buzuluku. Obrněný automobil BA-64B pochází z výzbroje tankového praporu 1. čs. samostatné brigády. Z celkového počtu 10 kusů se do osvobozené vlasti vrátilo celkem 6 vozidel.

Ve druhé části expozice se návštěvník ocitne na plzeňském náměstí, které je 6. května 1945 zaplněno americkou válečnou technikou. Velké dioráma připomíná návštěvníkům postup 3. americké armády generála Pattona do Čech a osvobození území západně od demarkační čáry Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Návštěvníci mají možnost spatřit kromě jiného i americký střední tank SHERMAN M 4A1, který je vyzbrojen 76,2mm kanonem, a třínápravový nákladní automobil s náhonem na všechna kola GMC 353. Zajímavá je i vojenská verze amerického motocyklu HARLEY-DAVIDSON WLA. Poslední novinkou této haly je americký stíhač tanků M-36 JACKSON.

Hala č. 4: období let 1945–1950

Technika a vybudovaná dioramata v této hale představují složité období Československa od ukončení války do konce 50. let. Základ expozice tvoří dvě kolony vozidel. V první koloně, ve směru prohlídky, je seřazena britská technika, která představuje příjezd Čs. samostatné obrněné brigády z Francie na naše území a její začlenění do výzbroje poválečné československé armády. Bohužel ve druhé polovině 50. let byla z ideových důvodů tato „západní“ technika ničena. Z původní výzbroje brigády se ve sbírce muzea dochoval pouze kolový obrněný automobil HUMBER, který je zde vystaven, a vrak tanku CROMWELL, který se nachází v depozitáři

muzea. Další vystavená britská válečná technika byla přivezena v posledních několika letech z Velké Británie a výrazně doplňuje celou expozici.

Dioramata ve druhé části haly svou symbolikou červené oblohy a zatýkaných osob ukazují konec demokratického systému v Československu a nastolení nového komunistického režimu. Toto období reprezentuje zejména TATRA 600 "Tatraplán". První sériový vůz byl vyroben v červnu 1948 a pro své kvality byl exportován do 17 zemí světa. Je zde také k vidění motocykl JAWA 250 „Pérák". Tento název získal díky na svou dobu pokrokovému odpružení obou kol. Jeho výroba byla zahájena v roce 1946 a svou moderní koncepcí předstihl ostatní světové typy s dvoudobým motorem. Prvním poválečným vozidlem vyráběným mladoboleslavskou Škodou byla ŠKODA 1101 Tudor. Pro službu v ozbrojených silách byl určen vůz se speciální pohotovostní karosérií.

Hala č. 5: období let 1950–1962

Reinstalace této haly skončila v roce 2004. Celá expozice přibližuje návštěvníkům období 50. let, které bylo hlavně ovlivněno studenou válkou mezi „východem" a „západem". První část haly symbolizuje budování socialismu v Československu a představuje naši armádu, která byla od roku 1955 členem Varšavské smlouvy. Na začátku haly je postavena replika bunkru. Po komunistickém převratu začala armáda opět udržovat pevnostní objekty na naší západní a jižní hranici. 85mm pevnostní kanon vz. 44/59, který je vystaven v „palebné poloze", byl původně namontován v pevnostním objektu nedaleko moravské obce Šatov.

Na tvrdou unifikaci československé armády na sovětskou výzbroj a techniku doplatily kromě jiných projektů také prototypy terénních vozů ze Škody Mladá Boleslav. Zde stojí vedle sebe Škoda 998, obojživelník verze 972, radiovůz a velitelská verze 973 „Babeta". Tento velitelský vůz považují odborníci za jeden z nejlepších terénních vozů své doby. Výroby se ale bohužel nedočkal. Z dalších zajímavostí lze v této hale vidět Tatru 805 Komando, což je speciální úprava klasické Tatry 805, která byla pro potřeby výsadkových jednotek československé armády přepravována v nákladních kluzácích.

Těsně před „železnou oponou" stojí známý polopásový obrněný transportér OT-810, který vznikl rekonstrukcí německého válečného transportéru a vyráběl se na přelomu 50. a 60. let na Slovensku v PPS Detva. Po překonání „hraničního pásma" se návštěvník dostane na „západ", kde najde příklady vojenské techniky z výzbroje některých armád členských států NATO. Německý Bundeswehr představuje lehký nákladní automobil UNIMOG S 404 se spojovací nástavbou. Britský zbrojní průmysl je zde zastoupen dvěma kolovými obrněnými vozidly FERRET a SARACEN a také letounem AUSTER v kamufláži belgického letectva.

Českého návštěvníka určitě překvapí umístění československých motocyklů do této „kapitalistické části". Jde o soubor motocyklů JAWA, které byly od roku 1957 dodávány finské a švédské armádě. Pro jízdu na sněhu byly vybaveny lyžemi.

Hala č. 6: Ostravská operace – „tanková bitva“ (březen–duben 1945)
Tato hala původně sloužila 9. dělostřeleckému pluku. Byla zde garážována spojovací, velitelská a průzkumná vozidla velitelské baterie. Od září 2002 do února 2003 se hala stavebně upravovala a následně byly zahájeny práce na dioramatech. Pro veřejnost byla tato první interaktivní expozice v lešanském muzeu zpřístupněna v srpnu 2003. Expozice je věnována Ostravské operaci, která patřila mezi nejtěžší operace závěru 2. světové války.
Sovětská a československá vojska musela překonat nejen složitý horský a zalesněný terén, ale i zdolat celý obranný systém vybudovaný na přístupech k Ostravě v období předmnichovské republiky. Návštěvník prochází zákopem ve směru postupu sovětských a československých jednotek, na bojišti po obou stranách je umístěna celá řada bojové techniky. V polovině expozice návštěvník podchází sovětský střední tank T-34/85, nouzový východ tanku je otevřen a osvětlen, takže je možné vidět praktický celý řidičský a bojový prostor včetně jeho obsluhy.
V závěru expozice se návštěvník dostává do obranných pozic německé armády, vpravo je v palebné pozici německý střední tank Pz.Kpfw. IV a vlevo k palbě připravený německý protitankový kanon PaK 40 ráže 75 mm. Nakonec návštěvník vstoupí do pevnostního objektu, který je příkladem použití československého pevnostního systému německou armádou na konci 2. světové války. Kromě věrného prostředí je hala také ozvučena několika zvukovými okruhy, od dělostřelecké a raketometní palby před vstupem do haly přes řev tankových motorů až po střelbu pěchotních zbraní ze střílen bunkru.

Hala č. 7: Protiletadlové dělostřelectvo
Hala původně sloužila, spolu s vedlejší halou č. 8, jako sklad vojenského materiálu, který byl určen pro mobilizačně vytvářené jednotky 217. protitankového pluku. Dnes jsou zde instalovány protiletadlové kanony a různé přístroje pro řízení palby, které byly určeny k zjišťování základních údajů pro vedení protiletadlové palby. Kromě protiletadlových kanonů vyrobených v závodech Škoda v meziválečném období je zde umístěna také celá řada kanonů vyrobených především v Německu, ale i ve Francii a Velké Británii. Mezi nejcennější exponáty patří zejména výrobky již zmiňovaných Škodových závodů. Vystaven je zde např. 7,65cm protiletadlový kanon 8/700. Jde o zbraň, která byla konstruována pro zahraničního zákazníka koncem 20. let dvacátého století a měla sloužit jak proti vzdušným, tak i pozemním cílům.
Největší prostor je věnován protiletadlovým kanonům, které byly používány v průběhu 2. světové války. Návštěvník zde najde známý německý protiletadlový 88mm kanon vz. 37 i jeho modernizovanou verzi vz. 41. Ta byla určena k palbě na těžké spojenecké bombardéry operující ve velkých výškách. Boje našich vojáků na Středním východě a v severní Africe symbolizuje 40mm protiletadlový kanon Bofors. Tento legendární kanon byl jednou z nejúspěšnějších zbraní svého druhu. Během 2. světové války ho používaly prakticky všechny zúčastněné armády. Francouzský zbrojní průmysl je zde zastoupen 25mm PLK Hotchkiss, který byl také používán československými vojenskými jednotkami ve Francii na začátku války. Z dalších zajímavostí lze vidět německý ústřední zaměřovač vz. 40. Toto zařízení sloužilo k výpočtu prvků střelby, které byly přenášeny elektrickým zařízením na kanony. Po roce

1945 tyto zaměřovače sloužily také v československé armádě u protiletadlových baterií, které byly vyzbrojeny 88mm PLK vz. 37 a 105mm PLK vz. 38.

Velkou raritou je plně automatizovaný československý 100mm kanon PLK čs-R-11, který byl vyvrcholením vývojové řady protiletadlových zbraní konstruovaných ve Škodových závodech na počátku 50. let dvacátého století. Technické parametry tohoto kanonu znamenaly ve světovém měřítku absolutní špičku. V tomto období ale již éra těžkého protiletadlového dělostřelectva končila a úkoly protivzdušné obrany ve středních a velkých výškách přebíraly protiletadlové rakety. Sériová výroba těchto kanonů tak nebyla povolena.

Hala č. 8: Děla systému ŠKODA (1890–1935)

Pro muzejní účely byla hala v současné podobě zpřístupněna v roce 1999. Její celý prostor je věnován různým dělostřeleckým prostředkům, které byly vyrobeny ve Škodových závodech pro potřeby rakousko-uherské armády, později československé armády, ale také pro export v letech 1890–1935. V současné době se zde nachází nejkompletnější sbírka produkce jedné z největších předválečných zbrojovek v Evropě.

V roce 1890 vzniklo v plzeňské Škodovce zbrojní oddělení s původním programem výroby lodních děl, které mělo za cíl oprostit tehdy budované válečné loďstvo monarchie od závislosti na dodávkách z ciziny. Kromě toho obrátilo svůj zájem také k vývoji polních děl. Díky zkušenostem s lodními děly se podnik dostal brzy mezi špičku světových zbrojařských závodů. Škoda průkopnicky usilovala o konstrukci polních a horských děl s brzdovratným zařízením a v konkurenčním souboji s vídeňským Arsenalem o používání hlavňové oceli. Špičkovou světovou kvalitu představovala také těžká pozemní děla, z nichž se bohužel žádné na našem území nedochovalo.

Uvnitř osmé haly je instalováno přes 40 kusů polních a horských kanonů, houfnic a minometů. Exponáty jsou umístěny chronologicky, návštěvník tedy může postupně sledovat vývoj v konstrukci děl systému ŠKODA. Před vstupem do hlavní části je možné vidět také dělostřeleckou munici různých ráží. Mezi nejcennější exponáty patří 7,5cm polní kanon z roku 1890 se zákluzem hlavně, který byl určen pro tovární zkoušky. Tento kanon se stal základním typem pro všechna další děla Škodových závodů. Kromě polních kanonů je zde možné vidět i 10,5cm polní houfnice vz. 13 a 14, které umožnily Škodovce prosadit se na zahraničních trzích.

Velké úspěchy podnik slavil také svými horskými děly. Jde o speciální druh děla, které mělo umožnit bojovou činnost v těžce přístupném horském terénu, a návštěvník zde najde hned několik různých typů. Příkladem je vystavená 10cm horská houfnice vz. 16/19 se zákluzem hlavně. Dělo mělo velmi dobré vlastnosti a bylo zavedeno nejen do výzbroje československé armády, ale také exportováno do zahraničí. Jedním z netypických horských děl je vystavená 15cm horská houfnice vz. 18. Svou masivní konstrukcí a mohutnou ráží byla ve světě horského dělostřelectva zcela ojedinělá. Ve Škodových závodech byla houfnice vyvíjena v průběhu 1. světové války, vyroben byl však pouze jediný kus.

Vedle dioramatu konstrukční kanceláře Škody stojí 10cm lehká houfnice vz. 14/19. Jde o nejcennější exponát celé dělostřelecké sbírky VHÚ. Houfnice byla na začátku 20. let dvacátého století zmodernizována z původního vz. 14 a zavedena do výzbroje československé armády. Až do roku 1939 byla nejrozšířenějším dělem v její výzbroji. Vystavená houfnice doprovázela na poslední cestě dva prezidenty – T. G. Masaryka v roce 1937 a Václava Havla v roce 2011.

Hala č. 9: Expozice spojovacího vojska

Hala věnovaná spojovacímu vojsku byla otevřena 30. září 2007 u příležitosti 90. výročí vzniku spojovacího vojska. Za den jeho vzniku bylo stanoveno datum založení telegrafní roty československých legií v Rusku, což bylo právě 30. září 1917. Expozice je umístěna v jednom z nejstarších objektů Vojenského technického muzea Lešany, který pochází ještě z období 2. světové války. Od počátku 50. let do poloviny 80. let dvacátého století tento objekt sloužil jako opravárenské dílny kolové techniky. Následně, až do roku 2007, byl značně zchátralý využíván Vojenskou správou budov jako sklad nepotřebného materiálu.

První část expozice představuje chronologický přehled vývoje československého spojovacího vojska, ztvárněný několika dioramaty, například interiérem vagonu telegrafní roty československých legií v Rusku. Zde je možné vidět kupříkladu francouzský telefonní přepojovač C 1918 nebo ruský polní telegrafní přístroj konstrukce Siemens.

Spojovací prostředky československé předválečné armády prezentují zejména telefonní přepojovač Standart Electric a rádiový přijímač RP 20, vyrobený ve Vojenských telegrafních dílnách Kbely.

Vitrína před „zemljankou“ je věnována agenturním stanicím domácí i zahraniční výroby. Po dobu okupace českých zemí byly stanice využívány různými odbojovými organizacemi pro vedení zpravodajské války proti Německu. Vystavený rádiový přijímač PENTO například používalo Zemské velitelství Obrany národa v Praze.

Přímo v „zemljance“ je pak umístěn spojovací materiál, který byl používán československými jednotkami v SSSR. Vystavena je sovětská rádiová stanice RBM, ale i americký telefonní přístroj EE-8, dodávaný v průběhu 2. světové války do SSSR.

Druhá část expozice prezentuje přehled historického vývoje spojovacích prostředků. Exponáty jsou umístěny ve vitrínách a důraz je kladen zejména na prezentaci předválečných spojovacích přístrojů z produkce Vojenských telegrafních dílen Kbely. Velmi zajímavá je i unikátní kolekce československých přístrojů z let 1945 až 1955.

Hala č. 10: Expozice raketového vojska

V roce 2009 vznikla úpravou bývalé nedokončené mycí linky vojenské techniky zatím poslední výstavní hala – tzv. „raketová”. Hlavní část výstavního prostoru je věnována odpalovacím zařízením taktických a operačně-taktických raketových kompletů sovětské výroby, které byly ve výzbroji raketového vojska ČSLA od počátku 60. let do poloviny 90. let dvacátého století. Představovaly symboly studené války mezi „Východem“ a „Západem“.

Návštěvníci si zde mohou prohlédnout odpalovací zařízení 2P16 s raketou 3R8 (FROG-3), 9P113 s raketou 9M21 (FROG-7), 9P129 s raketou 9M79 (SS-21 SCARAB), 9P19 a 9P117 s raketami 8K14 (SCUD-B) a 9P71 s raketou 9M714 (SS-23 SPIDER). Pro srovnání konstrukce sovětských poválečných a německých válečných kapalných raketových motorů je vystavena část spalovací komory rakety V-2 a motor 9D21 rakety SCUD-B. Příznivci raketové techniky se mohou detailně seznámit s konstrukcí operačně-taktické rakety 8K14 (SCUD-B) nebo porovnat raketový motor na kapalné pohonné hmoty s motorem na tuhé palivo. K tomuto účelu je v přístavku haly vystavena maketa a výukový řez rakety SCUD-B a řez taktické rakety 9M21 (FROG-7). Prostor je věnován i dalšímu druhu raketové techniky – protitankovým řízeným střelám. Ty jsou prezentovány všemi druhy protitankových řízených střel několika generací, které sloužily v bývalé ČSLA v 60. až 80. letech minulého století, ale i typy řízených střel používaných současnou Armádou ČR.
Unikátem je odpalovací zařízení na podvozku GAZ-69, nesoucí protitankové řízené střely první generace 3M6 ŠMEL zavedené do výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy na konci 50. let dvacátého století.

Přístřešky a volné prostranství
Kromě výstavních hal je celá řada exponátů, pocházejících zejména z období studené války, umístěna pod přístřešky a na volném prostranství. Návštěvník si zde může porovnat konstrukce tanků z výzbroje bývalé Varšavské smlouvy, například IS-3, PT-76, T-34/85, T-54/55, T-72, s tanky západní provenience, jako jsou britský CENTURION Mk.9, americké tanky M47, M48A5, M60 a také první poválečný německý tank LEOPARD 1.
Největším lákadlem pro příznivce tankové techniky je ale určitě mohutný izraelský tank Merkava Mk.1 s motorem umístěným v přední části. Při jeho konstrukci bylo vše podřízeno hledisku přežití osádky.
Hojně je zde zastoupeno samohybné a reaktivní dělostřelectvo. K vidění je např. SU-100, 122mm samohybná houfnice 2S1 „GVOZDIKA“, 203,2mm samohybný kanon 2S7 „PION“, 240mm samohybný minomet 2S4 „TULPAN“, ale také 152mm ShKH vz. 77 „DANA“ a 122mm raketometem vz. 70 „GRAD“, kterými byl vyzbrojen bývalý lešanský dělostřelecký pluk.
Zájemcům o protiletadlovou techniku jsou zde prezentovány prakticky všechny protiletadlové raketové komplety, které byly ve výzbroji útvarů protivzdušné obrany státu (PVOS) i protiletadlových útvarů pozemního vojska bývalé ČSLA.

Expozice železničního vojska
Od roku 2009 se součástí lešanského muzea stala také venkovní expozice železničního vojska. Základ tvoří 170 metrů dlouhé kolejové pole postavené na dřevěných pražcích a dvě výhybky. Na kolejích zatím stojí 6 různých železničních vagonů, které sloužily pro vojenské účely. Nejstarším z nich je krytý vagon vyrobený ve francouzském Lunéville v roce 1909, který byl v průběhu 2. světové války součástí radarového vlaku německé Luftwaffe (radar Würzburg Riese). Velmi zajímavý je také velitelský vůz německého

válečného obrněného vlaku BP 42 a především dva vagony sloužící k transportu a laboraci munice pro německé 800mm kanony Dora a Gustav.
Poválečné období je zastoupeno například dieselmechanickou lokomotivou T-211.0 s motorem Tatra 111A z roku 1958. Lokomotiva po dlouhá léta sloužila ve vojenských skladech Mikulovice u Jeseníku.
Od roku 2012 dominuje vstupu do muzea německý radar Würzburg-Riese. V současné době probíhají další úpravy expozice, která se v budoucnu rozroste o další zajímavé exponáty.

8.5.3 Akce pro veřejnost

Zahájení muzejní sezóny

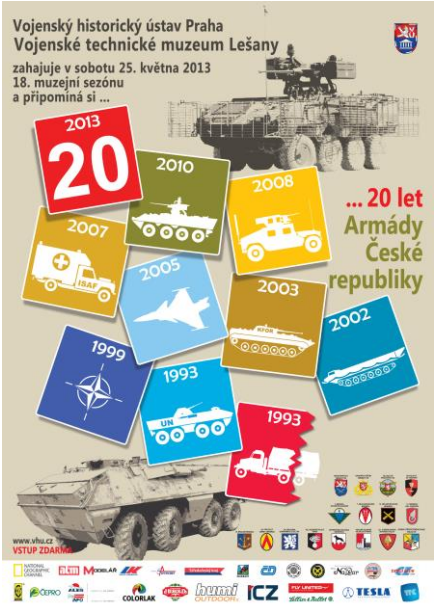

V sobotu 25. května byla zahájena další muzejní sezóna ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Lešanský otevírací den se tentokrát nesl ve znamení 20. výročí existence Armády České republiky. Před více než pěti tisíci diváky se v aréně odehrála pozoruhodná přehlídka vojenské techniky od konce 30. let 20. století až do současné doby. Dokumentovala tak různé éry, koncepce a strategie, jimž naše ozbrojené síly prošly. Od předmnichovské doby přes Varšavskou smlouvu až k mírovým zahraničním misím. Zajímavým zpestřením jistě byla i přítomnost klubu vojenské historie ze Slovinska, který se předvedl v uniformách meziválečné Jugoslávie, stejně tak ukázka výcviku služebních psů, kterou předvedla Veterinární základna Chotyně.

Diváky zaujala především přehlídka tanků – počínaje nevelkým, ale z technického hlediska unikátním tankem LT-38, přes sovětské „standardy“ v podobě T-55 a T-72, až k současné modernizované verzi T-72 M4CZ. Velký ohlas vyvolala ale i letecké technika. Konkrétně vrtulník Mi-17 z 24. základny dopravního letectva ve Kbelích, který v úvodu celého programu několikrát zakroužil nad arénou. Leteckými kousky se předvedly i dva letouny Zlín Z-326, které byly v československé armádě známy pod označením C-305 a sloužily k výcviku pilotů. Krátce po poledni následoval i průlet nejmodernější techniky, letounů L-159 Alca.

Zajímavým příkladem současné techniky ve výzbroji Armády České republiky, jejíž dvacáté výročí existence celý den připomínal, byl bezesporu odminovací komplet Božena. Zajímavé bylo i srovnání tří obrněných vozidel určených pro pěchotu – BVP-1, BVP-2 a KOT Pandur. Předvedly se i moderní automobily Land Rover Kajman, Humvee či Iveco. Vedle nich pak do arény vjely ale i historické nákladní vozy Tatra 111.

Po závěrečném defilé vojenských strojů, z nichž většina pocházela ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha a Armády České republiky, následovala přestávka a pak finále otevíracího dne, bojová ukázka osvobození afghánských civilistů z rukou ozbrojených vzbouřenců. Ukázku předvedli členové aktivních záloh – 121. strážní prapor KVV Praha–Středočeský kraj.

Tankový den

Již 11. ročník Tankového dne se uskutečnil netradičně v neděli 1. září. Důvodem byly stejně jako u přesunu Pražské muzejní noci povodně. V tomto případě došlo k nečekané termínové kolizi s akcí „Bahna“, která byla z původního termínu přesunuta na poslední srpnovou sobotu, během níž se každoročně koná lešanský Tankový den. I přes tento nezvyklý souběh dvou obdobných akcí během jednoho víkendu navštívilo Lešany nečekané množství zájemců. Důvod byl ale dopředu daný. Slavnostní premiéru kompletně restaurovaného tanku Škoda LT vzor 35 si nenechaly ujít tisíce milovníků vojenské historie.

Významným bodem programu byla i bojová ukázka „Události v pohraničí v roce 1938“. Šlo bezesporu o jednu z nejreprezentativnějších ukázek s účastí členů klubů vojenské historie, jakou lešanská aréna mohla dosud shlédnout. Uprostřed arény vyrostla také maketa „sudetského“ domku. Děj ukázky stál na konfliktu české menšiny se skupinou henleinovců.

Po ukázce následovaly další jízdy v aréně, jezdily jak tanky LT 35 a LT 38, tak i současný tank T-72M4CZ, obrněný transportér Pandur, bojová vozidla pěchoty 1 a 2. Došlo i na izraelský tank Merkava či pěchotní vozidla Greyhound z druhé světové války. Objevily se i dva rakouské stroje, obrněné transportéry Sauer z období padesátých let. Přeletěly také nadzvukové letouny JAS-39 Gripen, téměř akrobatické prvky mohli diváci vidět v podání dvou letadel Zlín Z-326.

Land Rover Day

V sobotu 21. září mohli návštěvníci Vojenského technického muzea Lešany vidět i něco navíc: řadu historických vozů značky Land Rover. Setkání těchto vozidel tu pořádalo VTM Lešany a Land-Rover Series Club. Tento klub sdružuje majitele automobilů Land Rover v České republice s datem výroby od konce 40. let do poloviny 80. let minulého století, stejně tak majitele vozů Range Rover Classic a majitele vojenských a služebních speciálů této značky, která přímo nespadají do kategorie „historická vozidla“. Jezdilo se i ve zdejší aréně, v níž vozy musely prokázat své skutečné offroadové schopnosti. Značka Land Rover patří mezi automobily k tradičním a tato vozidla také našla uplatnění i ve vojenských složkách mnoha států, včetně České republiky. Setkání v Lešanech se zúčastnilo 21 automobilových veteránů značky Land Rover. Nejstaršími automobily byly Land-Rover Minerva series I 80 z roku 1952 a Land-Rover 86 series I z roku 1954. Jediným mladším účastníkem srazu byl automobil Land-Rover Kajman z výzbroje AČR, konkrétně z 43. výsadkového praporu z Chrudimi.

Dětský den

Lešanskou sezónu zakončil 28. září druhý ročník Dětského dne, který se stal stálou součástí kalendáře každoročních akcí VHÚ. Stovky dětí využily nejen možnosti zasoutěžit si v celé řadě disciplín, ale především získat netradiční výhru v podobě jízdy historickou i moderní vojenskou technikou. Velký zájem také sklidily ukázky klubu vojenské historie KVH ČSLA, zejména ranní rozcvička připomínající fungování lešanských kasáren v 80. letech, kdy se začal natáčet seriál „Chlapci a chlapi“. Po tomto zahájení už soutěžící, kteří byli rozděleni do čtyř věkových kategorií, mířili do celkem osmi soutěžních stanovišť. Lešanský areál v průběhu dne zaplnily stovky dětí a další stovky dospělých coby jejich doprovod. Na bojové ukázky ale přišli i další diváci. Konala se tu i „módní přehlídka“ stejnokrojů československé armády v 20. století. Vojáci přitom byli vybaveni i plynovými maskami. V bojových ukázkách diváci mohli vidět, jakým způsobem by vojáci Armády České republiky zneškodňovali nepřítele-teroristu. Ve statických ukázkách patřily zbraně a vozidla AČR k těm nejvyhledávanějším. Velký rozruch vyvolal i přílet a následné přelety bojového vrtulníku Mi-35, který kroužil nad hlavami diváků.

8.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA

Vedle tří hlavních muzejních složek – Armádního muzea Žižkov, Leteckého muzea Kbely a Vojenského technického muzea Lešany - nabízí VHÚ Praha návštěvníkům ještě další výstavní místa se stálými expozicemi. Jedná se o následující expozice uvedené v této kapitole.

Národní památník hrdinů heydrichiády

Mezi další stále expozice VHÚ Praha patří i výstava instalovaná v Národním památníku hrdinů Heydrichiády, která prošla v roce 2010 rozsáhlou proměnou. Návštěvníky čeká moderně pojatá expozice věnovaná jedné z nejvýznamnějších kapitol našich dějin 20. století. V úvodu se seznámí s historií vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939, nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941 a nastolení krvavého teroru na našem území. Další část expozice líčí okolnosti příprav atentátu na Heydricha a průběh operace ANTHROPOID až do jejího vyvrcholení dne 27. května 1942, kdy se atentát uskutečnil. Závěrečná část je věnována tragickým osudům parašutistů i jejich spolupracovníků z řad domácího odboje, bez jejichž pomoci by se atentát nemohl nikdy uskutečnit.

Zvláštní pozornost je věnována jak sokolskému odbojovému hnutí, tak posledním okamžikům života parašutistů. V posledních týdnech života se jich, s vědomím, že riskují životy své i svých blízkých, ujali představitelé české pravoslavné církve, kteří jim poskytli útočiště v kryptě kostela Sv. Cyrila a Metoděje. Zradou parašutisty Karla Čurdy bylo místo úkrytu prozrazeno a dne 18. června 1942 zde po boji padlo hrdinnou smrtí všech sedm ukrývaných parašutistů.
Vlastní krypta pravoslavného chrámu Sv. Cyrila a Metoděje získala v rámci expozice zcela novou pietní podobu. V jejím prostoru jsou umístěny pouze bronzové busty parašutistů, kteří zde padli spolu s jejich životopisy.

Muzeum Hradní Stráže

Expozice byla otevřena na konci roku 2008, u příležitosti 90. výročí vzniku Hradní stráže. Stálou expozici Hradní stráže společně připravily Vojenský historický ústav Praha, Správa Pražského hradu a Hradní stráž. Většina exponátů byla zapůjčena ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, část byla poskytnuta přímo Hradní stráží a některé exponáty byly věnovány soukromými sběrateli.
Tato výstava mapuje nejen devadesátiletou historii Hradní stráže jako takové, ale jak sám název napovídá, nabízí pohled do starší historie vojenství, spojené s obranou a vojenským střežením Pražského hradu. Výstava mimo jiné nabízí ke zhlédnutí dva filmové dokumenty o Hradní stráži, a to z roku 1996 a 2008. Návštěvník výstavy navíc uvidí i ojedinělou ukázku pozdně gotické fortifikace, kterou samotná Prašná věž, někdy zvaná též Mihulka spolu s přilehlými hradbami bezesporu je.
V prostoru Prašné věže, určeném původně právě pro vojenské účely, byla po několik let expozice starého vojenství VHÚ Praha. Nyní je zde nová expozice, která důstojně nahradila tu původní, a stala se stálou součástí expozic Pražského hradu.

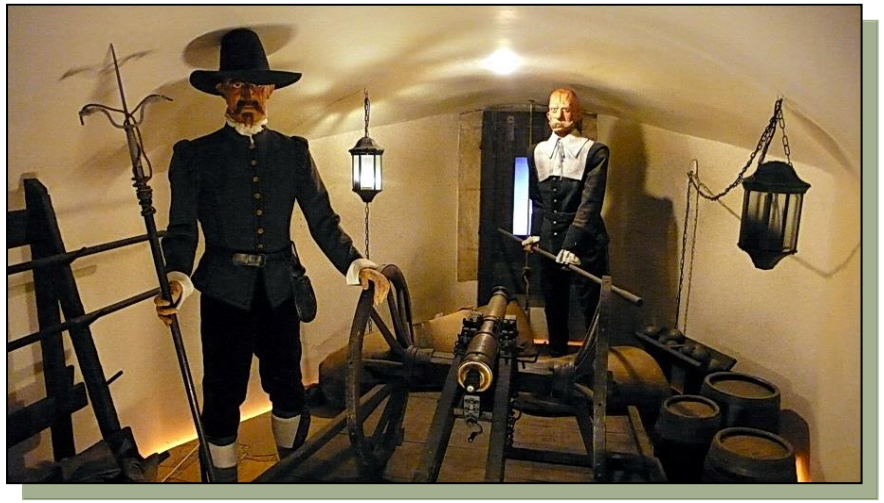

Císařská zbrojnice

Tato stálá expozice VHÚ Praha je umístěna ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech. Jde o jedinečný soubor zbraní, zbroje a dalších předmětů ze sbírek VHÚ z období od 15. století do poloviny 19. století. Vstup do expozice je přes stálou sbírku barokního

umění Národní galerie. Expozice je umístěna v podkroví paláce a má díky masivnímu trámoví, kamenné podlaze i užšímu profilu neobyčejnou atmosféru. Tu ještě umocňuje moderně řešené uspořádání sbírkových předmětů, které jsou rozmístěny volně i ve skleněných vitrínách. Decentní osvětlení respektuje ducha celého místa.

Expozice obsahuje přes 550 předmětů, které pocházejí především z období, kdy České země patřily k habsburskému císařskému trůnu – odtud také název Císařská zbrojnice. Výběr exponátů byl podmíněn především výjimečností uměleckořemeslného provedení, zvláštností technické konstrukce, ale i významem osobností jejich tvůrců nebo majitelů. Zbroj a zbraně byly v minulosti nejen užitkovými předměty potřebnými k boji či lovu, ale musely reprezentovat i svého majitele a svědčit o jeho moci a bohatství. Zejména v renesanční a barokní době byla výzdoba mnohem dražší než cena zbraně samotné.

Návštěvníkům je představen početný soubor chladných zbraní – vzorové šavle, palaše, kordy, tesáky atd. Kolekce zbraní nabíjených zezadu sahá od 16. století do současnosti a zahrnuje zadovky s kolečkovými, křesadlovými a perkusními zámky. Představen je i vývoj loveckých zbraní. Důležitou součástí instalace je umístění přibližně padesáti obrazů a grafik s vojenskou tematikou, které přispívají k pestrosti celé expozice. Tato „obrazárna“ představuje hodnotná díla z období 17. až 19. století, zahrnující portréty význačných vojevůdců a rozměrná plátna bitevních scén.

Z konkrétních exponátů vztahujících se k českým dějinám jmenujme například čepele ceremoniálních mečů, které byly ukovány při příležitosti korunovace Leopolda II. českým králem. Je zde i celá vitrína věnovaná české šlechtické gardě. Ta byla v počtu 38 mužů vybírána pouze z českých šlechtických rodin a doprovázela císaře Františka I. při jeho tažení proti Napoleonovi v roce 1814. Vystavena je i jezdecká standarta katolické ligy se znakem kurfiřta Maxmiliána Bavorského, která se zúčastnila bitvy na Bílé hoře.

8.7 DALŠÍ VÝSTAVNÍ ČINNOST VHÚ PRAHA

V této kapitole představujeme další výstavní činnost, vybrané výstavní projekty a akce, které VHÚ Praha v roce 2013 realizoval nebo se na jejich realizaci jako partner podílel.

V ukrajinském městečku Sokolovo se v sobotu 9. března konala akce připomínající boje, které tu před sedmdesáti lety svedly československé jednotky.
Výročí bitvy u Sokolova si přímo na místě bojů připomněly více než tři tisíce lidí. V Sokolovu se přítomní zúčastnili pietního aktu u společného hrobu obránců Sokolova a slavnostního otevření rekonstruované expozice Muzea bojového přátelství. Právě na nové podobě expozice sokolovského muzea se podíleli i odborní pracovníci z Vojenského historického ústavu Praha.

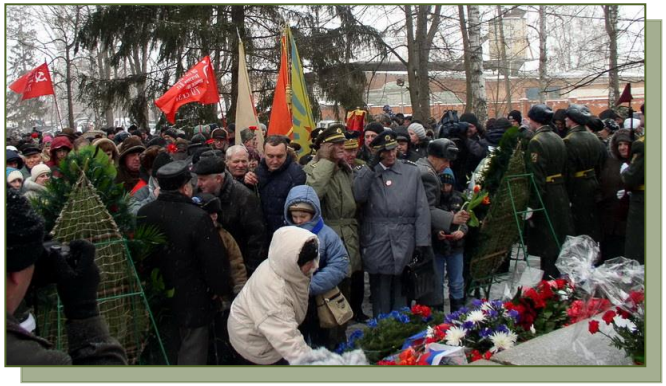

V pondělí 11. března byla v Praze 6 na Vítězném náměstí zahájena výstava ukazující cestu československých vojáků různými bojišti východní fronty za druhé světové války. Výstava byla dílem tří autorů-historiků z Vojenského historického ústavu Praha: Tomáše Jakla, Jindřicha Marka a Ivo Pejčocha. Některé z panelů byly věnovány i významným osobnostem a méně známým aspektům bojů. Životní cesty některých sokolovských bojovníků byly na výstavě před Generálním štábem popsány ve stručné zkratce, byly doplněny i mnohdy unikátními fotografiemi. Jeden z panelů také představil úlohu žen v československé jednotce na východní frontě. Už v Buzuluku se ženy účastnily výcviku, většina z nich pak působila jako zdravotnice a spojařky. Dvě z nich však prošly i odstřelovačským výcvikem a bojů u Sokolova se účastnily jako snajperky.

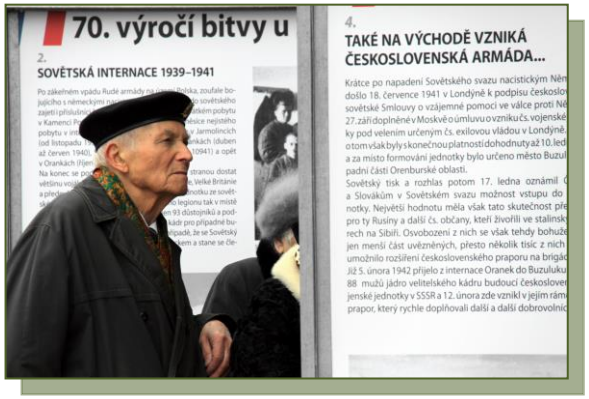

Jedním z jubileí, jimž se v roce 2013 Vojenský historický ústav Praha věnoval, bylo i 65. výročí vzniku Státu Izrael a s ním neodmyslitelně spojené československé vojenské pomoci. Ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí a Velvyslanectvím České republiky v USA byla 21. května zahájena ve Filadelfii putovní výstava „Operace Důvěrné Izrael, Československá vojenská pomoc Státu Izrael“. Svou pouť do Spojených států amerických začala symbolicky v nejdéle fungující americké synagoze. Na celkem 25 panelech tato výstava připomínala nejen klíčové události let 1947-1949, ale i přátelství amerického, českého a židovského národa, bez něhož by v průběhu 20. století nemohly vzniknout samostatné Československo ani Stát Izrael.

Při příležitosti 45. výročí srpnové okupace Československa armádami států Varšavské smlouvy v roce 1968 proběhla 21. srpna vzpomínka na pražském Václavském náměstí. Ve spolupráci Magistrátu hlavního města Prahy, Vojenského historického ústavu Praha a agentury CI5 se podařilo připravit výstavu fotografií a dobových letáků doplněnou o účast historické techniky. Tisíce Pražanů i zahraničních návštěvníků si tak mohly připomenout jeden z tragických okamžiků našich novodobých dějin.

V sobotu 22. června si sté výročí narození Jana Kubiše, jednoho z největších hrdinů našich moderních dějin, připomněli v jeho rodné obci, v Dolních Vilémovicích u Třebíče. Veřejnost mohla poprvé vidět zrekonstruovaný dům, kde se Jan Kubiš narodil. Při této slavnostní příležitosti Vojenský historický ústav Praha návštěvníkům představil předměty, které byly nalezeny při opravě domu, i zcela unikátní fotografie. Do rodiště Jana Kubiše zavítaly tisíce návštěvníků z celé republiky.

Další z tragických výročí jsme si připomněli v září prostřednictvím výstavy „Zapomenutá evropská oběť“, kterou Vojenský historický ústav připravil v budově Evropského parlamentu v Bruselu. Díky iniciativě europoslance Jana Zahradila se podařilo zajistit nejlepší z výstavních prostor parlamentu a výstava tak po celou dobu trvání budila zaslouženou pozornost. Výstava na 25 panelech doplněných o vitríny s trojrozměrnými exponáty a historický stůl, na němž byly adjustovány faksimile všech jazykových mutací Mnichovské dohody, připomenula 75. výročí jejího podpisu. Návštěvníky detailně seznámila s událostmi, které konferenci v Mnichově předcházely, s jejím průběhem a tragickými následky. Pro pochopení celé problematiky byl její součástí i úvod přibližující demokratické zřízení meziválečného Československa, budování naší branné moci a aliančních vazeb.

V září se Vojenský historický ústav Praha již tradičně zapojil do akce „Vlak Lustig aneb vlak naděje“. Součástí divadelních představení inscenace „Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou“, která se konala na nádraží Praha Bubny, byla i možnost shlédnout výstavu VHÚ „Akce: Důvěrné Izrael“. Vlak Lustig – Vlak naděje byl součástí 14. ročníku festivalu židovské kultury Devět bran 2013. Cílem pražské části bylo upozornit na důsledky nenávistných postojů společnosti, jako je neonacismus, antisemitismus, rasismus a xenofobie. Program se symbolicky uskutečnil na pražském nádraží Bubny, které v letech 1941-1945 sloužilo jako centrální nástupiště transportních vlaků pro české Židy.

Od pátku 25. října do pondělí 28. října se na Hradčanském náměstí v Praze konala výstava „20 let AČR: Minulost a perspektivy českých ozbrojených sil“. Její součástí bylo i několik exponátů těžké techniky z nepříliš vzdálené doby, které jsou nyní ve sbírkách Vojenského historického ústavu Praha. Výstava se konala jako připomenutí dvaceti let existence Armády České republiky, ale byla i příspěvkem k oslavám 95. výročí vzniku samostatného Československa.
Vedle současné techniky, kterou představil například obrněný transportér Pandur, vozidlo Land Rover Kajman či maketa (v reálné velikosti 1:1) nadzvukového stíhacího letounu Gripen dovezená ze Švédska, byly k vidění i vozidla, která v armádě sloužila před dvacetiletím. Právě tyto exponáty pocházejí ze sbírek VHÚ.

8.8 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Časopis vydávaný Vojenským historickým ústavem Praha Historie a vojenství je jediným českým specializovaným vědeckým a recenzovaným periodikem v oblasti vojenské historie. Vychází čtyřikrát do roka, ve formátu A4 s barevnými a černobílými reprodukcemi.

Posláním časopisu je vědecké zpracování vojenské historie, především české a československé, s důrazem na 20. století, v celé její pestrosti, a to na základě původního archivního výzkumu. Publikovány jsou studie a materiály především k dějinám českého a československého vojenství, dále edice archivních dokumentů, statě o sbírkových předmětech, informace z muzeí a o výstavách v tuzemsku i zahraničí, konferencích či recenze a anotace nových knih a nekrology významných osobností českého a československého vojenství. U všech studií a článků, materiálů i edic dokumentů jsou publikována anglická resumé. Veškeré studie, články, materiály a edice musejí před případným publikováním projít recenzním řízením.
Časopis Historie a vojenství vychází od roku 1952, ale teprve po listopadu 1989 mohl začít zcela naplňovat programové vize, které byly vysloveny již po konci druhé světové války. Tehdy totiž bylo postulováno, že "bude shromažďovat vědecké práce se zvláštním zřetelem na dobu nejnovější a historii obou našich odbojů po stránce vojenské a vojensko-politické s důrazem na dokumentárnost uveřejňovaných prací a pramenů. Studie budou doprovázeny mapami, náčrty, fotografiemi, reprodukcemi grafickými a statickými tabulkami". Byl rovněž vysloven požadavek "naprosté historické věrnosti a vědecké nestrannosti, založené na přesném vážení a ocenění historických faktů a jevů, z nichž žádný nesmí být záměrně opomíjen anebo jakýmikoliv ohledy stranickými nebo osobními podložen".

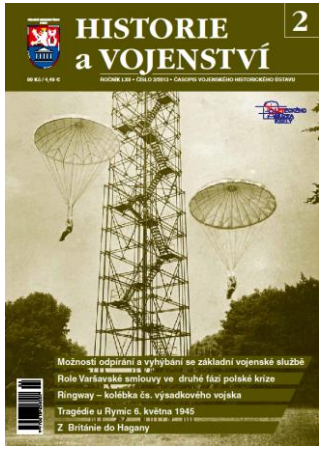

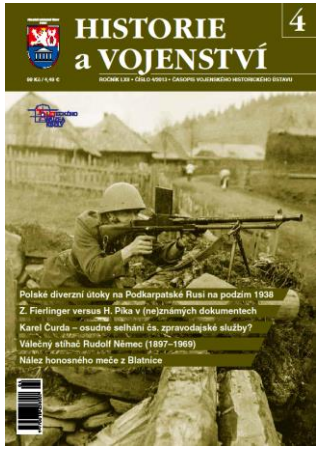

Bibliografie časopisu z let 1990-2010

Dvacetiletá bibliografie časopisu Historie a vojenství je tematicky členěná do kategorií, je možné se orientovat i podle obsahu článku. Z formálního hlediska je každá tematická kategorie členěna na hlavní články, za něž jsou považovány studie, materiály, dokumenty, biografie a vzpomínky, a na články s vedlejším badatelským významem, mezi něž počítáme recenze, informace, nekrology, zprávy, anotace a bibliografie. Bibliografie je k dispozici ve formátu PDF na webových stránkách www.vhu.cz.

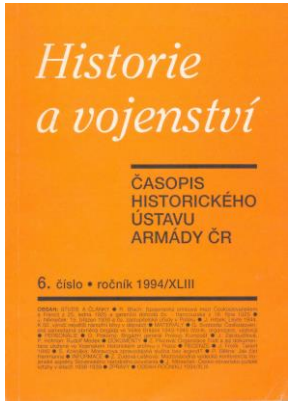

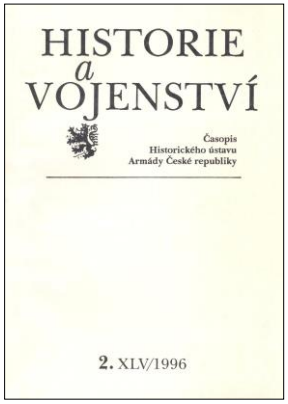

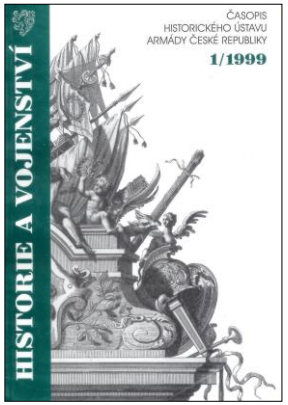

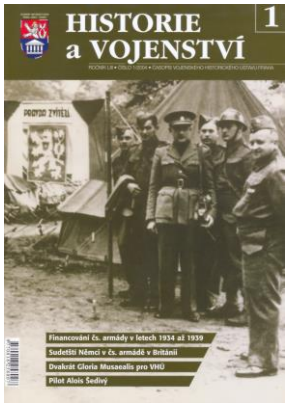

OBSAH ROČNÍKU 2013

STUDIE A ČLÁNKY

Jan Biederman
„Kule, sanytr, dílo ohnivé a šípy"
Příspěvek k historickému vývoji munice palných zbraní v 15. a 16. století 1/4

Matěj Bílý
1981: Role Varšavské smlouvy ve druhé fázi polské krize 2/20

Prokop Tomek
Možnosti odpírání, vyhýbání se základní vojenské službě a vojenská práce v letech 1969–1992 2/4

Dalibor Vácha
Cesta do vlasti
Českoslovenští legionáři na světových oceánech v letech 1919–1920 3/4

Nový pohled na staré potíže?
Dějiny válek moderní doby v anglosaské historiografii od 90. let 20. století do současnosti 4/4

MATERIÁLY

Tomáš Jakl
Německé jednotky v boji o Sokolovo 1/63

Lubomír Hlavienka – Zdeněk Jirásek
Každodennost a kriminalita u jednotek Rychlé divize v roce 1941 4/48

Petr Kaňák – Jan Vajskebr
Výcvikový pluk SS Prag 3/82

Milan Kopecký
Tragédie u Rymic 6. května 1945 2/64

Jindřich Marek
Čs. výsadková a zásobovací báze v jižní Itálii (únor – květen 1945) 1/67
Ringway – kolébka československého výsadkového vojska 2/42
Odysea českých námořníků z křižníku Kaiserin Elisabeth 1913–1920 3/24
Operace „Lom" – Polsko-maďarské snahy na likvidaci Československa v roce 1938 4/26

Ivo Pejčoch
Z Británie do Hagany 2/77
Ztráty na životech příslušníků Československé lidové armády v důsledku invaze vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a sovětské okupace 3/88

Michal Pírek – Patrick Bárta
Nález honosného meča z Blatnice 4/18

Jiří Plachý
„Wintonovy děti" v zahraničním odboji 1/15
Osudné selhání čs. zpravodajské služby? K předpokladům pro zařazení rt. Karla Čurdy do speciálních operací 4/60

Jiří Rajlich
Československá Battle of Britain – post scriptum 3/64

Zdeněk Vališ
Sokolovo 1/40
Účast Čechoslováků při osvobozování Kyjeva v listopadu 1943 3/46

PERSONÁLIE

Pavel Kreisinger
Hana Kleinová, čs. příslušnice u britských ATS na Středním východě 2/91

Ivo Pejčoch
Podporučík Oldřich Vodička 4/88

Jiří Rajlich – David Majtenyi
Leutnant Hans Sobotka aneb český letec sestřelen nad Bilbaem? 1/86

Jiří Rajlich
Válečný stíhač a učitel létání poručík letectva Rudolf Němec (1897–1969) 4/71

DOKUMENTY

Tomáš Jakl
Válečný deník improvizovaného obrněného vlaku PRAHA / PRAHA I / MOSKVA 3/98

Jan Paleček
Ve službě Sovětskému svazu
Edice žádosti Karla Vaše o přiznání sovětského občanství 1/98

Zdeněk Vališ
Zdeněk Fierlinger versus Heliodor Píka v (ne) známých dokumentech 4/96

Z MUZEJNÍHO ŽIVOTA

Michal Burian
Výstavní činnost VHÚ v roce 2013 1/116
První pololetí roku 2013 ve VHÚ 2/100
Druhé pololetí roku 2013 ve VHÚ 4/118

Jan Sýkora
45 let Leteckého muzea Kbely 3/118

Z RESTAURÁTORSKÝCH DÍLEN

Michal Burian
Jako Fénix z popela 4/107

Petr Moudrý
Restaurování vojenských kufrů 1/118
Restaurování pistole s perkusním zámkem 2/108
Restaurování italské šavle 2/110
Restaurování meče 3/122
Restaurování pozůstalosti generála Františka Moravce 3/124
Restaurování vzduchovky 4/116

PŘÍBĚHY SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ

Michal Burian
Pozůstalost po pplk.gšt. Václavu Kropáčkovi a Boženě Kropáčkové 2/103

Tomáš Jakl
Album Autoslužby čs. vojska na Rusi 1/113

NOVÉ PŘÍRŮSTKY 1/120, 2/112, 4/120

INFORMACE

Jaroslav Beránek
Zachraňují životy: Medicína v bojové linii ve století konfliktů 1/126
Britsko-indická agentka Noor Inayat Khan má v Londýně svou bustu 1/130
Národní armádní muzeum v Chelsea se připravuje na významná výročí 2/124
Mladí britští výtvarníci a Velká válka 2/130
Příběh ponorky U-537 3/130
Laura Knight: Portréty 3/134
Imperiální válečné muzeum je znovu (po)otevřeno 4/132
Atlantický val na britské půdě 4/141

Tomáš Jakl
Pouť ČsOL Itálie 2013 4/126

Radim Kapavík
Velká válka v historické paměti střední Evropy 1/130

Milena Kolaříková
Tank Memorial Ypres Salient 1/124

Lukáš Kopecký
Odhalení pamětní desky na rodném domě ministra národní obrany Františka Machníka 1/123
Pietní vzpomínka na plk. Václava Kropáčka v Soběkurech 4/125

Pavel Kreisinger
Vojenská muzea druhé světové války na Maltě 4/136

Tomáš Kykal
Vojenské hřbitova první světové války 2/120

Jaroslav Láník
Výstava Sokolovo – Afghánistán 2/114
Od Sokolova ke Kyjevu 1943 2/115

Pavla Plachá – Jiří Plachý
Nová expozice v Ravensbrücku 2/116

Jiří Plachý
Muzeum utrpení spojeneckých zajatců v Zaháni 3/127
Chicago – město, kde vznikl druhý odboj 4/122
Kde bychom si měli připomínat výročí bojů u Dukly? 4/124

Jakub Skalický
Gallipolský poloostrov 2/121

Dušan Slezák
Prvý Messerschmitt na Slovensku 1/131
System Pícha po 90 rokoch dôkladne zrekonštruovaný 2/129

Karel Straka
Mezinárodní konference pracovní skupiny pro studium konfliktů Konsorcia partnerství pro mír 3/126

Jiří Suchánek
Expozice historie Obersalzbergu a nacionálně-socialistické diktatury 3/128
Muzeum Atlantického valu v Raversijde 4/138

Jan Sýkora
Plukovník ing. Jaroslav Janečka 4/130

Václav Šmidrkal
Finské válečné muzeum 2/118

Prokop Tomek
Seminář věnovaný Varšavské smlouvě 1/123
Konference o vzniku a transformaci ozbrojených sil Pobaltských států po roce 1989 2/120

Josef Turek
Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2013 4/128

NEKROLOGY

Vladimír Nedvěd (1917–2012) 1/132
Gréta Koutná (1921–2013) 1/141
Zdeněk Škarvada (1917–2013) 3/136
Josef Adámek (1920–2013) 3/143

RECENZE

Jaroslav Beránek
Jean-Paul Sartre: Sešity z podivné války (září 1939 – březen 1940) 1/149
Milan Kocourek (ed.): Volá Londýn. Historie českého a slovenského vysílání BBC (1939–2006). 2/150

Jan Biederman
David Papajík: Jan Čapek ze Sán – jezdec na konec světa 1/150
Radek Fukala: Velká válka s křižáky 1409–1411: Světla a stíny grunvaldského vítězství. 2/146
Xavier Hélary: L'armée du roi de France. La guerre de Saint Louis à Philippe le Bel. 3/148

Jan Frolík
Alexandr Alexejevič Černyšev: Russkije superminonoscy Legendarnyje „Noviky" 2/143

Tomáš Jakl
Charles Laurence: Společenský agent Jiří Mucha 1/144

Pavol Jakubec
Michael Hasselholt Clemmesen: Den lange vei mod 9. april. Historien om fyrre år før den tyske operation mod Norge og Danmark i 1940 1/143
Michael H. Clemmesen – Marcus S. Faulkner (eds.): Northern European Overture to War, 1939–1941: From Memel to Barbarossa. 3/145

Jaroslav Láník
Jan Kuklík – Jan Němeček: Osvobozené Československo očima britské diplomacie 1/142
Karel Kaplan: Národní fronta 1948–1960 1/149
Ökonomie im Kalten Krieg. Bernd Greiner, Christian Th. Müller, Claudia Weber (Hg.). Studien zum Kalten Krieg. Bd. 4. 2/142

Pavel Minařík – Pavel Šrámek
Alex Maskalík: Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992. 2/148

Zdeněk Polčák
Vladimír Pitschman: Chemici v laboratořích a na bitevním poli 2/144

Jan Šach
Karel Kaplan: Alexej Čepička. Dobová dramata komunistické moci. 2/149

Václav Šmidrkal
Łukasz Polniak: Patriotyzm wojskowy w PRL w latach 1956–1970 3/144

Prokop Tomek
František Hanzlík – Karel Konečný: Čs. vojenský exil pro obnovu demokracie v Československu 1/146
Jaroslav Šedivý: Mé putování zmateným stoletím 1/147
Pavel Kreisinger: Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje. 3/147

Dalibor Vácha
Ooi Keat Gin: The Japanese Occupation of Borneo 1941–1945 2/145

ANONCE 1/151, 2/151, 3/149

STŘÍPKY 2/151

TAJEMSTVÍ DEPOZITÁŘŮ 1/152, 2/152, 3/152, 4/150

8.9 WEBOVÉ STRÁNKY VHÚ PRAHA

V pátek 1. února byla spuštěna nová podoba internetových stránek Vojenského historického ústavu Praha. Charakterizuje ji přehlednější členění, modernější vizuální tvář, více fotografií a také některé nové rubriky.

Na nových stránkách najde zájemce veškeré informace o VHÚ jakožto vědeckovýzkumném, muzejním a knihovním zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jsou zde praktické informace pro návštěvníky našich muzeí, je zde zachycena vědecká a badatelská činnost, jsou zde prezentovány naše sbírky i služby veřejnosti.

Hlavní menu najde návštěvník na úvodní stránce nahoře, jednotlivé sekce jsou v červených polích. Pokud na ně najedete kurzorem, rozbalí se obsah sekce a jednotlivé kategorie. U některých kategorií (například u muzeí) se pak ještě vpravo objevují podkategorie. Například v první sekci „O nás“ se návštěvník webu může dovědět vše podstatné o VHÚ jakožto instituci, jsou zde kontakty, struktura a historie VHÚ a také přehled aktuálních akcí na rok 2013. Druhá položka „Expozice“ je věnovaná jednotlivým muzeím – Armádnímu muzeu Žižkov, Leteckému muzeu Kbely, Vojenskému technickému muzeu Lešany, dále ostatním expozicím (např. Císařská zbrojnice, Muzeum Hradní stráže atd.) a jsou zde také v samostatné položce zachyceny aktuální výstavy.

Vedle hlavního, horního červeného menu, je na úvodní stránce ještě v levé části boční menu, s výraznými barevnými ikonami.

Zcela novou rubrikou je Foto týdne. Zde bychom rádi představili vizuálně atraktivní snímky vztahující se k vojenské historii českých zemí a Československa, ale i k sféře militarií obecně. Půjde o snímky jak z doby před rokem 1918, tak z obou největších válečných konfliktů 20. století, ale také o fotografie z mírových misí po roce 1989 a dalšího nasazení českých vojáků. Konkrétní snímky budou v rubrice umístěny vždy týden, od pondělí do neděle, poté se přesouvají do rubriky Foto týdne – archiv. Ta je přístupná přes horní červené menu, v sekci Sbírky.

Tradiční Exponát dne nyní najde návštěvník webu na atraktivním místě: v levé horní části. Kliknutím na snímek se zobrazí text exponátu včetně fotografií. Snímky je možné dále rozkliknout a prohlížet si je ve větším měřítku. Exponáty se budou opět měnit každý den. Poté se automaticky přesouvají do archivu Exponátů dne, který je k dispozici v levém menu (žlutý pruh) i horním červeném menu (v sekci Sbírky). Archiv je členěn podle tematických oblastí – např. Chladné zbraně, Letecký materiál, Bodáky atd.

Důležitým prvkem nového webu je část věnovaná edukativnímu programu Operace Historikon. Tento úspěšný program určený školákům a studentům byl zahájen v roce 2011. Ve složce Vzdělávání najdou zájemci o program - především z řad učitelů – veškeré informace potřebné k tomu, aby mohli využít služeb Armádního muzea Žižkov i dalších muzeí při výuce dějin a dějepisu. Jsou zde už připraveny výukové pracovní listy ve formátu pdf, učitelé si je budou moci před návštěvou stáhnout. Jednotlivé programy a přednášky jsou zde detailně popsány a vysvětleny.

Větší prostor také dostávají všechna muzea VHÚ, tedy Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely a Vojenské technické muzeum Lešany, u kterých nyní najde návštěvník stránek početnou fotogalerii z expozic. Rozrostla se i sekce věnovaná Knihovně VHÚ, stejně tak zde našly své místo nové profily vědeckých pracovníků VHÚ, včetně jejich bibliografie, publikovaných článků a dalších prací.

Články týkající se činnosti VHÚ, které jsou umístěny na největší ploše hlavní stránky, jsou řazeny chronologicky, od nejnovějšího po starší. Pokud by návštěvník hledal ještě starší články, než jsou ty zobrazené na hlavní stránce, najde je v hlavním menu v sekci „O nás“, kde je kategorie Archiv článků.

Od 1. srpna najdou návštěvníci webu novou rubriku. Nese název Filmová ukázka a zájemci v ní mohou shlédnout část některého ze snímků s vojenskou či armádní tematikou, který je součástí sbírek VHÚ. Ukázka z filmu potrvá vždy několik minut – filmy zde nebudou uváděny vzhledem k různým, někdy i velmi značným délkám celé.

9 VYDAVATELSKÁ ČINNOST

SAMOSTATNÉ PRÁCE A STUDIE

- Radko BŘACH, Jaroslav LÁNÍK, Dva roky bojů a organizační práce – Československá armáda v letech 1918-1920. PIC MO. Praha 2013.

- Tomáš JAKL, Boj za svobodu 1938-1945 Obrazová kronika. Praha, PIC MO. Reprint.
- Tomáš JAKL, Zborov 1917-2007. Praha, PIC MO. Reprint.
- Tomáš JAKL, Deník Bohumila Kupce z let 1915-1926 (zápisky z I. světové války, čs. legií v Rusku a působení v Čs. červeném kříži na Podkarpatské Rusi a v Praze). Academia, Praha (v tisku).

- Ivo PEJČOCH, Za Háchu i za Beneše, ztráty příslušníků vládního vojska 1938–1945. Praha 2013.
- Ivo PEJČOCH, Prokop TOMEK, Policisté na popravišti. Cheb 2013.
- Ivo PEJČOCH, Stíhače tanků. Cheb 2013.

- Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918–1932, Historie čs. armády, sv. 2. Praha 2013.
- Kolektiv autorů, Stráž na Hradě pražském, II. kapitola. Praha 2013.

- Prokop TOMEK, Estébáckou Prahou. Průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti. Academia Praha 2013.
- Prokop TOMEK, Ivo PEJČOCH. Policisté na popravišti. Příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949-1962. Svět křídel Cheb 2013.

ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH

- Jaroslav BERÁNEK, Nejstarší kulturní underground (150 let londýnského metra). Týdeník Rozhlas 15/2013.
- Jaroslav BERÁNEK, První televizní korunovace (60. výročí korunovace Alžběty II.). Týdeník Rozhlas 32/2013.
- Jaroslav BERÁNEK, Anglie III. Země Světa 7/2013.

- Tomáš JAKL, Josef Müller – agent chodec prvního odboje. Legionářský směr 1/2013.
- Tomáš JAKL, Pomníky padlých první světové války na Slánsku. Sborník z konference Slaný a Slánsko ve 20. století. MěÚ Slaný, Slaný 2013.
- Tomáš JAKL, Válečný rok 1942. Sborník ze sympozia Válečný rok 1942 v okupované Evropě a v Protektorátu Čechy a Morava. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2013.
- Tomáš JAKL, Francouzský legionář Zdenko Waldhütter. Sborník z mezinárodní konference ČSOL „Československé legie v boji za samostatný stát a jejich odkaz v 21. století“ Praha 23. a 24. 11. 2013.
- Tomáš JAKL, Protinacistický odboj na Praze 3. Mapa, OÚ Praha 3, Praha 2013.
- Tomáš JAKL, Kostel v Sokolovu. Modelář 3/2013.
- Tomáš JAKL, Klasifikace tankového materiálu v letech 1945–1947. Hobby historie, v tisku.
- Tomáš JAKL, Americké tanky Sherman Rudé armády ve středních Čechách. Středočeský sborník historický, v tisku.
- Tomáš JAKL, Bohemika Ruského státního vojenského archivu v Moskvě. Archivní časopis, v tisku.

- Zdeněk MUNZAR, Představení mapového fondu a fortifikační literatury ve sbírkách Knihovny VHÚ Praha. In: Svorník 11/2013: sborník příspěvků z 11. specializované konference stavebně historického průzkumu uspořádané 12.-15. června 2012 v Žacléři. Praha: Sdružení pro stavebně historický průzkum, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově, 2013.
- Zdeněk MUNZAR, Výukové rukopisné plány pevností a obléhání z počátku 19. století z knížecího rodu Thurn-Taxisů. In: Svorník 11/2013: sborník příspěvků z 11. specializované konference stavebně historického průzkumu uspořádané 12.-15. června 2012 v Žacléři. Praha: Sdružení pro stavebně historický průzkum, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově, 2013.

- Pavel PALEČEK, Prozatímní vlády Sibiře a celého Ruska. Jejich žádost o spojeneckou intervenci. In: Viktor M. Fic: Vznik konstituční alternativy k sovětské vládě v roce 1918. Brno 2013.

- Ivo PEJČOCH, Řízené torpédo Neger. II. světová válka 2/2013.
- Ivo PEJČOCH, V cisterně za svobodou. Hobby Historie 19/2013.
- Ivo PEJČOCH, Výsadkové samohybné dělo ASU-57. Hobby Historie 19/2013.
- Ivo PEJČOCH, Těžký tank IS-2. Válka revue 4/2013.
- Ivo PEJČOCH, Vládní vojsko v protektorátu. Vojenství 2/2013.
- Ivo PEJČOCH, Miloslav Fassati, zapomenutý československý generál. Legionářský směr 1/2013.
- Ivo PEJČOCH, Bitva v Jávském moři. Válka revue 6/2013.
- Ivo PEJČOCH, Americko-německý tank MBT-70. Hobby Historie 20/2013.
- Ivo PEJČOCH, Monika Benešová – smrt kolaborantky. Hobby Historie 20/2013.
- Ivo PEJČOCH, Únos „Anduly“. Hobby Historie 20/2013.
- Ivo PEJČOCH, „Hitlerův řopík“ stále existuje. Hobby Historie 20/2013.
- Ivo PEJČOCH, Československé vojenské jednotky na Středním Východě. Vojenství 3/2013.
- Ivo PEJČOCH, Jsme národ kolaborantů? Živá historie 4/2013.
- Ivo PEJČOCH, Francouzsko-thajská válka. Válka revue 4/2013.
- Ivo PEJČOCH, Samohybné bezzákluzové dělo Typ 60. Hobby Historie 21/2013.
- Ivo PEJČOCH, Vladaři u černých baronů. Hobby Historie 21/2013.
- Ivo PEJČOCH, Pomocný křižník Kormoran. Válka revue 5/2013.
- Ivo PEJČOCH, Obrněný transportér Tgb m/42. Hobby Historie 22/2013.
- Ivo PEJČOCH, Exportní lehký tank LTP. Hobby Historie 23/2013.
- Ivo PEJČOCH, Letečtí únosci manželé Gnipovi. Hobby Historie 23/2013.
- Ivo PEJČOCH, Spähpanzer Luchs, průzkumný obrněný automobil Bundeswehru. Hobby Historie 23/2013.
- Ivo PEJČOCH, Tigery v Africe. Válka revue 5/2013.
- Ivo PEJČOCH, 1. Československá samostatná tanková brigáda v SSSR. Válka revue 6/2013.
- Ivo PEJČOCH, Nasazení sebevražedných torpéd Kaiten. II. světová válka 10/2013.
- Ivo PEJČOCH, Jagdgeschwader 400. II. světová válka 11/2013.
- Ivo PEJČOCH, Železná opona a metody jejího překonávání v době normalizace. Sborník NTM, Praha 2013.

- Jiří PLACHÝ, „Zapomenutý“ voják, filozof a sociolog PhDr. Josef Doppler. Vojenské rozhledy 1/2013.
- Jiří PLACHÝ, Tomáš SEDLÁČEK sen. – Jiří PLACHÝ (ed.), Vzpomínky na ruskou frontu v roce 1914–1915. Vojenství 2/2013.
- Jiří PLACHÝ, Byli „Španěláci“ první?. Hobby historie 19/2013.
- Jiří PLACHÝ, Praha – Žatec a StB? Paměť a dějiny 1/2013.

- Jiří PLACHÝ, Ideolog ve službách ďábla – Jaroslav Procházka a „jeho“ 20. století. Vojenství 3/2013.
- Jiří PLACHÝ, Senioři druhého odboje. Legionářský směr 3/2013.
- Jiří PLACHÝ, Jak se Adina Mandlová stala poddanou britského krále. Hobby historie 22/2013.
- Jiří PLACHÝ, Případ soudce Eberharda Rölliga. Hobby historie 23/2013.
- Jiří PLACHÝ, Vzpomínka na Kaye (nekrolog). Paměť a dějiny 3/2013.
- Jiří PLACHÝ, Zajatci, kteří neexistovali. Extra VÁLKA – II. světová, 2013.
- Jiří PLACHÝ, Sousedská pomoc. Revue Válka – speciál. Osvobození 1945, 2013.
- Jiří PLACHÝ, Yankees ve středu Evropy. Revue Válka – speciál Osvobození 1945, 2013.
- Jiří PLACHÝ, První padlí 2. světové války. Válka revue – speciál Mobilisace 1938, 2013.
- Jiří PLACHÝ, Vzpurní interbrigadisté. II. světová, 2013.
- Jiří PLACHÝ, Křižníkový Cromwell, Revue Válka – speciál. Svět tanků, 2013.
- Jiří RAJLICH, Poslední československý sestřel na východní frontě. Válka Revue, 2013.
- Jiří RAJLICH, Se Siouxem na letounu. Rotný Otto Hanzlíček (1911-1940). Hobby Historie 20/2013.
- Jiří RAJLICH, Zmarl brig.gen. v.v. Zdeněk Škarvada. Gapa– Lotniczy magazyn historyczny 6/2013.
- Jiří RAJLICH, Czech z polskiego lotnictwa.Skrzydlata Polska Nr. 6 (2404/2013).
- Jiří RAJLICH, Čech proti Italům v Bitvě o Británii. Válka Revue, 2013.
- Jiří RAJLICH, Curych 1937. Českoslovenští vojenští letci na mezinárodních závodech. Válka Revue, 2013.
- Jiří RAJLICH, Michal DUB, Stíhači nad Malou Dohodou a Polskem v roce 1929. 1. část. Hobby Historie 22/2013.
- Jiří RAJLICH, Michal DUB, Stíhači nad Malou Dohodou a Polskem v roce 1929. 2. část Hobby Historie 23/2013.

- Prokop TOMEK, Přechody státních hranic z hlediska agentů-chodců. In: Pavel VANĚK a kol. Ochrana státní hranice 1948-1955. Technické muzeum v Brně a Archiv bezpečnostních složek, Brno 2013.

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

NÁZEV
Vojenský historický ústav Praha
užívaná zkratka VHÚ Praha

ADRESA
Vojenský historický ústav Praha
U Památníku 2
130 05 Praha 3

Armádní muzeum Žižkov
U Památníku 2
130 05 Praha 3 – Žižkov

Letecké muzeum Kbely
Mladoboleslavská ul.
190 00 Praha 9 - Kbely

Vojenské technické muzeum Lešany u Týnce nad Sázavou
257 42 pošta Krhanice

ZŘIZOVATEL
Česká republika – Ministerstvo obrany
Tychonova 1
160 00 Praha 6

ZŘÍZENÍ
Vojenský historický ústav Praha zřízený výnosem MNO-hl. štáb čj. 166/4. oddělení 1945/čj.6/VUV-1945/ navazuje na činnost Památníku Odboje zřízeného nařízením ministerstva národní obrany čj. 22401 ze dne 4. května 1919 pod protektorátem prezidenta T. G. Masaryka a na činnost Československého válečného musea zřízeného výnosem ministerstva národní obrany čj. 107.703/7 ze dne 1. října 1920. Rovněž navazuje na činnost Památníku osvobození a Vojenské ústřední knihovny.

ŘEDITELSTVÍ
Telefon: +420 973 204 900 – sekretariát ředitele
Fax: +420 222 541 308
E-mail: museum@army.cz

ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ
Telefon: +420 973 204 925, +420 973 204 951, +420 973 204 989

OBJEDNÁVKY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK PRO ŠKOLY
Telefon: +420 973 204 951 nebo +420 973 204 925
E-mail: historikon@seznam.cz

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ VÝVOZNÍCH POVOLENÍ, ZÁPŮJČEK, DARŮ ČI VÝKUPŮ
Telefon: +420 973 204 903

KNIHOVNA VHÚ PRAHA
Půjčovna: +420 973 215 544
Rešerše: +420 973 215 915
Fax: +420 973 215 917
E-mail: knihovna@vhu.cz

ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ
Telefon: +420 973 204 941

ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV
Telefon: +420 973 204 924

LETECKÉ MUZEUM KBELY
Telefon: +420 973 207 500

VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY
Telefon: +420 973 296 161